

Kolonisatie met Hollandse boeren anno 1845

Korte beschrijving van het artikel met link naar het artikel in www.delpher.nl

Op datum gesorteerd

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
De West-Indische Gids	18
West-Indië, Delpher Tijdschriften	18
Delpher kranten	19
1834	19
Nieuwe Surinaamsche courant en letterkundig dagblad d.d. 23-09-1834	19
Rapport Commissie tot onderzoek van een plan van kolonisatie	19
1843	19
Nederlandsche staatscourant d.d. 30-01-1843	19
<i>Wij, WILLEM II, bij de gratie Gods</i>	19
Surinaamsche courant d.d. 04-02-1843	19
De Commissie betrekkelijk de Kolonisatie houdt vergadering	19
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 14-03-1843	19
[Aankondiging van de Europese kolonisatie in Suriname]	19
Surinaamsche courant d.d. 26-06-1843	20
BINNENGEKOMEN	20
De Curaçaosche courant d.d. 19-08-1843	20
[J.H. Betting en 3 landbouwers gaan op verkenning]	20
De Curacaosche courant d.d. 11-11-1843	20
Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 24-11-1843	21
Kolonisatie in Nederlands Guiana	21
Drentsche courant d.d. 24-11-1843	21
[beschrijving van Groningen in Suriname]	21
Tijdschrift voor staatshuishoudkunde en statistiek, 1843	21
Eerste berigten van de vestiging eener volkplanting van blanken in Nederlandsch Guyana	21
1844	21
Begeleidende missive aan de minister van gouverneur-generaal B.J. Elias bij de rapporten van J.H. Betting en een commissie van onderzoek, meedelend, dat hij de voorbereidingen voor de kolonisatie heeft doen staken, 27-01-1844	21
Algemeen Handelsblad d.d. 30-04-1844	22

Kolonisatie in Nederlandsch Guyana. II.....	22
De Curaçaosche courant d.d. 25-05-1844.....	22
<i>[Citeert Utrechtsche Courant en Tijdschrift voor Staatshuishoudkunde (zie hierboven)]</i>	22
Surinaamsche courant d.d. 07-06-1844	22
Kolonisatie in Nederlandsch GUYANA. I.....	22
De Curaçaosche courant d.d. 29-06-1844.....	22
Ingezonden brief van “Uw Lezer, H.”, met kritiek op Ds. J.H. Betting	22
Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 10-07-1844.....	22
Arnhemsche courant d.d. 24-08-1844	22
<i>[Kolonisatie in Nederlandsch Guyana]</i>	22
Arnhemsche courant d.d. 25-08-1844	23
Surinaamsche courant d.d. 27-09-1844	23
<i>[800 gezinnen hebben zich opgegeven]</i>	23
Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 11-11-1844.....	23
Extract uit een’ brief geschreven te Paramaribo.....	23
Drentsche courant d.d. 12-11-1844	23
Uit een brief van Paramaribo, 1 September	23
Idem, Leydse courant d.d. 15-11-1844	23
1845	23
Nederlandsche staatscourant d.d. 08-05-1845.....	23
De Curaçaosche courant d.d. 12-07-1845.....	23
<i>[Vertrek van de kolonisten]</i>	23
Opregte Haarlemsche Courant d.d. 07-08-1845	24
Dagblad van ’s Gravenhage d.d. 15-08-1845	24
Stoomschip naar Curaçao.....	24
De Curaçaosche courant d.d. 16-08-1845.....	24
Publicatie van Gouverneur Generaal Elias i.v.m. zijn aftreden, en de benoeming van Gouverneur R.F. Baron van Raders.....	25
Arnhemsche courant d.d. 17-08-1845	25
West Indië	25
Groninger courant d.d. 19-08-1845	25
Arnhemsche courant d.d. 24-08-1845	25
De heer Baud en zijn vriend, de heer Elias	25
Algemeen Handelsblad d.d. 20-08-1845.....	25

Nederlandsche Koloniën. Brief van 27-06-1845 uit Paramaribo.....	25
Arnhemsche courant d.d. 28-09-1845	26
Fragment uit eenen brief van Paramaribo, gedagteekend 28 juli 1845.	26
Algemeen Handelsblad d.d. 01-10-1845:.....	26
37 Europesche kolonisten met schip Heppens naar Saramacca	26
Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 03-10-1845.....	27
Door een vriendelijke hand toegezonden brief	27
Algemeen Handelsblad d.d. 06-10-1845	27
Nederlandsche kolonisatie in Suriname.....	27
Arnhemsche courant d.d. 09-10-1845	27
Surinaa[m]sche kolonisatie	27
Drentsche courant d.d. 14-10-1845	27
Kolonisatie in Suriname.....	27
Algemeen Handelsblad d.d. 27-10-1845	28
Kolonisatie in Suriname.....	28
De Curacaosche courant d.d. 13-12-1845.....	28
Kolonisatie aan de Saramakka.....	28
1846	28
Surinaamsche Almanak voor het jaar 1846.....	29
Reglement van Orde en Bestuur voor de Europesche Kolonisatie in Suriname	29
Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant d.d. 17-03-1846	30
Brief Overijsselse beambte te Saramacca	30
Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde koloniën (1846)	30
Over Suriname.....	30
1848	31
Surinaamsche courant en Gouvernements Advertentie Blad d.d. 04-01-1848	31
Een stel WISSELS, afgegeven door den Bestuurder der Europesche Kolonisatie aan de Saramacca	31
17-06-1848, adres aan de koning.....	31
Surinaamsche courant en Gouvernements Advertentie Blad d.d. 06-07-1848:.....	31
WISSELS	31
Surinaamsche courant en Gouvernements Advertentie Blad d.d. 27-07-1848	32
GRONINGEN aan de Saramacca. Bezoek van de gouvernementssecretaris J.AE. Lisman	32
1849	32
Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 03-10-1849.....	32

Kolonisatie in de kolonie Suriname (Marten Douwes Teenstra)	32
1850	32
Surinaamsche courant en ... d.d. 15-01-1850	32
Gouverneur met Z.M. Stoomschip Curaçao naar het etablissement van Europesche Kolonisatie te Groningen aan de Saramacca.....	32
Over de beschaving van negers in Amerika, door kolonisatie met Europeanen, F.W. Hostmann	32
1851	32
Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 28-10-1851.....	32
P. van Swieten, oud-secretaris-generaal bij het ministerie van koloniën, stuurt brieven uit Groningen aan de Saramacca aan de krant	32
Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 29-10-1851.....	32
Vervolg en slot.....	32
Ondertekening.....	33
P. van Swieten had in april 1851 over Suriname geschreven:	33
Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 08-04-1851.....	33
<i>[Nederland verliest belangen van Suriname uit het oog]</i>	33
Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 09-04-1851.....	33
<i>Vervolg en slot.</i>	33
1852	33
Surinaamsche courant en ... d.d. 18-05-1852	34
Kolonisatie door Duitsers	34
1853	34
Surinaamsche courant en ... d.d. 05-03-1853	34
Kolonisatie door Duitsers	34
Surinaamsche courant en ... d.d. 16-04-1853	34
Zwitserse kolonisatie.....	34
Surinaamsch weekblad d.d. 10-07-1853	34
Kritiek op commissieleden Duitse kolonisatie.....	34
1854	35
Surinaamsche courant en ... d.d. 30-03-1854	35
Etablissement van de Europesche Kolonisatie te Groningen aan de Saramacca is opgeheven	35
1855	35
West-Indië: Bijdragen tot de bevordering van de kennis der nederlandsch west-indische kolonien ..	35
Schets van de lotgevallen der kolonisten ... (A. Copijn, 1855)	35
Surinaamsche courant en ... d.d. 30-01-1855	35

Nederlanden.....	35
§5. Eindelijk is op nieuw het vraagstuk omtrent de vestiging van landbouwende Europeanen in Suriname behandeld	35
Surinaamsche courant en ... d.d. 13-09-1855	36
Adres van 4 kolonisten	36
Surinaamsche courant en ... d.d. 15-09-1855	36
Adres van 4 kolonisten (vervolg en slot)	36
Kolonisatie in Suriname (1855). Adres van 4 kolonisten.....	36
1856	36
Vaderlandsche letteroefeningen. Jaargang 1856.....	36
<i>West-Indië. Bijdragen tot de bevordering van de kennis der Nederlandsche West-Indische Koloniën. Deel 1. Aflev. 2-4.</i>	36
Almanak voor de Nederlandsche West-Indische Bezittingen ... 1856	37
<i>Naamlijst der Europesche inwoners</i>	37
1858	37
West-Indië: bijdragen tot de bevordering van de kennis der Nederlandsch West-Indische koloniën, Volume 2	37
Surinaamsch weekblad d.d. 05-12-1858	37
[Ingezonden tekst van C.A. Wois].....	37
Kamperstreken, die Nederland en de Kolonie schatten van gelden gekost hebben	37
1860	38
Het leeskabinet (1860)	38
Recensie Geschiedkundige Aanteekeningen, rakende proeven van Europesche kolonisatie in Suriname, bijeengebracht door R.F. baron van Raders.....	38
Geschiedkundige Aanteekeningen, rakende proeven van Europesche kolonisatie in Suriname, bijeengebracht door R.F. baron van Raders [volledige publicatie]	38
Surinaamsch weekblad d.d. 21-10-1860	38
Europesche kolonisatie en vrije landbouw in Suriname (<i>Vervolg.</i>).....	38
Europesche kolonisatie en vrije landbouw in Suriname (<i>Vervolg.</i>).....	38
1861	38
Geschiedenis van Suriname door J. Wolbers (1861).....	38
<i>R.F. Baron van Raders als Gouverneur van Suriname (1845)</i>	38
1862	39
Surinaamsch weekblad d.d. 30-03-1862	39
EEN WEKSTEM VOOR SURINAME.....	39

[Europese kolonisatie in Suriname besproken op het XVIe. Landhuishoudkundig Congres 1861] ..	39
1863	39
De bazuin; gereformeerde stemmen ... (23-10-1863)	39
Een brief uit Suriname	39
De West-Indiër d.d. 11-11-1863	40
Suriname beschouwd uit Staatkundige en Staathuishoudkundige oogpunten	40
De overgeblevenen van de Nederlandsche kolonisatie aan de Saramacca	40
De bazuin ... (28-12-1863)	40
Iets uit den brief van de Zendingen de Best en Veenstra [over Hollandse boeren]	40
1865	40
De bazuin ... (17-02-1865)	40
Mijn vertrek uit Suriname. C. de Best, Zending-Leeraar	40
1866	40
De West-Indiër d.d. 07-01-1866	40
[overzicht 1865, met vermelding Europese kolonisatie]	41
De Kolonist d.d. 14-01-1866	41
[reactie op artikel in De West-Indiër d.d. 07-01-1866]	41
Koloniaal Nieuwsblad d.d. 22-01-1866	41
[reageert op artikelen in De Kolonist van 14 en 18 januari 1866]	41
De West-Indiër d.d. 24-01-1866	42
[reageert op X. in het Koloniaal Nieuwsblad d.d. 22-01-1866]	42
Koloniaal nieuwsblad d.d. 29-01-1866	42
[X den II. reageert op aantijgingen gedaan in De West-Indiër m.b.t. Europese kolonisatie]	42
De West-Indiër d.d. 31-01-1866	43
[reactie op De Kolonist en Koloniaal Nieuwsblad]	43
De Kolonist d.d. 11-02-1866	43
[reactie van J.R. Tammenga en B.W. van Brussel op reactie van De West-Indiër d.d. 31-01-1866]	43
De West-Indiër d.d. 14-03-1866	45
Eenige beschouwingen over de laatste afgelopen vijftig jaren sedert de herstelling van het Nederlandsche gezag in Suriname 1816 tot op heden door eenen kolonist, die 33 jaren in Suriname geweest is, en dus voor het grootste deel uit eigene ervaring spreekt	45
1870	45
De Gids. Jaargang 34	45
Europesche Volkplantingen in tropische gewesten.	45
1871	45

Kolonisatie van European te Suriname. Halberstadt, 1871	45
Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, 1871.....	45
<i>Algemene Vergadering te Paramaribo</i>	46
1873	46
Emigratie van Nederlanders naar onze overzeesche bezittingen. Meer bepaald naar Suriname. Amerinus Senior, 1873	46
1874	47
De West-Indiër d.d. 08-02-1874.....	47
<i>Bespreking van Emigratie van Nederlanders naar onze overzeesche bezittingen. Meer bepaald naar Suriname. Amerinus Senior, 1873.</i>	47
Uit mijn verleden. Bijdrage tot de kennis van Suriname (W. Boekhoudt, 1874)	47
1875	49
Over kolonisatie met Europeanen. A. Kappler	49
Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 18-01-1875	49
Staten Generaal. Eerste Kamer. [Begroting Suriname].....	49
Zutphensche courant d.d. 04-02-1875.....	49
[Onverschilligheid in Nederland m.b.t. West-Indische bezittingen]	49
Arnhemsche courant d.d. 05-02-1875	50
[Voorpagina artikel over verwaarlozing van Suriname door Nederland]	50
Het vaderland d.d. 05-2-1875	50
[Verwijzing naar belangrijk artikel van dhr. Ising over Suriname]	50
Arnhemsche courant d.d. 23-02-1875	50
SURINAME [reactie op artikel van 05-02-1875, van de heer Van Eijken Sluyters].....	50
Opregte Haarlemsche courant d.d. 24-02-1875	50
[Aandacht voor het artikel van T.J. Eijken Sluyters van 23-02-1875	50
Opregte Haarlemsche courant d.d. 10-03-1875	50
[E.F.L. Mollinger reageert].....	50
Arnhemsche courant d.d. 13-03-1875	51
[Redactie deelt ervaringen van dhr. Th. Bray].....	51
Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 17-03-1875	51
Arnhemsche courant d.d. 18-03-1875	51
Reactie van A. Copijn.....	51
Arnhemsche courant d.d. 25-03-1875	53
[Toestand van Suriname]	53
Arnhemsche courant d.d. 25-03-1875	53

Opregte Haarlemsche Courant d.d. 27-03-1875	53
Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 27-03-1875	53
Opregte Haarlemsche Courant d.d. 02-04-1875	53
Arnhemsche courant d.d. 07-04-1875	53
Reactie van A. Copijn op reactie van T.J. Eijken Sluijters	54
Arnhemsche courant d.d. 10-04-1875	55
Arnhemsche courant d.d. 23-04-1875	55
Suriname d.d. 27-04-1875	55
1876	55
Arnhemsche courant d.d. 20-01-1876	55
Ingezonden artikel A. Copijn over kolonisatie	55
Arnhemsche courant d.d. 25-02-1876	55
Gouddelving in Suriname. A. Copijn	55
Arnhemsche courant d.d. 04-04-1876	56
Bedenkingen tegen emigratie van Europeanen naar Suriname. A. Copijn	56
Arnhemsche courant d.d. 21-04-1876	56
Suriname. A. Copijn	56
Arnhemsche courant d.d. 09-06-1876	56
Suriname. A. Copijn	56
1878	56
De toekomst der kolonie Suriname. N. van den Brandhof (1878)	56
De Nederlandsche mail d.d. 17-05-1878	56
Een nieuw geschrift over Suriname [recensie uitgave N. van den Brandhof]	56
1889	56
Vragen des tijd (1889)	56
De gezondheidstoestand in Suriname (G.C. Steinis)	56
1892	57
De West-Indiër d.d. 05-10-1892	57
Resolutie instelling Commissie tot onderzoek van kolonisatie door Europeanen	57
R.A. Tammenga, C.J. van Brussel, en G. Rijdsdijk zijn leden	57
De West-Indiër d.d. 16-11-1892	57
C.J. van Brussel werd vervangen door C.A. van Brussel	57
Haagsche courant d.d. 28-11-1892	57
Kolonisatie tusschen de keerkingen	57

1893	57
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 08-01-1893	57
Emigratie en kolonisatie. X Internationale Geneeskundig Congres. B.J. Stokvis	57
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 02-02-1893	58
Kolonisatie	58
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 05-02-1893	58
Kolonisatie (vervolg en slot)	58
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 07-12-1893	58
<i>Hervorming van het West Indische bestuur (vervolg). Zie hieronder, H. Pyttersen Tz., in Vragen des Tijds</i>	58
1894	58
Dagblad van Zuidholland ... d.d. 17-01-1894	58
[H. van Genderen overleed te Utrecht]	58
De West-Indiër d.d. 25-04-1894	58
In memoriam Johannes Cornelis van Brussel (1814-1894)	58
De West-Indiër d.d. 14-11-1894	59
Koloniaal verslag 1894. Immigratie en kolonisatie. II. Kolonisatie	59
Vragen des tijds (1894)	59
Kolonisatie van Europeanen in de tropen (R.A. van Sandick)	59
Hervorming van het West-Indisch bestuur. H. Pyttersen Tz.	60
Lijdensgeschiedenis aanleg Saramacca-kanaal	60
J.C. van Brussel, oorspronkelijke kolonist	60
Nieuwe bronnen van welvaart voor Suriname (H. Pyttersen)	60
1895	60
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 23-06-1895	60
1845 - 21 Juni 1895. Kolonisatie in Suriname	60
De Surinamer d.d. 23-06-1895	61
50-jarig Boeren-jubilé	61
De Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 27-06-189	61
Nederlandsche Kolonisten feest	61
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 27-06-1895	61
Boerenprotest	61
De Surinamer d.d. 30-06-1895	61
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 11-07-1895:	61

Boerenprotest	61
De West-Indiër d.d. 19-06-1895.....	62
"Het vijftigjarig jubilé der boeren in Suriname" van J. Muller en C. Hoekstra	62
Foto's Julius Eduard Muller in Tropenmuseum.....	62
Hollandse boeren kolonisten, 2 ^e generatie.....	62
Familie van Loor	62
Boerderij van de kolonistenfamilie Loor	62
Gijsbertus Overeem en echtgenote [50 jaar boerenkolonisatie].....	62
Boerenkolonisten familie Van Brussel.....	62
Vier Hollandse boerenkolonisten van het eerste uur	62
De boerenkolonisten familie Stolk op hun boerderij aan de Kwattaweg	62
De tweede en derde generatie boerenkolonisten familie Hoogvliet.....	63
Groep boerenkolonisten in Suriname	63
Rijksmuseum	63
Afbeelding op Het Geheugen	63
Dagblad van Zuidholland ... d.d. 05-08-1895	63
Iets over Suriname [bespreking brochure "Het Vijftigjarig Jubilé ..."]	63
De West-Indiër d.d. 16-10-1895.....	65
Het vijftigjarig jubilé der Hollandsche kolonisten in Suriname, H. Pyttersen Tz.	65
1896	65
De Tijdspiegel (1896).....	65
Een jubileum. Dr. Th. Swart Abrahamsz.	65
<i>Recensie Europeesche kolonisatie in Suriname. Een geschiedkundige schets door H. Pyttersen Tz.</i> 65	
Adres van 4 kolonisten aan Tweede Kamer in 1858 [= 1855]	65
Europeesche kolonisatie in Suriname. Een geschiedkundige schets door H. Pyttersen Tz	65
Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap (1896).....	65
<i>Emigratie naar Suriname</i>	65
Algemeen Handelsblad d.d. 17-02-1896.....	66
Chili of Suriname?.....	66
Idem, Rotterdamsch nieuwsblad d.d. 24-02-1896.....	66
Chili of Suriname?.....	66
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 03-05-1896.....	67
Het verslag der Kolonisatie Commissie (1).....	67
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 10-05-1896.....	67

Het verslag der kolonisatie commissie (2)	67
Paragraaf 2, 3 en 4.....	67
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 24-05-1896.....	67
Het verslag der kolonisatie commissie (vervolg van no. 402).....	67
Paragraaf 5 en 6.....	67
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 14-06-1896.....	67
Het verslag der kolonisatie commissie.....	67
Paragraaf 6. Vervolg.....	67
De Surinamer d.d. 10-05-1896	67
Het Kolonisatie-rapport bekeken door den bril van een kolonist (deel I).....	67
De Surinamer d.d. 17-05-1896	67
Het Kolonisatie-rapport bekeken door den bril van een kolonist (vervolg en slot).....	67
De West-Indiër d.d. 31-05-1896.....	67
Emigratie naar Suriname [correspondentie Slotemaker en Pyttersen]	67
De avondpost d.d. 21-07-1896.....	68
Emigratie naar Suriname, door J. Bakker [tegen Slotemaker]	68
1897	68
Vragen des tijds (1897).....	68
Europeesche kolonisatie in Suriname. H. van Breen.....	68
De West-Indiër d.d. 06-01-1897.....	68
Kolonisatie voor Suriname	68
Statuten der Vereeniging “Wie wil die kan”	68
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 14-03-1897.....	68
Brieven uit het moederland	68
De Surinamer d.d. 06-05-1897	68
De kolonie Suriname door C. Busch, planter.....	68
De West-Indiër d.d. 21-11-1897.....	69
Koloniaal verslag 1896 vermeldt de kolonisten	69
1898	69
Vragen des Tijds (1898).....	69
<i>Europeesche kolonisatie in de tropen (H. van Breen)</i>	69
De West-Indiër d.d. 06-11-1898.....	69
Kolonisatie tusschen de keerkringen	69
Inaugureele oratie van Prof. Dr. C. Eijkman (1898).....	69

Over gezondheid en ziekte in heete gewesten	69
Volledige rede Christiaan Eijkman.....	69
1899	70
Vragen des tijds (1899).....	70
Kolonisatie tusschen de keerkringen. A.C. Wesenhagen.	70
1900	70
Algemeen Handelsblad d.d. 02-09-1900	70
Brieven uit West-Indië [verschillen Nederland en Suriname].....	70
1902	70
Overzicht der geschiedenis van Suriname. J.R. Thomson, 1902	70
XVII. Kolonisatie.....	70
<i>Vermelding van de kolonisatie in 1845</i>	70
1903	70
Neerlandia. Jaargang 7. Nederlanders in den Vreemde.	70
De Hollandsche boeren in Suriname. Cornelis Atzes Hoekstra.....	70
Is Suriname ongezond? J.A. Dragten	70
1904	70
Neerlandia. Jaargang 8.	70
Nog eens boerenkolonisatie. J. van de Lijke.....	70
1905	70
Suriname d.d. 10-11-1905.....	70
Overzicht van den landbouw in Suriname (vervolg)	70
1906	71
Vragen des tijds (1906).....	71
Nederlandsche kolonisatie in Suriname (H. van Breen).....	71
1910	71
De West d.d. 29-07-1910.....	71
Akklimatisatie in verband met kolonisatie door P.C. Flu, Arts	71
1911	71
Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 07-12-1911.....	71
Acclimatisatie [A. Lens]	71
Adresboek van Suriname 1911.....	72
Kolonie Suriname	72
[Vermelding van de boerenkolonisatie en data].....	72

1913.....	72
Vragen des tijds (1913).....	72
<i>Veertig troonreden</i>	72
1914.....	72
De Surinamer d.d. 30-07-1914	72
Uit Saramacca [Afscheid van Gouverneur Boonacker]	72
Encycl. v. Ned. West-Indië, 286: Europeesche kolonisatie in Suriname	72
1917.....	72
De West d.d. 01-05-1917.....	72
De tentoonstelling op Kwatta	72
Groepsfoto jonge boeren in pak	73
Suriname. De eerste landbouw cursus in Suriname	73
Groep Nederlandse kolonisten op de boerderij van de heer van Brussel. Herdenkingsfeest 1920.	73
Foto Afstammelingen van de “boeroe” familie Taminga [Tammenga]	73
<i>Foto De Hollandse boer Van Ravenswaay met zoon en dochter</i>	73
1918.....	73
West-Indië. Landbouwkundig Tijdschrift	73
Nieuwe Banen door J.J. Leys [kolonisatie]	73
De West d.d. 27-12-1918.....	73
Kolonistendag [georganiseerd door Vereeniging oud-leerlingen landbouw cursus]	73
De West d.d. 23-02-1915.....	73
Opening van den eersten landbouw cursus.....	74
De heer Huizinga, directeur van den landbouw.....	74
1919.....	74
West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 1, Februari 1919....	74
Inhoudsopgave: Kolonisatie van Suriname door Nederlandsche Landbouwers, J.J. Leys	74
West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 1, Februari 1919.....	74
Kolonisatie van Suriname door Hollandsche Boeren	74
West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 3, September 1919....	74
Het kolonisatie vraagstuk in Britsch Guiana door J.J. Leys.....	74
West-Indië; landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 4, December 1919	74
Uit het Vereenigingsleven	74
Foto: Groep afstammelingen van Hollandsche kolonisten in Suriname	75
Kolonisatie van Suriname door Nederlandsche boeren.....	75

Neerlandia (ANV), Jaargang 23, 1919.....	75
Geestelijk leven in Suriname, F. Oudschans Dentz	75
De Hollandsche boeren en hunne afstammelingen.....	75
Neerlandia. Jaargang 23 (1919).....	75
West-Indië. Toenemende belangstelling. B. de Gaay Fortman.....	75
De West-Indische Gids, 1 ^e Jaarg. (1919).....	76
Kolonisatie met Nederlandsche boeren in Suriname. D. van Blom	76
1920	76
Neerlandia 1920	76
Het feest der kolonisten.....	76
De Hollandsche Boeren in Suriname. Een Herdenkingsdag.....	76
De Surinamer d.d. 17-06-1920	76
De Hollandsche boeren [75 jaar in Suriname].....	76
Foto Wereldmuseum Amsterdam Herdenking 1920	77
De West d.d. 22-06-1920.....	77
Nederlandsche staatscourant d.d. 04-09-192.....	77
75-jarig herdenkingsfeest boerenkolonisten	77
1921	77
De West-Indische Gids, 2de Jaarg	77
Suriname en de oorzaken van de achterlijkheid dezer Nederlandsche kolonie. Ferd. Greiner. 1921.	77
De West-Indische Gids, 2de Jaarg. (1921).....	78
UIT DE PERS. SURINAME. Het feest der boeren-kolonisten.....	78
De West-Indische Gids 3 ^{de} Jaarg. (1921/1922).....	78
Nederlandsche boerenkolonisatie in Suriname. D. Blom	78
1922	78
Neerlandia. Jaargang 26	78
De laatste Hollandsche kolonist in Suriname [R.A. Tammenga]	78
Uit het jaarverslag 1921 der Groep Suriname.....	78
1923	78
Gedenkboek van het ANV	79
Vereeniging de Nederlandsche kolonist komt in aanmerking voor toezending van boeken	79
1924	79
De natuurlijke aanwas der bevolking van Suriname (A.T. Oliviera)	79

1927	79
Naar Suriname! (1927)	79
Een pleidooi voor emigratie van Nederlanders (Dr. Th.J. Lens)	79
Vragen des tijds (1927)	79
Indrukken van Suriname (Mr.Dr. H.H.A. van Gijbland Oosterhoff)	79
De West-Indische Gids, 9de jaargang, 1927/1928	79
Europeesche kolonisatie in Suriname. Tj. Pyttersen	79
1928	79
Vragen des tijds (1928)	79
Kolonisatie van blanken in de tropen (Tj. Pijttersen)	79
Lijst van de voornaamste boeken over Suriname. F. Oudschans Dentz	80
1930	80
Nieuwsblad van het Noorden d.d. 13-03-1930:	80
Nationaal Verbond tot kolonisatie-bevordering naar Suriname en andere Gewesten	80
1931	80
Algemeen Handelsblad d.d. 27-05-1931	80
Landbouwweek te Wageningen	80
"Het groot en het klein landbouwbedrijf in Suriname" door Ir. D.S. Huizinga	80
Landbouwkundig tijdschrift, Jrg. 43, 1931	80
"Het groot en het klein landbouwbedrijf in Suriname" door Ir. D.S. Huizinga	80
"Indruk van Suriname" door Iman G.J. van den Bosch	80
De West d.d. 27-10-1931	80
Mijn vacantiereis naar Suriname (IV), door Willy Grader	80
De West d.d. 20-11-1931	81
Mijn vacantiereis naar Suriname (X.), door Willy Grader	81
Post Groningen en omgeving	81
1932	81
De West d.d. 11-03-1932	81
De afstammelingen der Hollandsche boeren in Suriname (deel I)	81
De West d.d. 18-03-1932	81
De afstammelingen der Hollandsche boeren in Suriname (deel II en slot)	81
1933	81
De West d.d. 23-01-1933	81
De boeren bij Paramaribo [80 jaar na opheffing kolonie]	81

Hun verleden – Hun heden – Hun organisatie: ons belang.....	81
Indisch Genootschap. Verslagen der vergaderingen 1933-1934.	82
Groep West-Indië	82
Bijeenkomst 02-12-1932	82
Beschouwing over de propaganda voor emigratie van Hollandsche landbouwers naar Suriname .	82
[Verwijzing naar Koloniaal Verslag 1908 inzake Hollandse boeren]	82
1934	83
Neerlandia. Jaargang 38 (1934).....	83
Emigratie naar Suriname. A.A.L. Rutgers	83
1935	83
De Sumatra post d.d. 11-10-1935	83
De kolonisatieplannen in Suriname.....	83
Amigoe di Curacao d.d. 26-10-1935	84
<i>Kolonisatie van blanken in Suriname</i>	84
1937	84
Kolonisatie van Blanken in de Tropen. Tj. Pyttersen, 1937.....	84
De mogelijkheid van landbouw-kolonisatie voor blanken in Suriname. E.F. Verkade-Cartier van Dissel,1937	84
Tabel met namen van kolonisten	84
Blz. 118-120: Literatuur bij Hoofdstuk II. Historisch overzicht van de kolonisatie van blanken in Suriname	84
Blz. 80: PHOTOBLAD I. Hollandsche Boeren bij Paramaribo	84
Suriname d.d. 19-03-1937	85
Nog een dokter aan het ziekbed van Suriname	85
"Uitknipsel" van proefschrift van E.F. Verkade-Cartier van Dissel.....	85
1938	85
De West d.d. 27-06-1938.....	85
Schijn en Wezen.	85
De West d.d. 25-07-1938.....	85
Gouden bergen, die in rook dreigen op te gaan	85
1940	85
Drie documenten over wonen en werken in Suriname". Lens, P.C.Th.", 1940.....	85
1945	86
De West d.d. 07-02-1945.....	86
Surinaamse herdenkingsdag Boerenkolonisatie 1845-20 juni-1945.....	86

Idem, Amigoe di Curacao d.d. 15-02-1945.....	86
De West d.d. 20-02-1945.....	86
Rijmpjeshoek: 1845-1945.....	86
De West d.d. 11-06-1945.....	86
Eeuwfeest Boerenkolonisatie.....	86
De West d.d. 18-06-1945.....	86
De Kolonisten herdenken hun pioniers.....	86
Herdenkingsnummer Protestantenblad.....	87
De West d.d. 20-06-1945.....	87
Rijmpjeshoek 1845 - 1945	87
De West d.d. 22-06-1945.....	87
Het eeuwfeest der boeren	87
De West d.d. 20-07-1945.....	87
Landbouw-, Vee- en Bloemententoonstelling Nederlandsche Boeren.....	87
De West d.d. 03-09-1945.....	87
De tentoonstelling aan de Gemeene Landsweg.....	87
1946	88
De West d.d. 15-05-1946.....	88
1948	88
<i>Het nieuws d.d. 14-08-1948</i>	88
<i>Suriname een eeuw geleden (1)</i>	88
<i>Radiorede Ph.A. Samson 28 juli 1948</i>	88
Het nieuws d.d. 21-08-1948	88
Radiorede Ph.A. Samson 28 juli 1948 [appelboom].....	88
1950	88
De Gooi- en Eemlander d.d. 24-11-1950.....	88
Archieven vol rapporten en plannen maar geen ... daden	88
<i>[Bezoek aan boeroes, maar zonder vermelding van namen]</i>	88
1965	88
Nieuwsblad van het Noorden d.d. 28-08-1965	88
Ook dit is Groningen.....	89
Kleine politiepost in Suriname werd hoofdplaats van district [met relaas 1845].....	89
1968	89
Marten Douwes Teenstra in Suriname, 1828-1834 (J.S. Weerden, 1968).....	89

Een Groninger pionier in de West.....	89
1979	89
Amigoe d.d. 05-07-1979 [Surinam Airways Inflight Magazine].....	89
1995	89
De Volkskrant d.d. 03-01-1995.....	89
Suriname's boeroes worden minder wit.....	89
Amigoe d.d. 24-06-1995.....	89
<i>[Eenmalig nationale vrije dag voor herdenking boerenkolonisatie]</i>	89
Van Ravenswaaij en van Rabenswaaij: Surinamers met een Veens verleden.....	89
1998	89
OSO. Tijdschrift voor Surinaamse taalkunde, letterkunde en geschiedenis. Jaargang 17. (1998).....	89
Geen bakra's maar boeroes. Nederlandse boerenkolonisten en hun Surinaamse nakomelingen. Anke Welten.....	89
2016	90
Boeroes: een familiegeschiedenis van witte Surinamers. Karin Sitalsing.....	90
2018	90
Buku Books (Carl Haarnack, 2018): 50-jarig jubilé der boeren in Suriname. Julius Muller en C. Hoekstra.....	90
2020	91
Buku Books (Carl Haarnack, 2020): Europeesche kolonisatie in Suriname. Pyttersen, 1896.....	91
2023	91
Historisch nieuwsblad [betaald].....	91
Witte boeroes werden echte Surinamers, Anke Welten, 2023.....	91
Een Verloren zaak (1), Vincent Erdin.....	91
Een verloren zaak (2), Vincent Erdin.....	91
Historiek. De dominee en de Boeroes. Hollandse kolonisten in Suriname.....	91
Historiek. Boeroes, heimwee van een witte Surinamer.....	91
2003	91
Samenvatting van de scriptie van Vincent Erdin.....	91

De West-Indische Gids: <https://www.jstor.org/journal/westindigids>

West-Indië, Delpher Tijdschriften:

<https://www.delpher.nl/nl/tijdschriften/results?query=&facets%5BalternativeFacet%5D%5B%5D=West-Indie%CC%88&page=1&sortfield=date&coll=ds>

Delpher kranten

1834

Nieuwe Surinaamsche courant en letterkundig dagblad d.d. 23-09-1834:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010946705:mpeg21:a0001>

Rapport Commissie tot onderzoek van een plan van kolonisatie

In overeenstemming met het advies van de commissie werd besloten een proef te nemen en daartoe 's Lands Domeingrond Voorzorg, gelegen in Saramacca, af te staan.

1843

Nederlandsche staatscourant d.d. 30-01-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010088492:mpeg21:a0001>

Wij, WILLEM II, bij de gratie Gods ... Gezien het rapport van Onzen Minister van Kolonien van den 23sten Januarij 1843, litt. B., no. 22, ... rakende het denkbeeld om in de kolonie Suriname **de proeve te nemen eener Europesche kolonisatie**, bevindende zich onder die stukken een adres van A. avn den Brandhoff Ez., J.H. Betting en D. Copijn ... om zich aan het hoofd te stellen van eene dusdanige kolonisatie, aanvankelijk te bepalen op een getal van twee honderd huisgezinnen, te kiezen uit de klasse der verarmde landbouwers in de plattelands-gemeenten. ...

Surinaamsche courant d.d. 04-02-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010945887:mpeg21:a0004>

De Commissie betrekkelijk de Kolonisatie houdt vergadering

F.W. Hostmann

G.S. de Veer

Egbert van Emden

G.L. Röperhoff

Palthe Wesenhagen

A. Wildeboer

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 14-03-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010945930:mpeg21:a0002>

[Aankondiging van de Europese kolonisatie in Suriname]

Z.M. heeft bij besluit avn 25 dezer, te vinden in de Staats Courant van heden, aangenomen het aanbod der WelEerw. Heeren **A. van den Brandhoff Ez., J.H. Betting en D. Copijn**, respectievelijk Hervormde predikanten te Elst, Beest en Wilnis, om zich te stellen aan het Hoofd eener Europesche kolonisatie in de kolonie Suriname. De Heer Betting zal zich zoo spoedig mogelijk met twee bekwame landbouwers naar Suriname begeven, ten einde aldaar, in overleg met den gouverneur generaal eene geschikte landstrook te kiezen tot het ontvangen en huisvesten van vooreerst vijftig huisgezinnen, van landbouwers, welke, na bekomen berigt dat de voorbereidende maatregels zijn tot stand gebracht, derwaarts zullen vertrekken. Wanneer die aanvankelijke proeve gelukt, zullen nog 150 huisgezinnen van landbouwers, onder de leiding der Heeren van den Brandhoff en Copijn naar Suriname vertrekken. De kolonisten zullen zich onvoorwaardelijk moeten onderwerpen aan een reglement, hetwelk voor die kolonisatie zal worden daargesteld. De uit te zenden huisgezinnen zullen door de bedoelde geestelijken aan het departement van kolonien voorgedragen worden. Wanneer de te nemen proeve het getal van twee honderd huisgezinnen zal hebben bereikt, zal men de

noodige inlichtingen inwinnen in verband tot de vraag, of alsdan zou kunnen opgericht worden eene particuliere vereeniging, welke zich onder de particuliere bescherming van den Staat, met de verdere kolonisatie zou belasten. De uitgaven der te nemen proeve zullen uit de koloniale geldmiddelen bestreden worden.

Surinaamsche courant d.d. 26-06-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010946044:mpeg21:a0006>

BINNENGEKOMEN

Den 21sten dezer, het schip Wilhelmina, Kapt. J.N. Klint, van Amsterdam, hebbende 42 dagen reis; Passagiers: **de WelEerwaarde Heer H. Betting**, Mevrouw Voigt en 2 kinderen, Mejufvrouw T.J. van Pringle, de Heer D.J. Sanches en de minderj. Christina en Evelina van Greeve. **Jan Rijdsijk, Landbouwer met Vrouw en twee jonge kinderen**, benevens zijne Moeder Heintje Bouwman, **Leendert van der Bovenkamp**, Tabaksplanter en Landbouwer, welke vergezeld is van **W.W. de Vries**, Landbouwer en Vrijgezel.

[Bericht opgenomen in: <https://boeroes.nl/wp-content/uploads/2021/07/Brief-04-06-1844-Betting-aan-Van-den-Brandhof.pdf>]

De Curaçaosche courant d.d. 19-08-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010332095:mpeg21:a0007>

[J.H. Betting en 3 landbouwers gaan op verkenning]

“Paramaribo, 7 July. Gisteren middag ten 1 ure, is Zyne Excelletie de Heer Gouverneur Generaal, vergezeld van den Heer Administrateur van Financien en den Kapitein Adjudant R.H. Esser, met den WelEerwaarden Heer J.H. Betting, benevens de drie Landbouwers, naar de Coppename en Saramacca vertrokken, ten einde op te nemen in hoeverre die districten geschikt kunnen geacht worden voor de Kolonisatie van Europeanen.

Wy vernemen, dat na volbragte reis, ook de districten Para, boven Suriname en Tampatie zullen bezocht worden, ten einde alsdan te beoordelen, welke dier landstreken, de doelmatigste en voordeeligste voorkomt, tot uitvoering van het voorgestelde plan.

Wy wenschen, dat de reis voorspoedig moge volbragt worden, en de keus zoo gelukkig moge zyn, dat wy ons met eenen goeden uitslag, by voorbaat, mogen vleijen!”

De Curacaosche courant d.d. 11-11-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010332107:mpeg21:p003>

“Paramaribo, 8 Sept. Wy vernemen met genoegen, dat na opname van de gronden der districten Coppename, Saramacca en Para, het Zyne Excellentie den Heer Gouverneur Generaal, in overeenstemming met den WelEerwaarden Heer J.H. Betting, behaagd heeft de keus der plaats tot eene proef van Kolonisatie met Europeanen, te bepalen tot den Post Groningen en deszelfs omtrek, en dat de noodige bevelen zyn uitgevaardigd, om, - behalve andere maatregelen tot bevordering van het plan, - een aantal van 36 koppen Slaven van 's Lands Houtvelling, ter beschikking te stellen van bovengenoemden Predikant, ten einde onder de leiding van eenen bekwamen directeur, het terrein beschikbaar te maken ter opname van de eerst uit tekomen vijftig Europeesche huisgezinnen.

Wy hopen, dat dit besluit met de beste uitkomsten bekrond en het drooge Jaargetyde met yver benuttigd moge worden om die voorbereidende werkzaamheden te volvoeren, welke de strekking kunnen hebben om de plaats der vestiging, aan de eerste behoeften der nieuwe Kolonisten te doen beantwoorden en hen de gelegenheid te verschaffen om, zonder oponthoud, den arbeid aan te

vangen, waarvan de beste vruchten worden verwacht. Daartoe schenke de Hemel zyne besten zegen!”

Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 24-11-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010775365:mpeg21:a0024>

Kolonisatie in Nederlands Guiana

Vrij algemeen is de aandacht thans gevestigd op het plan van kolonisatie in Nederlands Guiana. Menig Nederlander toch ziet zijne landgenooten liever in gezelschap van vaderlandsche huisgezinnen naar eigene West-Indische bezittingen verhuizen, en daar in eene maatschappij van geboren Nederlanders leven, dan dat zij zich onder vreemdelingen in Noord-Amerika verstrooijen, en in een geldeloos land, zonder geschiedenis, eene vreemde taal en vreemde zeden aannemen, en, eindelijk ons vreemd geworden, met verachting op Nederland en de Nederlanders nederzien.

Met genoegen vernamen wij dan ook, dat de voorgenomene kolonisatie van Europeanen in de kolonie Suriname hare vestiging nadert, en dat, volgens schrijven uit Paramaribo, d.d. 19 Sept. jl., de gouverneur-generaal der Nederlandsche West-Indische bezittingen, in overeenstemming met den heer Betting, de keus der plaats van kolonisatie reeds bepaald heeft, en wel tot den post Groningen en deszelfs omtrek. Het kan dus niet onbelangrijk zijn, die plaats nader te kennen.

... [zie tekst]

Mogt men dus de nieuwe kolonisten zoo veel mogelijk van de oude kolonisten verwijderd houden, om het heilzame doel, door het opvatten van eenig vooroordeel, niet in duigen te doen vallen. **T.**

Overgenomen in de Overijsselsche courant d.d. 08-12-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010120009:mpeg21:a0015>

Drentsche courant d.d. 24-11-1843:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010786096:mpeg21:p002>

[beschrijving van Groningen in Suriname] “... Wat zal de arbeid van nijvere en kundige landbouwers niet uitwerken op zulk een bodem, onder dat gezegend klimaat! ’t Is maar te hopen, dat de nieuwe kolonisten niet in aanraking komen met de oude, van welke zij misschien ’t denkbeeld zouden overnemen, dat het voor een blanke onmogelijk en vernederend is, met eigen hand den grond te bebouwen.”

Tijdschrift voor staatshuishoudkunde en statistiek, 1843

Eerste berigten van de vestiging eener volkplanting van blanken in Nederlandsch Guyana

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dts:221012:mpeg21:0086>

Citeert de Surinaamsche courant. Paramaribo, 22 Junij 1843.

22 pagina’s, tot aan: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dts:221012:mpeg21:0108>

1844

Begeleidende missive aan de minister van gouverneur-generaal B.J. Elias bij de rapporten van J.H. Betting en een commissie van onderzoek, meedelend, dat hij de voorbereidingen voor de kolonisatie heeft doen staken, 27-01-1844:

https://collectionguides.universiteitleiden.nl/repositories/2/archival_objects/84467

Het archief van Arend van den Brandhof (1796-1863) betreft zijn bemoeienissen met de Europese kolonisatie aan de Saramacca in Suriname.

Algemeen Handelsblad d.d. 30-04-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010074773:mpeg21:a0001>

Kolonisatie in Nederlandsch Guyana. II. [Kort na vertrek van Ds. Betting waren al 50 gezinnen naar Suriname vertrokken. Omdat er nog niets geregeld was, werden zij in Paramaribo ondergebracht en kwamen in contact met slaven-eigenaren, en zagen met welke verachting deze zelfs “vrije kleurlingen” behandelden.]

De Curaçaosche courant d.d. 25-05-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010974094:mpeg21:a0001>

[Citeert Utrechtsche Courant en Tijdschrift voor Staatshuishoudkunde (zie hierboven)]

Uittreksels uit Utrechtsche Courant. Het Tydschrift voor Staatshuishoudkunde deelt omtrent de volkplanting van blanken in Nederl. Guyana berigten mede, getrokken uit **brieven van ds. Bettink en den kolonist Bovenkamp** aan ds. V.d. Brandhoff. In Mei 1843 kwam ds. Bettink met de landbouwers Rijdsijk, Bovenkamp en de Vries te Paramaribo aan; zy werden daar door allen zeer vriendelyk bejegend; de Gouv.-gen. Elias huisvestte ds. Bettink te zynent, en zorgde voor een goed onderkomen der overige kolonisten. ...

Surinaamsche courant d.d. 07-06-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010946323:mpeg21:p001>

Kolonisatie in Nederlandsch GUYANA. I. [Utrechts Avondblad verspreidde ongunstige berichten. Men vraagt zich af waarom.]

Deel II. Op vervolgblad: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010946323:mpeg21:p002>

De Curaçaosche courant d.d. 29-06-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010974099:mpeg21:a0001>

Ingezonden brief van “Uw Lezer, H.”, met kritiek op Ds. J.H. Betting, die het voorbereidingswerk niet goed zou hebben aangepakt. Er wordt voorgesteld om huizen te bouwen op een al bestaande plantage, zoals Voorzorg te Saramacca, of Leliendaal te Commenwijne, i.p.v. het openkappen van een nieuw gebied bij Groningen. Nu Ds. Betting ervan overtuigd is dat de kolonisatie niet kan slagen, kan beter een commissie worden aangesteld, van mensen die verstand hebben van de Surinaamse landbouw.

Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 10-07-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010775463:mpeg21:a0012>

Uit Suriname schrijft men van den 25. Mei, dat de Gouverneur, krachtens een ministerieel besluit, de werkzaamheden aan de kolonisatie op den post Groningen laat voortzetten. Een der inwoners beweert in een Surinaamsch blad: 1^e. dat Ds. Betting geen kennis van den landbouw in Suriname heeft ... [zie “Uw Lezer, H.”, hierboven]

Arnhemsche courant d.d. 24-08-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010043076:mpeg21:a0001>

[Kolonisatie in Nederlandsch Guyana]

Wij zijn begonnen uit het Tijdschrift voor statistiek en staatshuishoudkunde, door den heer Sloet tot Oldhuis uitgegeven, berigten mede te delen over de kolonisatie in Nederlandsch Guyana. ...

Arnhemsche courant d.d. 25-08-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010043077:mpeg21:a0006>

[Gerucht dat het gouvernement de grond Voorzorg, in Beneden-Saramacca, heeft aangekocht t.b.v. de kolonisatie. Hier is vruchtbare grond.]

Surinaamsche courant d.d. 27-09-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010946370:mpeg21:a0013>

[800 gezinnen hebben zich opgegeven]

Assen, 9 Augustus. De zucht om deel te nemen aan de voorgenomen kolonisatie in Suriname, is hier te lande in een jaar tijds zoo toegenomen, dat zich daartoe bereids **800 huisgezinnen** aangegeven hebben. ...

Utrechtsche provinciale en stads-courant d.d. 11-11-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010775516:mpeg21:p002>

Extract uit een' brief geschreven te Paramaribo, den 30 Augustus 1844. [Zolang de heer Elias gouverneur-generaal is, zal het plan van kolonisatie niet lukken. ...]

Drentsche courant d.d. 12-11-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001552091:mpeg21:a00002>

Uit een brief van Paramaribo, 1 September: ... Ds. Betting doet wat hij kan, maar de Gouv.-gen. houdt alles in overweging ... [Er is al sprake van kolonisatie door Duitsers]

Idem, Leydse courant d.d. 15-11-1844:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010923025:mpeg21:a0001> [Ds. Betting ondervond tegenwerking van de gouverneur]

1845

Nederlandsche staatscourant d.d. 08-05-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010089493:mpeg21:a0007>

[... **reglement van orde en betuur** ... vijftig huisgezinnen, landbouwers van beroep, uit de plattelands-gemeenten alhier, met toevoeging van eenen genees-, heel- en verloskundige, van eenen onderwijzer, en van veertig ongehuwde jongens en meisjes ter verrigting van huisselijke diensten, tot verligting der gezinnen in de eerste tijden hunner aankomst ... Een getal van honderd en vijftig personen is dien ten gevolge eergisteren te Amsterdam aan boord der schepen Susanna Maria en Noord-Holland ingescheept ...

De Curaçaosche courant d.d. 12-07-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010974153:mpeg21:a0009>

[Vertrek van de kolonisten]

“Paramaribo, den 23 Juny 1845. Wy vernemen dat op Vrydag den 20sten dezer vóór het Etablissement Voorzorg in Saramacca, ten anker is gekomen het Schip Susanna Maria, gevoerd door Kapitein E. Meijer, aan boord hebbende een getal van 17 huisgezinnen, benevens 13 vrye arbeidsters, te zamen uitmakende 104 kolonisten, onder de leiding van den WelEerwaarden Heer Ds.

Copyn, welke personen gedeeltelyk op Voorzorg en gedeeltelyk op den post Groningen zyn gehuisvest. ...

Amerongen, 5 Mei. Heden begaven zich per spoortrein, van Veenendaal en elders, naar Amsterdam, 29 huisgezinnen, bestaande in 164 personen benevens 20 jongelingen en 20 jonge dochters, om, onder het opzigt van Ds. Copyn en den voor de kolonisatie bestemden onderwyzer van Hateren^{1 2}, met de schepen Susanna Maria en Noord Holland naar Suriname te stevenen, en zich te vestigen op den post Groningen en Voorzorg aan de Saramacca. **Ds. Van den Brandhoff**, bestuurder dier Kolonisatie, vleit zich met de andere gezinnen en jonge lieden nog in de eerste helft dezer maand te ondernemen.

Zwolle, 5 Mei. Op den 6 April II. nam **Ds. A. van den Brandhoff Ez.**, by besluit van Z.M. tot bestuurder en herder eener Surinaamsche kolonisatie benoemd, afscheid van zyne gemeente Elst. ...

... wordende de Heer J.H. Betting eerstdaags in het vaderland terug verwacht. ...”

Opregte Haarlemsche Courant d.d. 07-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010521707:mpeg21:a0005>

Haarlem, 6 Augustus. Volgens berigt uit Paramaribo, van 23 Junij, is het schip Susanna Maria, kapt. Meijer, aan boord hebbende 17 huisgezinnen en 15 vrije arbeidsters, te zamen uitmakende 104 kolonisten, onder de leiding van den eerw. heer Copijn, den 20sten dier maand bij het etablissement Voorzorg ten anker gekomen, en zijn die kolonisten gedeeltelyk op Voorzorg, gedeeltelyk op den post Groningen, gehuisvest. De koloniale schoener, welke, met medewerking van eenige manschappen der aan den mond van de Saramacca gestationeerde brik de Brak, bovengemelde bodem tot aan het etablissement had geleid, was terstond wederom afgevaren, om ook het schil Noord-Holland, kapt. Ruijl, aan boord hebbende 12 huisgezinnen en 15 vrije arbeidsters, te zamen 86 kolonisten, naar Voorzorg te geleiden.

Dagblad van 's Gravenhage d.d. 15-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010058509:mpeg21:p003>

Stoomschip naar Curaçao

De jongste berigten uit Paramaribo zijn van den 8 Junij; zij behelzen het volgende: Naar wij van goederhand vernemen, zal Z.M. stoomschip Curaçao, commandant Hinlopen, den 12 aanstaande van hier naar het eiland Curaçao vertrekken ter afhaling van den baron van Raders, volgens berigten, heden uit het moederland ontvangen, bestemd tot gouverneur dezer kolonie.

De Curaçaosche courant d.d. 16-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010974154:mpeg21:a0005>

¹ Jan Hendrik van Hateren bij Suriname: Boeroes:

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/558075fc-e75d-102c-9370-005056a23d00> Zijn 2^e echtgenote Wilhelmina Quint bij Suriname: Boeroes:

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/55806c06-e75d-102c-9370-005056a23d00> Zijn 1^e echtgenote Martina Johanna Jacoba Weber overleed 2 maanden na aankomst:

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/55807a70-e75d-102c-9370-005056a23d00>

Hij had uit beide huwelijken 2 kinderen, waarvan 3 jong overleden. Het lot van 1 kind is onbekend.

² Zie overlijdensbericht van A. Copijn en J. Rijsdijk. Onderwijzer Jan Hendrik van Hateren overleed op 02-10-1851, enkele dagen na zijn echtgenote Willemina Quint, die op 30-09-1851 overleed, beiden te Groningen, aan de Saramacca: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191592:mpeg21:a0015>

Publicatie van Gouverneur Generaal Elias i.v.m. zijn aftreden, en de benoeming van Gouverneur R.F. Baron van Raders

Arnhemsche courant d.d. 17-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010043339:mpeg21:a0008>

West Indië

Paramaribo, 8 juni. Men schrijft uit Suriname, dat daar twee schepen met landverhuizers zijn aangekomen, waarbij ds. Copijn, terwijl nog een derde wordt verwacht met ds. van den Brandhof. Het is waarlijk te betreuren, dat men hier zoo weinig in gereedheid gebragt heeft tot de ontvangst dier menschen. ...

Groninger courant d.d. 19-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010771049:mpeg21:a0019>

De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van den 15den Aug. deelt berigten mede uit Paramaribo van den 8sten Junij, waaruit blijkt, dat op Suriname alles wordt gedaan, om de kolonisatie tegen te werken en te doen mislukken. Ds. Copijn was er met twee schepen landverhuizers aangekomen, terwijl ds. v.d. Brandhof met een derde vaartuig werd verwacht. In dit bericht leest men: "Het is waarlijk te betreuren, dat men hier zoo weinig in gereedheid gebragt heeft tot ontvangst dier menschen. Van de 50 woningen, die gereed moesten zijn, zijn er niet meer dan 26 slechts half in orde, en die woningen zijn niets dan ellendige hutten." Wij hopen, dat dit bericht overdreven zal zijn.

Arnhemsche courant d.d. 24-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010043344:mpeg21:a0001>

De heer Baud en zijn vriend, de heer Elias ...

Geen minister kan voor elke willekeurige of onwettige daad der onder hem gestelde ambtenaren verantwoordelijk zijn. Maar hij is verantwoordelijk voor zijne slechte keus; ...

Algemeen Handelsblad d.d. 20-08-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010972632:mpeg21:a0007>

Nederlandsche Koloniën. Brief van 27-06-1845 uit Paramaribo

Wij worden verzocht het volgende extract mede te deelen van een brief, d.d. Paramaribo, 27 Juni 1845:

De vaartuigen met landbouwers zijn gearriveerd en naar men stellig verzekert, heeft het groote overreding gekost, om hen, die met het eerst aangekomen schip aangebragt zijn, tot landing te bewegen, zoo weinig is er nog in orde op hun etablissement Voorzorg. Gedeeltelijk hebben zij op den post Groningen moeten landen, en zelfs zij, die op Voorzorg zijn aan wal gestapt, moeten zich nog bevredigen met eene onvoltooide hut voor twee familien. De Gouverneur-Generaal is nog geen enkele keer er geweest, en hoewel wij nu reeds sedert eenige dagen, van de aankomst van het eerste schip kennis hebben, heeft nog geen der hoofd-ambtenaren derwaarts zich begeven. Ik beklag hen! Wilde men van de zaak iets goeds verwachten, dan hadden de praeparatoire maatregelen aan geheel andere handen moeten toevertrouwd worden, dan geschied is, en ten minste 18 maanden vroeger had de Heer Elias teruggeroepen moeten worden. Nu, (moge de uitomst mijne vrees beschamen) voorzie ik niets dan ellende: Voorzorg zal het graf worden van vele der deerlijk teleurgestelde kolonisten en waarlijk ik zou de uitkomst, die ik en velen met mij voorzien, niet op mijn geweten willen hebben.

Volgens stellige overeenkomst bij het contract met de reeders der schepen, die de boeren hebben overgebracht, moest, uit aanmerking van het bezwaar voor zeilschepen om naar Saramacca te zeilen, het hier zijnde stoomvaartuig gebezigd worden, om de boeren over te nemen: doch wat bekreunt met zich in de kolonien, zoo lang het autocratische beginsel daar heerscht, om stellige verbintenissen. De heer Heer Elias evenzeer als zijne invloedrijke echtgenoot, bevreesd om in het herfstsaizoen op zee te zijn en dus later dan 15 Julij te vertrekken, heeft, ondanks de stellige verordening van den minister omtrent het emplot van het stoomvaartuig, hetzelfde evenwel naar Curaçao gezonden, ter afhaling van den nieuw benoemden gouverneur, de Heer Rhaders. De kapiteinen der schepen hebben, zegt men, protest aangeteekend, doch gij weet wat dergelijke protesten beteekenen. Nogtans, daar de reeders, die met de overbrenging der boeren zijn begunstigd, de adressen der Amsterdamsche geïnteresseerden aan de Staten-Generaal niet mede geteekend hebben, zoo verwacht men, dat zij te gereeder vergoeding voor de afwijking van het met hen aangegaan contract zullen erlangen, want meerdere tegenstanders zal men zich toch ook wel niet willen berokkenen. ...

Arnhemsche courant d.d. 28-09-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010043369:mpeg21:a0008>

Fragment uit eenen brief van Paramaribo, gedagteekend 28 juli 1845.

...

“Nadat na de gang des bestuurs tijdelijk verzekerd was, is er eene commissie, van geneeskundigen vergezeld, naar de nieuwe kolonisten gezonden, ten einde in de dringende behoeften van het oogenblik, zoo veel mogelijk, te voorzien. Ds. VAN DEN BRANDHOFF moet voorbeeldig zijn in moed en bedaardheid. Door den dood van ds. COPIJN, staat hij nu met vrouw en negen kinderen, geheel verlaten, te midden van zoo vele ongelukkigen, die op hem het oog smeekend gevestigd houden. Door zijnen moed aangevuurd, hebben de kolonisten zich vast aan elkander gesloten en onderling trouw gezworen tot in den dood, niet zonder de hevigste verwijtingen te uiten jegens een zoo gewetenloos bestuur.

Algemeen Handelsblad d.d. 01-10-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010972674:mpeg21:a0007>

37 Europesche kolonisten met schip Heppens naar Saramacca

Paramaribo, 1 Aug. Op het einde van Julij is in de Saramacca gearriveerd het schip Heppens, met **37 Europesche kolonisten**, ontscheept op de plantagie *Mijn Vermaak*, om in de ruime koffijloods aldaar gehuisvest te worden.

De verbetering van den gezondheidstoestand der Europesche kolonisten in Saramacca, schijnt van zeer korten duur geweest te zijn; het aantal gestorvenen tot op 27 Julij groot 41, is dien dag met 4 vermeerderd, den 28sten met 1, den 29sten met 5, den 30sten met 1, den 31sten met 4, uitmakende 56. Het begin der sterfte dagteekent van 9 Julij.

Den 6den Aug. De berigten van Saramacca geven sedert dan 1sten dezer eene sterfte aan van 7, zieken 105, herstellende 55. Bij de heerschende koortsen, welke een gastrisch-nerveus karakter vertoonen, hebben zich verschijnselen van rotkoorts gevoegd.

Den 8sten Aug. Den 2den II. zijn de geneesheeren Landré en Muller alhier van de Europesche kolonisatie terug gekeerd, en heeft het gouvernement van hen mededeeling ontvangen welke voorzieningen de toestand derzelve vorderde; tevens is de officier van gezondheid 2de klasse, van de

Monde, ziek van daar stadwaarts vervoerd, die echter thans herstellende is. In zijne plaats is gekomen de officier van gezondheid 2de klasse Wegener.

Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 03-10-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010082835:mpeg21:a0009>

Door een vriendelijke hand toegezonden brief

Koloniën. Wij deelen hieronder een extract uit een brief van Suriname mede, ons door eene vriendelijke hand toegezonden: **“Wat onze arme kolonie betreft, ik kan er u weinig goede berigten van geven.** Onze gouverneur Elias is, als een gejaagd hert weggesneld, ons in het denkbeeld latende, dat de heer Raders dadelijk hier zou komen. ... [Die komt misschien nooit, volgens de schrijver] ... [beschrijft de aankomst, het waden door de modder, de schamele woningen, het vocht, geen lozing, geen huisraad, geen voedsel, ... Ds. Copijn en 60 anderen zijn overleden, nog ruim 100 zijn ziek]

Algemeen Handelsblad d.d. 06-10-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010972679:mpeg21:a0033>

Nederlandsche kolonisatie in Suriname. De eerwaarde **J.H. Betting** heeft, in het Handelsblad van den 26sten der vorige maand, aangaande de van Suriname ontvangen in het Handelsblad van 20 september voorkomende berigten, eenige *vergoelijking en verschooning* geplaatst, wier bedoeling ongetwijfeld goed is, omdat van hem niets anders is te verwachten; doch wier strekking ons gevaarlijk toeschijnt ... [volgt opsomming van punten die niet kloppen m.b.t. aantallen zieken en de oorzaak hiervan, o.a. aankomst in het ongezondste seizoen...]

Arnhemsche courant d.d. 09-10-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010043377:mpeg21:a0007>

Surinaa[m]sche kolonisatie

[brief uit Paramaribo d.d. 26-07-1845]

Niets verwonderde ons meer, dan toen wij in de Amsterdamsche Courant van den 9den mei het berigt lazen dat door Z.M. beslist zoude zijn ...

[zie tekst; beschrijft in detail wat er mis ging en waarom; zie ook hieronder]

Drentsche courant d.d. 14-10-1845

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010786444:mpeg21:a0002>

Kolonisatie in Suriname

De Arnh. Ct. bevat een merkwaardigen brief uit Paramaribo d.d. 26 Julij jl. Daarin wordt gezegd, dat de koloniale regering 't Hooge Gouvernement misleid heeft, zoo door te berigten, dat alles gereed zou zijn ter ontvangst der kolonisten, als door een zeer ongezond en geheel ongeschikt seizoen als tijdstip hunner overkomst aan te raden. De epidemie, die onder de landbouwers dadelijk na hunne aankomst woedde, was, volgens dien brief, reeds aan boord der schepen Susanna Maria en Noord-Holland, aan boord waarvan zij overgevoerd werden, ontstaan; twee der passagiers stierven reeds op de reis, en bij hunne aankomst werd 't scheepsvolk van de Susanna Maria en Noord-Holland hevig door koorts aangetast, zoodat verscheiden der ekwipaasje te Paramaribo 't leven verloren, terwijl kapitein Meijer zelf, aan den rand des grafs, gelukkig herstelde; hebbende de landbouwers, die in een ander schip met ds. V.d. Brandhoff waren overgekomen, hunne gezondheid behouden. Verder wordt in dien brief gezegd, dat de administrateurs van plantaadjes in 't welslagen der kolonisatie eene bespoediging der emancipatie meenen te zien, waardoor hunne magt over de slaven en hun

finantieel bestaan zou ophouden, en deswege zich tegen die onderneming verklaard hebben, en alles zullen willen aanwenden om ze te doen mislukken.

“Schijnt het niet, vraagt de brieven-schrijver, “dat men den Gouverneur Elias een rad voor de oogen heeft gedraaid, terwijl men zich opzettelijk er op heeft toegelegd, om de proefneming der kolonisatie te doen mislukken, ten einde daardoor 't middel weg te nemen, dat Suriname zou kunnen opbeuren?”

De brieven-schrijver besluit aldus: “In plaats van een grond te bereiden, waarop de kolonisten met blijmoedigheid hun werk zouden aanvangen, heeft men een kerkhof daargesteld, om een zegeteeken op te rigten voor hen, die de kolonisatie in Suriname eene hersenschim noemen. Doch dit alles zal den moed niet uitdooven bij hen, die der goede zaak zijn toegedaan. Juist deze omstandigheden zullen kunnen dienen om de onderneming met zekerheid voort te zetten. Immers de ondervinding zal nu de Hooge Regering in Nederland overtuigd hebben: 1^e. dat men *ons* koloniaal gouvernement niet mag vertrouwen, en dat de proeve van kolonisatie geheel onafhankelijk moet zijn van 't koloniale bestuur; 2^e. dat de afzending van landbouwers uit 't moederland, in 't vervolg niet anders moet plaats hebben, dan op berigt van hem, die afgescheiden van 't koloniaal bestuur, met 't bestuur der kolonisatie is belast; 3^e. dat 't vertrek der landbouwers uit Nederland niet anders moet plaats hebben dan in September, ten einde in Suriname aan te komen tegen den aanvang van November, zijnde de geschiktste tijd voor de gezondheid van vreemdelingen en voor de aanplanting van veldvruchten.

“Gelukkig voor Suriname, dat lang miskende land! dat de ziekte der landbouwers gebleken is eene epidemie te zijn, welke aan boord der schepen heerschte en die zich zoo dadelijk na hunne aankomst heeft geopenbaard. Gelukkig voor de rampspoedige-kolonie, dat de landbouwers geene gelegenheid hebben gehad om eenige arbeid te verrigten, alvorens zich de ziekte heeft ontwikkeld; anders zouden de vijanden der kolonisatie al dadelijk de gelegenheid hebben aangegrepen, om de sterfte der boeren te doen voorkomen als een uitvloeisel der ongezondheid van 't klimaat en van de onmogelijkheid voor Europeanen om in W. Indie ligchaamsarbeid bijzonder veldarbeid, te verrigten.”

Algemeen Handelsblad d.d. 27-10-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010972699:mpeg21:a0027>

Kolonisatie in Suriname. [... vermeldde weer de ruzie tussen Ds. Betting en de Gouv.-Gen., die destijds ook al problemen had met de voornaamste planters. ... Er was doelloos werk op Voorzorg verricht. ... opnieuw vermelding dat Julij en Augustus de ongezondste maanden zijn. ...]

De Curacaosche courant d.d. 13-12-1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010974171:mpeg21:a0001>

Kolonisatie aan de Saramakka.

Met leedwezen moeten wy betuigen, dat het schryven van den Wel-Eerwaarden Heer Betting (Handelsblad van den 26sten Sept.) het ingezonden stuk in het Handelsblad van den 6den dezer, met hetgeen voorkomt in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van den 2den dezer, - alles, met leedwezen betuigen wy zulks, strekt ter bevestiging van hetgeen “een der teekenaars van het Surin. adres” in het **Handelsblad van den 20sten September** heeft gezegd, dat al de voornamen oorzaken der ziekte, welke onder de nieuwe kolonisten heerscht, moet worden beschouwd: ... [zie tekst]

1846

Surinaamsche Almanak voor het jaar 1846:

https://www.dbnl.org/tekst/sur001184601_01/sur001184601_01_0013.php

Reglement van Orde en Bestuur voor de Europesche Kolonisatie in Suriname³

Art. 3.

De Bestuurders zijn belast met al wat de vestiging, regeling, instandhouding en uitbreiding der Kolonisatie betreft, met het gezag over alle ondergeschikte beambten en bedienden bij de Inrigting, en met de handhaving van orde en de bevordering van de goede zeden en der gezondheid van de kolonisten. Zij zorgen voor de gezette uitoefening en waarneming der Godsdienst en voor de opvoeding en het onderwijs der jeugd.

Art. 6.

Aan de Bestuurders wordt een Raad van Oudsten toegevoegd, aanvankelijk uit vijf leden zamengesteld, voor de eerste maal door de Bestuurders te kiezen voor den tijd van drie jaren.

Art. 11.

Ter plaatse hunner vestiging zullen zij eene genoegzame uitdeeling van de voornaamste benoedigdheden tot levensonderhoud erlangen, totdat zij geoordeeld zullen worden in staat te zijn, door eigen' arbeid daarin te voorzien.

Art. 12.

Ieder huisgezin wordt in het bezit gesteld van ongeveer vier akkers of twee morgen bouwland, gedeeltelijk bewerkt en beteeld. Deze gronden, benevens die, welke later door de kolonisten, met bewilliging des Bestuurs, zullen worden ontgonnen, bewerkt en bebouwd, zullen hun in voorwaardelijken allodialen eigendom toebehooren. - Aan hen zal worden verstrekt het vereischte veldgereedschap, het benoedigde vee- en pluimgedierte, met hetgeen tot onderhoud van hetzelfde dient, benevens eene woning, waarin eene tafel met twee zitbanken. - Met hetgeen hun aldus toegewezen wordt, of bij loting ten deel valt, zullen zij genoeg moeten nemen.

Art. 17.

De kolonisten zijn verplicht, in de bearbeiding der landerijen doelmatig te werk te gaan. - Zij zullen zich gedurende twee jaren onderwerpen aan de bepalingen en aanwijzingen der Bestuurders, ten aanzien van den werktijd, de regeling van den arbeid en al wat strekken kan, om te verhoeden, dat de ontginningen eene ondoelmatige of voor de gezondheid schadelijke rigting nemen.

Art. 23.

De kolonisten zullen zich aanvankelijk onderwerpen aan de raadgevingen der Bestuurders ter bevordering hunner gezondheid.

Art. 25.

Geen kolonist mag, onder eenig voorwendsel hoegenaamd, eene herberg of drankwinkel houden of oprigten.

Alle verkeer en handel met de Slavenbevolking op de Plantaadjen is strengelijk verboden.

Art. 26.

Ieder kolonist, die zich van de Inrigting tijdelijk wenscht te verwijderen, of wel buiten dezelve wil overnachten, zal daartoe vooraf door de Bestuurders schriftelijke vergunning moeten bekomen.

Art. 34.

De kolonisten zijn verplicht tot alle diensten, gevorderd voor de inwendige rust en veiligheid van de Inrigting, zonder genot van eenig loon. Uit de weerbare mannen, gehuwd of ongehuwd, van 18 tot en met 45 jaren oud, met uitzondering van de Geestelijken, den Geneesheer en den Onderwijzer, zal

³ Suriname. Jaarboekje voor het jaar 1856: 28-05-1863 werd bij Gouv. resolutie de kolonisatie te Groningen geheel opgeheven: https://www.dbnl.org/tekst/sur003185601_01/sur003185601_01_0008.php

eene Schutterij zamengesteld worden, die zoodanige diensten zal moeten verrigten, als het algemeen belang zal vorderen.

Art. 49.

De Bestuurders zijn verpligt en bevoegd tot het uitoefenen, binnen de limieten van de Inrigting, der functiën van Notaris.

...

Goedgekeurd bij 's Konings Besluit van den 22sten Maart, 1845.

Mij bekend:

De Minister van Koloniën,

J.C. BAUD

Aldus gearresteerd alhier aan Paramaribo, den 15den Mei, 1845.

B.J. ELIAS.

Ter Ordonnantie van Zijne Excellentie,

De Gouvernements-Secretaris,

G.S. de VEER.

Gepubliceerd den 16den daaraanvolgende.

De Gouvernements-Secretaris,

G.S. de VEER.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant d.d. 17-03-1846:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010120895:mpeg21:a0002>

Brief Overijsselse beambte te Saramacca

Wij hebben voor ons een brief geschreven den **4 Dec. 1845, door een Overijsselaar, die als beambte met de kolonisten naar de oevers van de Saramacca vertrok**, en geven daarvan het volgende uittreksel: Eerst schildert de schrijver met gloeiende kleuren de akelige aankomst op Voorzorg en post Groningen, de verschrikkelijke hitte van 96°-98° Fhar. in de schaduw over dag ... Ook hij bragt er droevige offers, zijne vrouw en kind stierven.

Verder spreekt hij over Do. Copijn en brengt dezen waardigen overledene eene opregte hulde.

In September en October werd de ziekte-toestand gunstiger, maar – de meeste der werkzame en krachtige kolonisten, lagen in de rust des doods in de schulpritsen op post Groningen.

Verder houdt de schrijver eene warme lofspraak op Do. Betting, wiens echtgenoot overleed, en hem acht kinderen liet.

Eindelijk lezen wij een woord over de kolonisatie zelve, die als gelukt wordt beschouwd, onder de heilzame medewerking van baron *van Raders*, die dadelijk na zijne komst te Paramaribo de kolonie bezocht ...

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde koloniën (1846)

Boeken Google:

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=%22De+Kolonist%22+Hostmann&coll=boeken1&identificer=9HZQAAAAAAJ&rowid=2>

Over Suriname:

“... Even gunstig is dit land vroeger door vele anderen, laatstelijk door de heeren W.H. Lans^{4 5 6 7} en F.W. Hostmann⁸ beschouwd en beschreven. Alleen ontbreekt het aan handen en hulpbetoon van de zijde van het Bestuur.

1848

Surinaamsche courant en Gouvernements Advertentie Blad d.d. 04-01-1848

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191004:mpeg21:a0008>

Gouvernements Secretarie

Paramaribo, den 3 Januarij 1848.

Op last van Zijne Excellentie den Gouverneur, wordt bij inschrijving te koop aangeboden:

Een stel WISSELS, afgegeven door den Bestuurder der Europesche Kolonisatie aan de Saramacca

op drie maanden zigt, getrokken op het MINISTERIE VAN KOLONIEN, betaalbaar te Amsterdam, ten bedrage van p.m. f 6700.

De inschrijvingen zullen moeten inhouden de aanbieding van het bedrag Guldens en Centen voor de opgegeven Som in Wissel; zullende derzelve ter Gouvernements Secretarie worden aangenomen tot Donderdag den 6 dezer maand, des middags ten 12 uren, waarna aan den hoogst inschrijver, mits het bod goedgekeurd wordende, den Wissel zal worden toegewezen, en denzelven zal worden bekend gemaakt op welken dag dezelve bij den Commissaris der Particuliere West-Indische Bank, tegen betaling verkrijgbaar zal zijn; moettende de betaling geschieden, de helft op zijn minst, in

Specie.

De Gouvernements Secretaris a.i., J.AE. Lisman.

17-06-1848, adres aan de koning: <https://boeroes.nl/geschiedenis/adres-aan-de-koning/>

Surinaamsche courant en Gouvernements Advertentie Blad d.d. 06-07-1848:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191083:mpeg21:a0006>

Gouvernements-Secretaris.

Paramaribo, den 4 Julij 1848.

Op last van zijne Excellentie den Gouverneur, worden bij inschrijving te KOOP aangeboden:

WISSELS

⁴ Vaderlandse Letteroefeningen ... (1843); recensie Bijdrage tot de kennis der Kolonie Suriname. W.H. Lans (1842): https://www.dbnl.org/tekst/_vad003184301_01/_vad003184301_01_0253.php

⁵ Zie Buku Books, Proeve over de oorzaken van verval. W.H. Lans (1829):

<https://bukubooks.wordpress.com/2018/11/11/lans1829/>

⁶ Zie Buku Books, Bijdrage tot de kennis der Kolonie Suriname. W.H. Lans. 's Gravenhage: Nederlandsche Maatschappij van Schoone Kunsten, 1842: <https://bukubooks.wordpress.com/2012/10/13/lans/>

⁷ Gepubliceerd op Google Books:

https://books.google.nl/books/about/Bijdrage_tot_de_kennis_der_kolonie_Surin.html?id=9Lk0AAAAIAAJ&redir_esc=y

⁸ Zie Gedachten over eene vrije kolonisatie in Suriname enz., geplaatst in het Tijdschrift de Kolonist, 1 Deel, stuk 14 en 15, Suriname 1839:

https://www.google.nl/books/edition/De_kolonist/zkBTAAACAAJ?hl=nl&gbpv=1&dq=Hostmann%20%22De%20Kolonist%22%201839&pg=PA405&printsec=frontcover [Deel 1: pag. 405-435 van scan; Deel 2 en slot: pag. 441- 464]

Afgegeven, door den BESTUURDER der Europesche Kolonisatie aan de Saramacca, op drie maanden zigt, getrokken op het *Ministerie van Kolonien* betaalbaar te Amsterdam, van f 500, of hooger bedrag naar verkiezing en zulks tot de som van ruim f 6000.

De inschrijvingen zullen moeten inhouden: de aanbieding van het bedrag Guldens en Centen voor elke HONDERD GULDEN in WISSEL, zullende dezelve ter Gouvernements Secretaris worden aangenomen op HEDEN des middags te twaalf uren, waarna aan de belanghebbenden zal worden bekend gemaakt op welken dag de aan hen toegewezen Wissels bij den COMMISSARIS der Particuliere West-Indische Bank, tegen betaling verkrijgbaar zullen zijn.

De Gouvernements-Secretaris, J.AE. Lisman.

Surinaamsche courant en Gouvernements Advertentie Blad d.d. 27-07-1848:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191092:mpeg21:a0004>

GRONINGEN aan de Saramacca. Bezoek van de gouvernementssecretaris J.AE. Lisman; met tekst toespraak aan de Kolonisten

1849

Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 03-10-1849:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010081162:mpeg21:a0014>

Kolonisatie in de kolonie Suriname (Marten Douwes Teenstra)

[Aan het eind van het artikel vermeldde hij de afschaffing van de slavernij, de emancipatie, en verwees naar een door Ds. Van den Brandhof ontworpen plan van 11-12-1848, dat hij mocht inzien: "dat kolonisatie en emancipatie bij elkander behooren en koloniseren door emanciperen en emanciperen door koloniseren alleen regt goed tot stand zullen komen."]

1850

Surinaamsche courant en ... d.d. 15-01-1850:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191324:mpeg21:a0009>

Gouverneur met Z.M. Stoomschip Curaçao naar het etablissement van Europesche Kolonisatie te Groningen aan de Saramacca en de Gouvernements-Plantaadjen vertrokken.

Over de beschaving van negers in Amerika, door kolonisatie met Europeanen, F.W. Hostmann

<https://books.google.nl/books?id=v4tRAAAAcAAJ&hl=nl&pg=PR1#v=onepage&q&f=false>

1851

Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 28-10-1851:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:000020172:mpeg21:a0013>

P. van Swieten, oud-secretaris-generaal bij het ministerie van koloniën, stuurt brieven uit Groningen aan de Saramacca aan de krant

Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 29-10-1851:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:000020173:mpeg21:a0016>

Vervolg en slot

“Zonder te wanen dat wij den steen der wijzen zouden hebben ontdekt, meenen wij echter hier het algemeene pad te hebben afgebakend, langs hetwelk Suriname met Europesche landbouwers moet worden bevolkt. ...”

Ondertekening: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:000020173:mpeg21:p003>

C.J. Wolffjuliaan = Wolff Juliaans

J. Copijn

H. Tamminga = Tammenga

J. Rijswijk

A. Copijn

P. van Swieten had in april 1851 over Suriname geschreven:

Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 08-04-1851:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:000019935:mpeg21:a0013>

[Nederland verliest belangen van Suriname uit het oog]

Nieuwe Rotterdamsche courant d.d. 09-04-1851:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:000019936:mpeg21:a0014>

Vervolg en slot.

Aan eene noemenswaardige vermeerdering der negerbevolking en eene daaraan evenredige ontwikkeling der kulture, schijnt voor het tegenwoordige niet te denken te zijn. ...”

Zie ook enkele publicaties van P. van Swieten uit 1850, o.a. “Iets over koloniale aangelegenheden”:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010069470:mpeg21:a0021>

1852

Surinaamsche courant en ... d.d. 02-03-1852:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191652:mpeg21:a0008>

Nieuwstijdingen. Paramaribo, den 1 Maart 1852.

Bij besluit van Z. Exc. den Gouverneur dd. 26 Febr. jl., zijn de Heeren J.F. Roux, A. Wildeboer, H.G. Roux, T.J. Eijken Sluijter en J.M.A. Neumann in commissie gesteld om van gedachten te wisselen omtrent de beste middelen tot de doelmatige ontvangst en de eerste vestiging der eventueel alhier aan te komen Duitsche Landverhuizers.

-

Heden morgen heeft Z. Exc. de Generaal Majoor Baron R.F. van Raders, ingevolge de daartoe voorafgegane bepalingen, in eene zitting van den kolonialen raad, ten gouvernementshuize, het bestuur dezer kolonie overgegeven aan Mr. Ph. de Kanter, Procureur Generaal, Oudste Lid van denzelven raad.

Indrukmakend was de wijze waarop de achtingswaardige man de betrekking nederlegde die hij ruim 6 jaren in ons midden heeft vervuld en waarin hij, zoo veel hij vermogt, getracht heeft het welzijn der kolonie te bevorderen.

In eene plechtige rede, waarin hij, met een terugblik op zijne aankomst in deze volksplanting, kortelijk den gang der verrigtingen doorliep, welke gedurende zijne regering zijn ten uitvoer gebragt, besloot hij zijn bestuur, onder afsmeking van Gods besten zegen voor het heil der kolonie en hare bewoners.

Als zakelijk deel dier rede, kunnen wij de volgende punten mededeelen, ofschoon het ons onmogelijk is, de eigenlijke bewoordingen van Z. Exc. terug te geven.

“ ... De proeve van Europesche kolonisatie aan de Saramacca, die, zoo lang zij daar bleef bestaan, eene belemmering daarstelde voor eene kolonisatie op eenen meer rationelen voet, zal met het einde dezes jaars hebben opgehouden te bestaan. – Inmiddels is op hooger en last eene commissie te zamengesteld, welke omtrent de belangen der eventueel aan te komen kolonisten bij voorbaat zal beraadslagen, en waarvan de leden de waarborgen opleveren voor eene rigtige volvoering der hun toevertrouwde taak, en voor der kolonisten goede ontvangst en doelmatige teregtwijzing. De uitoefening van den landbouw, door den vrijen persoon, werd vroeger aangemerkt als zijnen stand te vernederen; thans stelt hij er roem in, de spade te kunnen hanteren en zich daarin niet te laten voorbij streven.

...

Het circulerend medium bestond in papieren geld, dat geen soliden waarborg had, en waarvan de waarde steeds wisselvallig bleef. Thans is hier slechts **specie**, volgens haar intrinsieke waarde in omloop.”

Surinaamsche courant en ... d.d. 18-05-1852:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191685:mpeg21:a0004>

Kolonisatie door Duitsers

[Er zal getracht worden de kolonisatie in Suriname op grotere schaal tot stand te brengen, d.m.v. Duitse landverhuizers, zonder evenwel de Nederlanders uit te sluiten. Echter zonder rechtstreekse en voortdurende geldelijke ondersteuning.]

1853

Surinaamsche courant en ... d.d. 05-03-1853:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191810:mpeg21:a0011>

Kolonisatie door Duitsers

Aankomst Prof. F. Duttenhofer, C.F. Noack [Noach] en H. Schunk, leden der commissie tot onderzoek der kolonisatie in Suriname door Duitsers.

Surinaamsche courant en ... d.d. 16-04-1853:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011191828:mpeg21:a0011>

Zwitserse kolonisatie

De gouverneur vertrok met de commissie **voor de Zwitserse kolonisatie** naar de Coppename en Coesoewine. Zie ook Surinaamsch weekblad d.d. 23-10-1853:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011190137:mpeg21:a0020>

Surinaamsch weekblad d.d. 10-07-1853:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011190130:mpeg21:p003>

Kritiek op commissieleden Duitse kolonisatie

Boze ingezonden brief van C.A. Wois van plantage Hamburg, die geen 2 flessen rode wijn wilde accepteren als bedankje voor zijn gastvrijheid, en daarop een beledigend briefje kreeg van de commissieleden.

1854

Surinaamsche courant en ... d.d. 30-03-1854:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192134:mpeg21:a0002>

Etablissement van de Europesche Kolonisatie te Groningen aan de Saramacca is opgeheven.

1855

West-Indië: Bijdragen tot de bevordering van de kennis der nederlandsch west-indische kolonien
Schets van de lotgevallen der kolonisten ... (A. Copijn, 1855)

<https://books.google.nl/books?id=G7hSAAAACAAJ&hl=nl&pg=PA241#v=onepage&q&f=false>

Surinaamsche courant en ... d.d. 30-01-1855:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192265:mpeg21:a0006>

Nederlanden.

... In de afdelingen van de Tweede Kamer der Staten Generaal is een nieuw onderzoek ingesteld betreffende het wetsontwerp tot regeling der koloniale geldmiddelen. In het rapport lezen wij het volgende:

§5. Eindelijk is op nieuw het vraagstuk omtrent de vestiging van landbouwende Europeanen in Suriname behandeld. Verscheidene leden verklaarden met genoegen uit de memorie van toelichting tot het tegenwoordig wetsontwerp te hebben gezien, dat de regering het onderzoek daaromtrent voortzette. Zij drukten den wensch uit, dat de overweging omtrent de onderscheidene onderwerpen van kolonisatie, waarvan de memorie spreekt, spoedig tot rijpheid komen mogt, en dat dus te dien aanzien de hand aan het werk mogt worden geslagen. Voor de toekomst onzer West-Indische kolonien scheen dit meer dan ooit wenschelijk.

Geheel strijdig met dit gevoelen werd door andere leden beweerd, dat het ten eenenmale verkeerd was de Europesche kolonisatie in Suriname aan te moedigen. Deze leden rekenden elken gulden verloren die daaraan werd besteed, en zagen in elke bezending van landverhuizers naar Suriname eene niet te regtvaardigen opoffering van menschenlevens. Zij wezen daarbij weder op de kolonisatie aan de Saramacca, waaraan 6 ½ ton gouds zijn verspild, zonder eenige wezenlijke vrucht en tot groot ongeluk der daarheen verhuisde Nederlanders. Bij hen stond de overtuiging vast, dat het voor den Europeaan op den duur onmogelijk is, in keerkringslanden veldarbeid te verrigten. Zelfs in de zuidelijke Staten van Noord-Amerika, zeiden zij, worden zij uitsluitend nergens voor den veldarbeid gebruikt, en hoe zou het dan onder het zooveel heeter luchtgestel van onze West-Indische kolonien mogelijk zijn, op den duur Europeanen dien arbeid te laten verrigten.

Van de andere zijde werd geantwoord, dat de proefneming van kolonisatie aan de Saramacca ten minste de uitkomst gehad heeft, van de mogelijkheid te bewijzen, dat de Europeaan, met behoud van zijne gezondheid in Suriname dagelijks op het veld kan werken.

Dit is een fiet, dat algemeen en ook door de regering in meer dan een staatsstuk werd erkend. In de tegenwoordige Memorie van Toelichting drukt zij zich daarover wel met behoedzaamheid uit, maar blijft toch aan hare vroegere meening omtrent het bereikbare eener vestiging van landbouwende Europeanen in Suriname getrouw. Werkelijk kon niet ontkend worden, dat de overgeblevene kolonisten van de vestiging aan de Saramacca thans met goeden uitslag op plantagien arbeiden.

Ook de jongste berigten omtrent de houtvelling aan de Marowijne met hulp van Duitsche landverhuizers luiden gunstig en getuigen van de uitbreiding dier onderneming. Eindelijk meent men

te weten, dat bij voortduring Portugezen uit Madeira zich naar Suriname begeven, om daar veldarbeid te verrigten, en dat ook deze zeer voldoen.

Surinaamsche courant en ... d.d. 13-09-1855:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192362:mpeg21:a0009>

Adres van 4 kolonisten

De Amst. Courant deelt het onderstaande adres aan de Tweede Kamer der Staten Generaal, mede haar uit Paramaribo toegezonden, door den laatste der vier ondertekenaren. [betreft kolonisatie in Suriname; kritiek op Ds. Brandhof;]

Surinaamsche courant en ... d.d. 15-09-1855:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192363:mpeg21:a0012>

Adres van 4 kolonisten (vervolg en slot)

Schrijvers zijn er van overtuigd dat kolonisatie in Suriname wel mogelijk is, als men naar de mensen zelf luistert, en geen beleid voert via onnodig dure tussenpersonen) Ondertekenaars zijn [de kolonisten] **A. Toon van Ravenswaay, G. van Ravenswaay, E. van der Kist [Kliff], J.C. van Brussel:**

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192363:mpeg21:p004>

Kolonisatie in Suriname (1855). Adres van 4 kolonisten.

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=vestiging+kolonisten+Suriname&coll=boeken1&identificatie=juTGZV2yLC4C&rowid=3>

1856

Vaderlandsche letteroefeningen. Jaargang 1856:

https://www.dbnl.org/tekst/_vad003185601_01/_vad003185601_01_0113.php

West-Indië. Bijdragen tot de bevordering van de kennis der Nederlandsche West-Indische Koloniën. Deel 1. Aflev. 2-4.⁹

De Heer **A. Copijn** levert eene 'Schets van de lotgevallen der kolonisten die aan de proeve van Europeesche kolonisatie aan de Saramakka hebben deelgenomen'.¹⁰ Men ziet uit die schets hoe het gemis van alle maatregelen van voorzorg, welke door het Koloniaal Gouvernement van Nederlandsch Guyana hadden behooren genomen te worden, in verband met velerlei dwalingen en verkeerde proefnemingen, het aanvankelijk wèl slagen der onderneming onmogelijk hebben gemaakt; doch ook hoe zij in 1847 (?) gunstige vooruitzichten opleverde.

Wij lezen dienaangaande op bl. 249: 'Negen-en-veertig woningen waren nu door kolonisten ingenomen; huwelijken werden gesloten; de gezondheidstoestand was uitnemende. De nederzetting had haar hoogste punt van welvaart bereikt, want ook de uitdeelingen van levensmiddelen hadden opgehouden. Waren er toen kolonisten bijgekomen, en had men aan den arbeid van het volk eene andere rigting gegeven, dan zou de proeve aan de Saramakka naar wensch zijn geslaagd.'

Noch het een, noch het ander gebeurde, en hetgeen vooral noodlottig op de zedelijke kracht der kolonisten werkte was, dat ze bij het Bestuur als arbeiders in dagloon werden genomen, en daarbij geheel en al tot traagheid en onverschilligheid vervielen.

⁹ Google Books, Index:

https://books.google.nl/books/about/West_Indi%C3%AB.html?id=G7hSAAAACAAJ&redir_esc=y

¹⁰ Google Books: <https://books.google.nl/books?id=G7hSAAAACAAJ&hl=nl&pg=PA241#v=onepage&q&f=false>

De Schets gaat van eenige Tabellen verzeld, waarvan No. IV genoegzaam doet zien, in welken toestand zich die kolonisten bevinden, welke nabij de stad zijn gevestigd, om door eigen landbouw en veeteelt een bestaan te verkrijgen.

De getal-sterkte op 1 Mei 1855 bedroeg 73 zielen, waarvan de helft vrouwen en kinderen waren. Te hunnen opzigte leest men op bl. 253 de volgende woorden, welke allezins hoop geven op betere uitkomsten van volgende kolonisatiën, wanneer die met verstand worden geleid:

'De landbouw dien zij beoefenen, heeft geenen schadelijken invloed op hunnen gezondheidstoestand. En evenwel bedraagt hun werk - zoo als het delven van waterleidingen, het voet voor voet diep ompitten van den grond, het beplanten en bemesten, de verzorging van het vee, het inoogsten en afzetten der producten, waarmede soms één paar handen zijn belast - meer dan de arbeid, dien men op de plantaadjen door de Negers ziet verrigten.'

Van denzelfden Heer A. Copijn volgt verder een '**Plan van kolonisatie in Suriname**'¹¹, dat echter, naar ons gevoelen, op verkeerde grondslagen rust, wijl 't daartoe eene loterij voorstelt. Wij bevelen het echter in de overweging van bekwame mannen aan, als kunnende dan misschien tot meer uitvoerbare en doelmatiger ontwerpen aanleiding geven.

Almanak voor de Nederlandsche West-Indische Bezittingen ... 1856

Naamlijst der Europeische inwoners

https://www.dbnl.org/tekst/_alm009185601_01/_alm009185601_01_0069.php

O.a. Van Brussel, Loor, Ravenswaaij ...

1858

West-Indië: bijdragen tot de bevordering van de kennis der Nederlandsch West-Indische koloniën, Volume 2

<https://books.google.nl/books?id=J7hSAAAAcAAJ&hl=nl&pg=PP9#v=onepage&q&f=false>

Bijdrage tot de kennis van Suriname's binnenland, bijzonder die van eenen inlandschen volkstam; uit het journaal van eenen pleiziertogtje naar de Opper-Saramacca, gedaan in October 1847 door A. Copijn:

<https://books.google.nl/books?id=J7hSAAAAcAAJ&hl=nl&pg=PA3#v=onepage&q=Copijn&f=false>

Surinaamsch weekblad d.d. 05-12-1858:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011190243:mpeg21:a0011>

[Ingezonden tekst van C.A. Wois]

Kamperstreken, die Nederland en de Kolonie schatten van gelden gekost hebben en die in een tijdperk van slechts 10 a 15 jaren hier gebeurd zijn.

- a. De Kolonisatie op Groningen aan de Saramacca.
- b. Het geprojecteerde en later gestaakte Kanaal van den Gouverneur Raders naar Saramacca.
- c. Het overlijden van den laatsten Griffier van het Gerechtshof, een groot deficit in zijne kas.
- d. Het overlijden van den laatsten Administrateur van Financien met een groot deficit in zijne kas.
- e. Het overlijden van den laatsten Weesmeester, met een g r o o t deficit in zijne kas.

¹¹ Google Books: <https://books.google.nl/books?id=G7hSAAAAcAAJ&hl=nl&pg=PA281#v=onepage&q&f=false>

- f. Het nieuwe geprojecteerde Kanaal naar Saramacca, waarvoor wij schatplichtigen sedert twee jaren 5 procenten op alle belastingen betalen¹², sedert dien tijd ruim een tonnetje gouds opgeleverd hebben. Wat is daarvoor gedaan? Waarom gelijken de Hollanders in de Kolonie niet hunne Vaderen te huis? Alwaar altoos over belangrijke geldelijke ondernemingen, behoorlijk alles overlegd wordt, alvorens iets ondernomen wordt. Nooit hoort men in het Moederland van verkeerde geldelijke ondernemingen, nooit hoort men daar, dat hoofd-ambtenaren met schrikkelijke te korten in hunne kassen overlijden. Waarom gebeuren hier zulke schandalen? Is het volk der Batavieren in de Kolonie verbeterd.

Paramaribo, den 4 December 1858. C.A. Wois.

1860

Het leeskabinet (1860)

Recensie Geschiedkundige Aanteekeningen, rakende proeven van Europese kolonisatie in Suriname, bijeengebracht door R.F. baron van Raders

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB07:000946001:00384>

Geschiedkundige Aanteekeningen, rakende proeven van Europese kolonisatie in Suriname, bijeengebracht door R.F. baron van Raders [volledige publicatie]:

https://www.google.nl/books/edition/Geschiedkundige_aanteekeningen_rakende_p/fFNeAAAACAAJ?hl=nl&gbpv=1&pg=PP6&printsec=frontcover

Surinaamsch weekblad d.d. 21-10-1860:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010852336:mpeg21:p002>

Europese kolonisatie en vrije landbouw in Suriname (Vervolg.)
(Wordt vervolgd)

J. Rijsdijk

Surinaamsch weekblad d.d. 02-12-1860:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010852337:mpeg21:p002>

Europese kolonisatie en vrije landbouw in Suriname (Vervolg.)
(Wordt vervolgd)¹³

J. Rijsdijk

1861

Geschiedenis van Suriname door J. Wolbers (1861)

R.F. Baron van Raders als Gouverneur van Suriname (1845)

DBNL: https://www.dbnl.org/tekst/wolb002gesc01_01/wolb002gesc01_01_0014.php

“... Van Raders verzocht inlichtingen omtrent de drie à vier maanden te voren in Suriname aangelande kolonisten, en ontving zeer ongunstige berigten, waarop hij onmiddellijk besloot, reeds den dag na de aanvaarding van het bestuur, naar de plaats hunner vestiging aan de Saramacca te

¹² C.A. Wois schreef hier over in het Surinaamsch weekblad d.d. 09-08-1857, “Het Kanaal van Saramacca”:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010852334:mpeg21:a0013>

¹³ Dit zijn de enige twee exemplaren van het Surinaamsch weekblad in 1860.

gaan, ten einde door eigen aanschouwing den toestand aldaar te leeren kennen en, waar hij kon, hulp aan te brengen. Tot dien tijd was nog niemand van Gouvernementswege bij de kolonisten geweest om hun een welkomstgroet te brengen; de Kanter koesterde echter het voornemen om er eerstdaags heen te gaan en ging nu met den nieuwen Gouverneur. ...”

1862

Surinaamsch weekblad d.d. 30-03-1862:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011190964:mpeg21:a0003>

EEN WEKSTEM VOOR SURINAME

[Europese kolonisatie in Suriname besproken op het XVIe. Landhuishoudkundig Congres 1861]

Ik vervolg mijne beschouwing omtrent het verhandelde op het XVIe. Landh. Congres 1861¹⁴ ¹⁵, bij No. 136, betreffende de Europeesche kolonisatie in Suriname¹⁶ ¹⁷, eene zaak van zoo veel belang, dat dezelve geen oogenblik noch in het moederland noch hier, uit het oog verloren moest worden.

De Heer VAN RADERS (oud Gouverneur dezer volkplanting) doet opmerken, dat het gevoelen in het schriftelijk antwoord van den Heer J.K. (te Suriname) vrij wel overeenkomst met hetgeen door hem gezegd is in zijn geschrift: “Geschiedk. aantek. rakende proeven van Europeesche kolonisatie in Suriname.¹⁸ ... [zie tekst] ...

... Hetgeen de Heer R. v. Suriname omtrent deze zaak mededeelde, verklaarde ZEd., dat door hem breedvoerig behandeld was in een vlugschriftje, getiteld: “de Hollandsche boeren in Suriname” en eene meer uitgewerkte brochure: “Europeesche kolonisatie en vrije landbouw in Suriname” beide en feuilleton opgenomen in het Surinaamsch Weekblad (Paramaribo bij A.L.G. de Randamie 1860).¹⁹ ... [zie tekst]

W.E.H. Winkels.

1863

De bazuin; gereformeerde stemmen ... (23-10-1863)

Een brief uit Suriname

¹⁴ Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 02-03-1861:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:000022677:mpeg21:a0001> [officiële aankondiging door B&W van Den Haag: ...het 16^e Landhuishoudkundig Congres zal worden gehouden te Dordrecht, van den 18 tot den 23 Junij 1861 ... ; 4^e punt: Kolonialen Landbouw.]

¹⁵ 2.19.003 Inventaris van het archief van de Vereniging Het Nederlands Landhuishoudkundig Congres, 1847-1895: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.19.003> 16^e congres, gehouden te Dordrecht in 1861: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.19.003/invnr/%40VII>

¹⁶ Surinaamsche courant en ... d.d. 12-03-1861:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192721:mpeg21:a0008> [Het bestuur van het congres heeft een 30-tal vragenlijsten aan Suriname gestuurd. De krant publiceert deze vragen. [zie tekst]

¹⁷ Surinaamsche courant en ... d.d. 27-07-1861:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011192780:mpeg21:p003> “Er waren o.a. uit Oost en West verscheidene brieven ontvangen, tot toelichting van vroegere of het stellen van nieuwe vraagpunten; die uit Suriname waren van de Heeren: E.J. Slengarde, F. Fomm, J. Keesen, G.W. Cruden, J. van Beerenstein, A.T.T. Tijdeman en J. Rijsdijk. Ook deelde de voorzitter mede dat bij het congres-bestuur was ontvangen een schrijven van den Gouverneur van Suriname, ten geleide van onderscheidene bijdragen, in antwoord op de vragen in het programma vervat.”

¹⁸ Zie hierboven, bij 1860.

¹⁹ Zie hierboven, bij 1860.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBVU04:001917095:00003>

“... Daar wij echter nog onbekend waren met het Neger-engelsch, hebben we ons eerst gewend tot de Hollandsche boeren, die hier voor eenige jaren heen zijn getrokken. Wij vonden hen in een zeer treurigen toestand, wat het godsdienstige aangaat. Eenigen waren in geen zestien of achttien jaren in de kerk geweest, zooals zij ons zelf verhaalden. ...”

De West-Indiër d.d. 11-11-1863: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010478976:mpeg21:a0002>
Suriname beschouwd uit Staatkundige en Staathuishoudkundige oogpunten.

“... De kosten van het koloniaal beheer moeten jaarlijks door belangrijke subsidiën uit Nederland gedekt worden, welke door den tegenwoordigen toestand der kolonie, zeer verhoogd zullen moeten worden.

De immigratie van Nederlandsche en vreemde arbeiders steeds gebrekkig aangevangen is gestaakt en reikhalzend ziet de kolonie, naar een krachtige en goed geregelde immigratie voor haren Landbouw uit.

De overgeblevenen van de Nederlandsche kolonisatie aan de Saramacca, thans wijselijk en voordeelig nu bij het brandpunt der kolonie (Paramaribo) geplaatst, gaan uitmuntend vooruit, en leveren het bewijs, welke belangrijke resultaten er van dusdanige kolonisatie op groote schaal, te verwachten is. ...”

W.E.H.W. [W.E.H. Winkels]

De bazuin ... (28-12-1863)

Iets uit den brief van de Zendingen de Best en Veenstra [over Hollandse boeren]

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBVU04:001917103:00002>

“Vroeger hebben wij u geschreven dat wij hier veel werk gemaakt hebben van de Hollandsche boeren om die met den weg der zaligheid bekend te maken. Thans schijnt het of de Heere ons eenen geheel anderen werkkring aanwijst. De boeren bezoeken de Godsdienstoefening niet. Soms zijn er drie of vier, ook is het al gebeurd, dat er maar één was, en dan zij er twee à drie hunner vrouwen. Wat zal men echter ook verwachten van menschen die gedurende achttien jaren zonder eenige godsdienst zijn geweest? ...”

1865

De bazuin ... (17-02-1865)

Mijn vertrek uit Suriname. C. de Best, Zending-Leeraar

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBVU04:001918060:00004>

“... De Negers leven bijna allen in de diepste onkunde van den rechten weg der zaligheid, een Egyptische duisternis bedekt deze kolonie. De hollandsche boeren rondom, en de naamchristenen in de stad Paramaribo, zijn openlijke vijanden van het kruis van Christus, en van alle ware Godsdienst ontbloot. De gruwelijkste zonden, te schandelijk om te noemen, worden er openlijk en onbeschaamd gepleegd. Hoe noodzakelijk was daarom niet het zendingswerk onder Surinames bevolking. ...”

1866

De West-Indiër d.d. 07-01-1866

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509959:mpeg21:p001>

[overzicht 1865, met vermelding Europese kolonisatie]

“... Het jaar 1865 biedt ons, wat het algemeen staatkundig bestaan van Suriname betreft eene oneindige stof tot beschouwingen aan. ...

... Het denkbeeld toch om den Europeaan voor den landbouw te bezigen, zagen wij steeds mislukt, om de doodeenvoudige reden, dat de Europeanen bij zwaren arbeid niet het klimaat kunnen verduren, en dat het tweede geslacht daarvan dan ook het duidelijkste bewijs geeft, in den ziekelijken tint, welke hun kenmerk is.

In den landbouw kan onzes inziens niet anders voor zien worden dan door immigranten, afkomstig van landen, welke onder de keerkingen liggen.

Van het hoogste belang kan de resolutie van den 28sten Februarij geacht worden, waarbij een koninklijk besluit omtrent het uitloven van premien op den aanvoer van vrije arbeiders, alsmede betreffende het toezigt op den aanvoer afgekondigd wordt, omdat hiermede het behoud der kolonie ten naauwste verbonden is. ...

... Een belangrijke verbetering in onze stad is dit jaar tot stand gebragt, dooro het opderven der tansen. Voorzeker moet dit bijdragen, om onze stad te zuiveren van vele onreine uitdampingen, welke aanleiding meoten geven tot zoovele koortsen, welke een groot deel der bevolking in de laatste tijden geteisterd hebben. ... [quarantaine voor schepen van Demerarij]

De Kolonist d.d. 14-01-1866: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011209247:mpeg21:p003>

[reactie op artikel in De West-Indiër d.d. 07-01-1866]

De Redactie van de West-Indiër heeft in haar hoofdartikel van 7 Januarij jl. 2de kolom de merking gemaakt als zoude de kolonisatie met Europeanen als geheel mislukt beschouwd mogen worden. Mijnheer! Uw schrijven bewijst dat ge volstrekt geen kennis van den landbouw door de Hollandsche kolonisten hier te lande sedert ongeveer twintig jaren uitgeoefend hebt, en met hunne lotsverwisselingen, voor- en tegenspoeden geheel onbekend zijt, hoewel gij u zeer goed omtrent hadt kunnen inligten, door het vroeger geschrevene, te vinden in de Surinaamsche Koloniale Bibliotheek.

Dientengevolge gelooven wij niet te veel te zeggen, door u geheel onbevoegd te verklaren, de Europesche kolonisatie zoo maar met een pennestreek te doen mislukken. ... [zie tekst] ... Dat de gezondheidstoestand niet voldoende is, hebben wij reeds boven gezegd en tevens dat de oorzaak daarvan aan de slechte waterloozing moet worden geweten. – Deze *moet* dus daargesteld worden. – Maar hoe? – [Wordt Vervolgd]²⁰

Koloniaal Nieuwsblad d.d. 22-01-1866:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509964:mpeg21:p001>

[reageert op artikelen in De Kolonist van 14 en 18 januari 1866]

In de Kolonist van 14 en 18 dezer vinden wij een ingezonden stuk, ter wederlegging van het door de Redactie van de West-Indiër hoogst ondoordacht terneergeschreven. ...

Wij hadden de pen in handen genomen om de Redactie van de West-Indiër onder 't oog te brengen hoe ongepast en verre bezijden de waarheid haar schrijven is, toen wij ons in de Kolonist zagen voorgekomen.

Maar wij legden de pen niet weg.

²⁰ De Kolonist d.d. 18-01-1866 met het vervolg ontbreekt in Delpher.

Volkomen instemmende met hetgeen in de Kolonist is aangevoerd, meenen wij daaraan nog een en ander te kunnen toevoegen en tevens, dat de West-Indier te weinig compliment voor hare waarheidsliefde is gemaakt.

Ontleden wij deszelfs redenering. ... [zie tekst]

19 Januarij 1866.

X.

De West-Indiër d.d. 24-01-1866: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509964:mpeg21:p001>
[reageert op X. in het Koloniaal Nieuwsblad d.d. 22-01-1866]

In het Koloniaal Nieuwsblad van gisteren vonden wij een ingezonden stuk ondertekend door den geest van Jacob Twien den tweeden, neen wij vergissen ons, het was door X., gedateerd 19 Januarij. Wij zouden kunnen volstaan den inzender te verwijzen op hetgene wij omtrent Kolonisatie met Europeanen in het laatste nummer van ons dagblad schreven, maar de zaak is van zoveel belang, en de aanval in het Koloniaal Nieuwsblad zoo scherp, dat wij ons verplicht gevoelen, dezelve onmiddelijk te beantwoorden. ... [zie tekst]

... Nog eens het denkbeeld, om de hollandsche boeren voor onzen stapelcultuur te bezigen, noemen wij eene holle theorie die nooit in het brein van ieman met gezond verstand bedeed kan opkomen. Wij weten zeer wel, dat de sterfte bij de aankomst der kolonisten aan verregaande nalatigheid te wijten is, even zoo goed als ons het lot der overgeblevene kolonisten niet onbekend is, en dat voorts hunne koortsen veel toe te schrijven zijn aan de slechte afwatering der streek, waar zij gewoonlijk wonen.

Gaarne willen wij toestemen, dat over het algemeen wenige heerschend ziekten bij hen bestaan. ... [zie tekst]

[Kolonisatie met de Europese landbouwer zou nooit kunnen slagen, omdat langdurig in de hitte arbeiden "nadeelig op zijn geslacht moet werken, en ... de gevolgen zich zoo niet onmiddelijk bij hem in zijn leven, dan toch op zijn tweede geslacht zullen doen gevoelen."²¹ ²²]

Koloniaal nieuwsblad d.d. 29-01-1866:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010507470:mpeg21:a0004>

[X den II. reageert op aantijgingen gedaan in De West-Indiër m.b.t. Europese kolonisatie]

"... Schier in één adem juicht gij kolonisatie met Europeanen toe, en zegt gij dat het klimaat op den duur te warm voor Europeanen is en dat de arbeid nadeelig op zijn geslacht moet werken. Hoe kunt gij dit doen?

... X weet zeer goed, dat alle kolonisatie proeven met opoffering van menschenlevens gepaard gingen, maar tevens, dat veel jammers aan nalatigheid en onkunde moet geweten worden, of aan vaak onschuldige verzuimen, bij proefnemingen zoo ligt te begaan. Hij weet ook zeer goed, dat niet alle ligchaamsgestellen tegen verwisseling van klimaat bestand zijn.

²¹ Dit denkbeeld bleef bestaan, zie "De fatsoenering van het imperiale rijk. Ras en seksuele moraal in twintigste-eeuwse koloniale culturen", Ann Laura Stoler (De Gids. Jaargang 154. 1991): https://www.dbnl.org/tekst/_gid001199101_01/_gid001199101_01_0069.php "Blanke vrouwen worden in de tropen onvruchtbaar" ... "Het tropisch klimaat zou verminderde vruchtbaarheid, langdurige bloedarmoede en blijvende steriliteit veroorzaken." ... "Deze veronderstelde medische gevaren riepen de vraag op of blanke vrouwen en dus ook 'blanke rassen' zich eigenlijk wel konden voortplanten als zij langere tijd in de tropen bleven."

²² Zie ook hieronder bij 1892, Haagsche courant d.d. 28-11-1892, Kolonisatie tusschen de keerkingen.

En deze ervaring en dit weten hebben X in zijne overtuiging versterkt, dat, met de proeven voor zich, eene kolonisatie van Europeanen in Suriname mag worden aangemoedigd. ... [zie tekst]

De West-Indiër d.d. 31-01-1866: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509966:mpeg21:p001>
[reactie op De Kolonist en Koloniaal Nieuwsblad]

Ziedaar ons nu aangevallen van drie zijden tegelijk, - de eene pen nog scherper en vinniger bestuurd dan de andere; - men verwijt ons woordverdraaiingen, - dat wij de moeders der kindertjes der kolonisten in het diepst van hun hart getroffen hadden, en wij weten niet wat al meer, - zelfs sprak men van kwade trouw. ...

... Doch laten wij voor alle zaken, het schrijven der kolonisten een weinig ontleden. ... [zie tekst]

De Kolonist d.d. 11-02-1866: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011209254:mpeg21:a0011>
[reactie van J.R. Tammenga en B.W. van Brussel²³ op reactie van De West-Indiër d.d. 31-01-1866]
Aan den Redacteur van de West-Indier!

Mijnheer! Gaarne hadden wij de zaak laten rusten, zoo gij in uw schrijven van 31 Jan. iets meer bescheiden waart geweest, zoo eene beantwoording van ons schrijven van 14 en 18 Januarij met cijfers en daadzaken geleverd ware, doch niet als napraterij van personen, die al lang voor dat gij uit de luren waart, gezegd hebben dat een kolonisatie met Europeanen niet konde bestaan, doch hoevelen ook ijverden voor de zaak, nooit hadden de tegenstanders gedacht dat zij twintig jaren zouden bestaan, derhalve de uitkomsten zijn tegen hen, die de zaak tegenstonden of eigenlijk tegen uwe autoriteiten.

Dat gij uwe opinie hebt, misgunnen wij u niet, doch dat gij de anders denkenden beschouwd als zonder gezond oordeel zijnde en niet met u op de hoogte te te zijn, zulks is toch wat al te waanwijs. En dan als wij uwe ondervinding, die ge voorwendt te hebben, van veldwerk en werkkrachten wat nader beschouwen, dat zegt zegt gij dat wij te onbeschoft zijn, om zaken en personen te onderscheiden. Dus gij wilt u achter achter de Redactie schuilen.

Gij spreekt van persoonlijke belediging, doch wij gelooven dat gij de eerste oorzaak daarvan waart, of is 't geen grove belediging, te zeggen dat de Hollandsche boer op den duur een vreemd figuur bij het delfwerk zoude maken, hieruit zouden we moeten afleiden dat gij nimmer een boer den schop zaagt hanteren. Gij zegt, ge dacht minder aan de specialiteiten van den arbeid, juist gij dacht hoe gij het best die boeren zoudt krenken, en zulks zou u mogelijk met andere natien gelukt zijn, doch geen Hollander laat zich zoo door de profecien van de Redacteur van de West-Indier uit het veld slaan.

Welk eene helsche vreugde gevoeldet gij, toen ge zoo die bleeke gezigtjes kondet laten optreden, en net als een Zigeuner profeteerdet dat het derde geslacht niet zou kunnen bestaan.

Gij besefet welken indruk het op het hart eener moeder zou maken, daarom liet gij ze herhaaldelijk optreden, om uwe profecien te stoffeeren, doch uw doel is gemist. Onze vrouwen schatten uw indelicaat geschrijf op de regt waarde, en een bewering zonder grond.

Hierom zijn wij scherp, - niet om de gevolgen, maar om de gevolgen die het had kunnen hebben.

Beseftet gij de onaangenaamheden, die uit uwe profecien zouden kunnen voortvloeijen?

Wordt niet iedere moeder gaarne grootmoeder?

Weegt bij eene moeder de gezondheid van haar kroost niet hooger, dan haar materieel welzijn, zoude het geene aanleiding gegeven kunnen hebben, dat de vrouwen begonnen te pruilen, en haar verlangen naar het moederland wierde opgewekt?

²³ Zal B.H. zijn, Bartholomeus Hubertus van Brussel.

Hoe zoude het u smaken wanneer wij uit uw aangezigtskleur wilden profeteren, dat gij geen drie jaren meer Redacteur van de West-Indier zoudet zijn, even als gij profeteert dat het derde geslacht bij ons niet bestaan zal.

Scherp, ja hatelijk zijn we geweest, niet omdat we geen gronden meer aan te voeren hadden, maar omdat in uw schrijven niet anders dan een hatelijke geest ademt.

Gij hebt ons schrijven van 15 en 18 Jan. niet met diverse daadzaken weerlegt, maar ge hadt allerlei bijwegen, zoo brengt ge ook nu weer de Grieken en Romeinen te voorschijn, dat is dan koloniseren in uwen geest, doch gij geeft geen overzicht hoeveel gezond bloed en hoeveel menschenlevens in de eerste twintig jaar gevallen zijn.

Ook blijft gij het bewijs schuldig dat zoo die Grieken en Romeinen hunne zakken gevuld hadden, of zij dan niet naar Athene en Rome terug keerden. Wij wij eigenlijk met Grieken en Romeinen te maken hebben, weten wij niet. Gij zijt bang dat wij met onze vergaarde schatten naar het moederland zullen vertrekken.

Gebaat was Suriname daar toch mee, zegt ge immers in uw artikel. Doch daar bij ons naar die Grieke en Romeinen gevoerd hebt, is het niet meer dan billijk, dat ge ons eens naar Kanaan volgt, een land droog en nog al vrij warm. Toen de Romeinen het joodsche land veroverden, verspreidden zich de Israëlieten over de geheele aarde; Rusland, Siberien, Polen enz. er is geen hemelstreek of men vindt er Israëlieten tot zelfs in Suriname; - hoevele geslachten de nakomelingen van Jakob al in alle hemelstreken hebben voortgebracht hebben, met de opgave daarvan zoude de Redacteur van de West-Indier ons zeer verpligten. In afwachting hiervan hebben wij onze vrouwen maar gerust gesteld, dat zoo het ons niet erger gaat dan eenige oude familien alhier, dan zal het met het overplanten noch al gaan.

Maar wij hooren u uitroepen, dat is nu toch te lomp, onverstandig en indelicaat van de heeren kolonisten, de Israëlieten werken immers niet op het veld, wees gerust mijnheer, als het niet aan het klimaat ligt, die bleeke gezigtjes die aanleiding gaven u profetische bekwaamheden ten toon te stellen, - het veldwerk is voor onze rekening.

Aangaande de vijf akkers riet kunnen wij u niet verder inlichten, daar de omschrijving van de werkzaamheden te uitgebreid is, van het het werk wat een boer doet en het werk dat vijf akkers riet vereischt.

Dat wij geen vreemd figuur met den schop in de hand maken, zoo als u gelieft te schrijven, zulks kunnen de heeren Directeuren v. R. en M. getuigen. Dat het dwaas zoude zijn om den Neger in het Noorden van Europa te acclimatiseren, zegt u terecht; - echter om de doodeenvoudige reden dat, dat land met eene nijvere overbevolking bezet is; maar wij vragen u of er geen Negers in Noord-Amerika zijn, die daar zeer goed voortkomen, en dit is een bewijs dat op uwe *onnatuurlijke overplanting* veel af te dingen is.

Wij lazen onlangs een berigt dat door den onwil tot den arbeid, weinig boekweit en koren gezaaid was. De boekweit, een plant uit Siberie, wordt door den Neger vna Afrika gezaaid in het noorden van Amerika, een bewijs te meer tegen uw beweren van onnatuurlijke overplanting.

Wat onze verschansing achter het bolwerk van Anonijmiteit betreft, zulks zullen wij u ten gerieve veranderen door eenvoudig onze namen bekend te maken. Doch vooraf zooals gij onze opinie gelieft te noemen, ons stokpaardje uitgespannen, het beestje is in geen twintig jaren zoo gefatigeerd, als nu, en daardoor slaat het beestje zoo geweldig achteruit, dat wij niet er toe over zullen gaan om het weder in te spannen, dan voor zijne bestemming, veldarbeid door hollandsche boeren te verrigten op Surinaamschen bodem.

J.R. Tammenga, B.W. van Brussel.

De West-Indiër d.d. 14-02-1866: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509970:mpeg21:a0004>
[Veritas en "Z." reageren op het schrijven van J.R. Tammenga en B.W. Brussel en de diverse stukken over Europese kolonisatie]

Vervolgpagina: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509970:mpeg21:p003>

De West-Indiër d.d. 14-03-1866: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509977:mpeg21:a0004>
Ingezonden.

Eenige beschouwingen over de laatste afgelopen vijftig jaren sedert de herstelling van het Nederlandsche gezag in Suriname 1816 tot op heden door eenen kolonist, die 33 jaren in Suriname geweest is, en dus voor het grootste deel uit eigene ervaring spreekt.

"... In 1844 beproefde Nederland op nieuw een opbeuring der kolonie door de bekende kostbare Emigratie van eenige honderden Hollandsche landbouwers aan de Saramacca. Was nu het bestuur over deze kolonisatie in handen geweest van geschikte personen, en zij daardoor gelukt, dan zoude waarschijnlijk de kolonie thans met duizende, vlijtige Europesche landbouwers bevolkt zijn, en de landbouw zich alsdan op eene nooit gekende bloei bevinden, waarvoor de weinig boerenhofsteden in de stad tot bewijs zoude kunnen strekken, welke door het overschot der Hollandsche immigranten aangelegd zijn. ..." [zie tekst]

1870

De Gids. Jaargang 34.

Europesche Volkplantingen in tropische gewesten.

https://www.dbnl.org/tekst/_gid001187001_01/_gid001187001_01_0013.php

Het is nog niet zoo lang geleden, dat in ons land heftig strijd gevoerd werd over de mogelijkheid, om in tropische landen, en meer bepaald in onze overzeesche bezittingen, Europesche landbouwers over te voeren, die aldaar de kern zouden vormen van eene nieuwe Europesche maatschappij. Zoo men thans nog van die quaestie hoort gewagen, is het vrij algemeen in ontkenningen zin. Zoodanige volkplanting, zegt men, is een hersenschim. Te veel slagtoffers heeft het najagen van dat droombeeld reeds gekost, dan dat het nog geoorloofd zou zijn, de uitvoering van een zoo noodlottig plan te bevorderen. Die vraag is thans, na onderzoek van bevoegde beoordeelaars, uitgemaakt. ... [zie tekst]
W.E. van Panhuys.

1871

Kolonisatie van European te Suriname. Halberstadt, 1871.

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=vestiging+kolonisten+Suriname&coll=boeken1&identifier=jBgucxjtnSIC&rowid=2>

Google Books:

https://www.google.nl/books/edition/Kolonisatie_van_Europeanen_te_Suriname/jBgucxjtnSIC?hl=nl&gbpv=1&dq=Halberstadt%201871%20Kolonisatie%20Europeanen&pg=PP13&printsec=frontcover

Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, 1871 (6) [Bijlage].

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dts:61801:mpeg21:0008>

Algemene Vergadering te Paramaribo in het lokaal der koloniale bibliotheek op Vrijdag 21 Februari 1868: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dts:61801:mpeg21:0037> en <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dts:61801:mpeg21:0038> e.v.

“De Voorzitter stelt aan de orde de onderwerpen **Kolonisatie en Immigratie**, waarvan de bespreking in deze vergadering was vastgesteld. Aangezien thans de kolonie in een toestand verkeert dat haar voortbestaan van eene spoedige en voldoende immigratie afhankelijk is, die meer dan immer te voren erkend wordt de levensvraag voor Suriname te zijn, zoo geeft hij der vergadering in bedenking op dezen avond vooral dit laatste punt te behandelen.

De heer J. Sander zegt, dat hij om tot eene practische oplossing van het vraagstuk: kolonisatie van Suriname met Europeanen te geraken, ... inlichtingen heeft ingewonnen **bij eenige boeren, die van de Europeesche kolonisatie te Groninigen aan de Saramacca afkomstig en thans in de nabijheid van Paramaribo gevestigd zijn**. Deze hebben op de vraag of naar hun gevoelen eene kolonisatie met Europeanen alhier slagen zou, eenparig geantwoord: ja, maar niet op de wijze zooals zij vroeger heeft plaats gevonden. Volgens hen zou het best zijn, indien Europeesche boeren zich bij de reeds hier gevestigde landbouwers aansloten; zelfs zou het hun aangenaam zijn wanneer zich een vijftigtal landgenooten bij hen wilden nederzetten.

De gezondheidstoestand bij de om de stad gevestigde boeren is thans vrij voldoende; de geboorte bedraagt iets meer dan de sterfte. De meeste ziekten die onder hen voorkomen zijn koortsen, die hoofdzakelijk aan de groote vochtigheid van het terrein zijn toe te schrijven; hoe meer dit wordt droog gelegd en bebouwd, des te gezonder het worden zal. ...”

[Dr. J.J. Juda]: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dts:61801:mpeg21:0040> [over de slechte voorbereidingen, het gebrek aan huisvesting, geen geneeskundige zorg, slechte voeding in 1845] “... De heer [G.J.A.] Bosch Reitz beweert toch een voorbeeld te kunnen bijbrengen dat Europeesche kolonisten in Suriname van geslacht tot geslacht kunnen blijven voortbestaan. Hij heeft hier de Israëlieten op het oog, deze zijn reeds langen tijd inwoners der kolonie en toch niet ontaard; zij bestaan nog even krachtig en hij gelooft in geen minder aantal dan voorheen. Het blijkt dus hieruit dat het Surinaamsch klimaat voor den Europeaan niet vijandig is. Maar eene voorwaarde is voor hun bestaan noodig. Zij moeten den tijd en de soort van arbeid zelve kunnen uitkiezen.

De heer Dr. Juda is het niet geheel met den vorigen spreker eens; ...”

<https://www.delpher.nl/nl/tijdschriften/view?identificer=dts:61801:mpeg21:0049&query=kolonisten+PROX+Suriname&coll=dts&page=1&facets%5BtypeFacet%5D%5B%5D=Bijlage&rowid=1>

1873

Emigratie van Nederlanders naar onze overzeesche bezittingen. Meer bepaald naar Suriname.

Amerinus Senior, 1873

Pseudoniem van Henricus Uden Masman (1809-1877)^{24 25 26}

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBVU02:000010309>

²⁴ DBNL: <https://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=masm003#>

²⁵ Overlijden in 1877: <https://www.openarchieven.nl/gra:069c0b1f-7bf0-7f39-c68a-9eafdb7d478e>

²⁶ Zie ook Henricus Uden Masman Jr. (1837-...) in DBNL:

<https://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=masm001> Overleden op 30-10-1916 te Beekbergen: <https://www.openarchieven.nl/gld:4E8B571B-51B8-47B8-A9A1-2AB3858885E4> Overlijden ingeschreven te Zaandijk: <https://www.openarchieven.nl/nha:DC945FDB-E214-40EE-BEB8-60A34082FDCB>

PDF: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBVU02:000010309:pdf>

Ook via Boeken Google:

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=%22Amerinus+Senior%22&coll=boeken1&page=1&maxperpage=40&identificer=dXZfAAAaAAJ&rowid=1>

1874

De West-Indiër d.d. 08-02-1874: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010509761:mpeg21:a0001>
Bespreking van Emigratie van Nederlanders naar onze overzeesche bezittingen. Meer bepaald naar Suriname. Amerinus Senior, 1873.

Uit mijn verleden. Bijdrage tot de kennis van Suriname (W. Boekhoudt, 1874)

Willem Boekhoudt was Predikant te Winschoten^{27 28 29}

DBNL:

https://www.dbnl.org/tekst/boek019uitm01_01/boek019uitm01_01_0004.php?q=Brandhof#hl1

Voetnoot bij hoofdstuk Suriname: "In het jaar 1845 zond de Nederlandsche regeering meer dan 300 lieden van den landbouwenden stand uit Noord-Holland naar Suriname, ten einde met hen eene proeve te nemen van kolonisatie. Zij voeren uit zee aanstonds de Saramacca binnen en werden ontscheept op den verlaten grond 'Voorzorg', die ten vorigen jare door eene commissie, bestaande uit den predikant J.H. Betting en drie ervaren landbouwers, geoordeeld was eene geschikte plaats voor kolonisatie te zijn. Weldra echter bleek deze plaats, tot landing en verblijf hun aangewezen, voor de gezondheid zeer nadeelig, vooral uit hoofde van haren moerassigen bodem en de onreine dampen, die daaruit aanhoudend opstijgen. Hierbij kwamen de luttele voorzorgsmaatregelen, die men voor de ontvangst der kolonisten genomen had. Naar algemeen verzekerd werd, was de grond, waarop men hen had ontscheept, niet als naar behooren drooggelegd; de voor hen bestemde woningen waren niet meer dan ellendige hutten en het ontbrak hierbij den nieuw aangekomenen te eenen male aan het zoo onmisbare drinkwater. Was dit alles op zich-zelf reeds ontmoedigend voor menschen, die zich van het vreemde land gouden bergen gedroomd hadden, - zware ziekten, die onder deze omstandigheden niet konden uitblijven, braken ras onder hen uit en richtten vreeselijke verwoesting aan, zoodat binnen weinige weken niet minder dan de helft van hen ten grave was gedaald. Nu was goede raad duur. ZExc. de Gouverneur, Baron van Raders, gaf onverwijld bevel, dat de kolonisten van dit oord zouden worden verplaatst naar den nabijgelegen, **op een hoogen zandrug gevestigden post 'Groningen'**, die ten jare 1790 door den **Gouverneur-generaal Jan Gerhard Wichers** aangelegd en naar zijne geboortestad genoemd was. Hier week alras de ziekte en de overgeblevenen gingen den veld- en tuinarbeid opvatten.

Een jaar later mocht ik deze nieuwe volkplanting bezoeken. De bestuurder, Ds. van den Brandhoff, was in zijne hoedanigheid van predikant tot nog toe niet bij de gemeente bevestigd. Deze plechtigheid zou plaats hebben op den **18 Nov. 1846**, en aan den predikant der Hervormde gemeente te Paramaribo, A. Roelofs, was de voltrekking daarvan opgedragen, terwijl, behalve aan meerderen, ook aan mij de uitnoodiging, om daarbij tegenwoordig te zijn, vereerend geschied was.

²⁷ Zie Colofon: https://www.dbnl.org/tekst/boek019uitm01_01/colofon.php

²⁸ Zie voor voornaam geboorte zoon in 1863 te Winschoten: <https://www.openarchieven.nl/gra:3dd61c4b-6d33-21e3-469b-77a350a34d85>

²⁹ Willem Boekhoudt, geboren te Groningen, overleed op 22-10-1894 te Winschoten, 72 jaar oud: <https://www.openarchieven.nl/gra:9e00fa2c-d2f6-20e3-4334-cffa835a241c>

Wij vertrokken met eene Gouvernements-tentboot, bemand met 8 roeiers en gingen de Suriname op, als naar gewoonte om de zes uren tijt stoppende. Weldra sloegen wij het kanaal van Wanica in, lieten de militaire post 'Poeloepantje' en de verlaten post 'Bakkra-Massanga' liggen en kwamen zoo in de Wanica-kreek, die ons in de groote rivier Saramacca voerde. Nog een paar uren lang gleden wij dezen stroom af en bevonden ons eindelijk voor 'post Groningen'.

Het plaatsje zag er vriendelijk uit te midden van de hooge en donkere wouden, die het van alle zijden insloten. Vier groote, nette en zelfs smaakvolle gebouwen, die uit Nederland waren medegebracht, vertoonden zich op den voorgrond, t.w. de kerk, benevens de woningen van den predikant, den arts en den onderwijzer. Deze waren wederom omgeven van eene menigte boerenwoningen.

Wij naderden de landingsplaats, die met twee stukken geschut beplant was. Hier werden wij ontvangen door den Bestuurder, die ons naar zijne woning geleidde, terwijl de kinderen der kolonisten, op den oever geschaard, het bekende lied van 'van dapperen' aanhieven, dat velen onzer eene aangename herinnering was aan eigen kinderjaren:

"k Ben mensch en woon bij menschen,
Van 't zelfde huisgezin.
Wie mensch is, is mijn broeder,
Dien ik als broeder min.'

Nu werden wij aan een welvoorzien disch welkom geheeten en vervolgens bij de aanzienlijken onder de kolonisten ingekwartierd. Mij werd de woning van den onderwijzer tot verblijfplaats aangewezen, en niet weinig stond ik verbaasd, toen ik in mijn gastheer een ouden leermeester mocht begroeten, onder wiens leiding ik voormaals eenigen tijd te Appingedam gestaan had! 't Was 12 jaren geleden sedert wij te Steendam, aan 't Schildmeer afscheid van elkaâr genomen hadden. Wat hadden wij nu niet elkander mede te deelen van ons wedervaren gedurende al dien tijd! hoe pijlsnel vlogen onder ons gekeuvel de uren henen, die wij te zamen mochten doorbrengen! Aan de hand des vriends bezocht ik nu de kolonisten en bezag hunne woningen en tuinen. Doch allerwege kwamen ons jammerklachten te gemoet, zoowel over de smartelijke verliezen, ten vorigen jare geleden door de vreeselijke epidemie, die onder hen had gewoed, als over de bekrompenheid van hun bestaan en het onhoudbare van hunnen toestand. Wel gaven allen 't verblijdend getuigenis, dat de veldarbeid hun goed van de hand ging, dat het drukkend klimaat hen geenszins in hun werk bemoeilijkte, aangezien zij op 't heetst van den dag lang genoeg onder hun dak konden rusten, wijl bij de vruchtbaarheid van den bodem op 'Voorzorg' (waar zij nog steeds hunne kostgronden hadden behouden) slechts weinige uren van den dag voor hunne werkzaamheden te velde vereischt werden; - doch tot het ontginnen van nieuwen bouwgrond hadden zij te veel moeite met het vellen en opruimen van het zware hout, zoodat zij, de kostgrond op 'Voorzorg' niet mede gerekend, zich nog altoos met de kleine tuintjes rondom hunne woningen moesten te vreden stellen. 't Ontbrak hun bovendien te zeer aan kleine benoedigheden, te veel om te noemen, terwijl zij meenden ook op veel te verren afstand van de stad te wonen om met genoegzaam voordeel hunne producten te kunnen afzetten.

De kerkelijke plechtigheid, die hierop plaats vond, was meer dan ooit indrukwekkend en aandoenlijk. De leeraar, Ds. van den Brandhoff, trad op, na op gebruikelijke wijze door zijn ambtgenoot, Ds. Roelofs, in zijn ambt te zijn bevestigd. Heilige ernst en diepe weemoed spraken uit den waardigen man. Hij herinnerde zijne reis- en lotgenooten aan het smartelijke afscheid van den dierbaren geboortegrond en van zoovele onvergetelijke vrienden, aan de kansen van den gevaarvollen tocht

over den oceaan. Hij gewaagde van de onspoeden en rampen, waarmede zij te worstelen hadden gehad sedert hunne vestiging in dit eenzaam en afgelegen oord; hoe zij zich tal van ontberingen en ongemakken hadden moeten getroosten en met zware krankheid waren bezocht geweest; hoe vreeselijk de dood onder hen had rondgewaard en zijne verwoestingen had aangericht; hoe alleen de kracht des Christendoms hen had gesteund en in staat gesteld om naar roeping en plicht lijdzaam te dragen en van den Hemelvader niet slechts het goede, maar ook het kwade dankbaar aan te nemen. Allen barstten bij deze herinnering uit in snikken en tranen. 't Was één geklag, één gekerm, wat daar gehoord werd. Geen wonder! zij waren zoo zwaar beproefd - de ongelukkigen. Leeraar, arts en onderwijzer hadden hunne echtgenooten verloren; een Mede-bestuurder, Ds. Copijn, was bezweken; ouders waren kinderloos, kinderen ouderloos geworden; van één gezin, bestaande uit man, vrouw en 7 kinderen, was één kind slechts gespaard gebleven. Zij hadden te zamen 370 geteld, - thans telden zij niet meer dan 160 zielen.

Met gebroken harten verlieten wij het godshuis. Wij treurden met de treurenden en bleven in deze sombere stemming tot wij, door allen begeleid, naar de landingsplaats wederkeerden en na een hartelijk afscheid in onze boot stapten om de terugreis te aanvaarden. (Twee jaren later bezocht ik deze volkplanting nogmaals; zij was toen reeds in diep verval. In 1853 werd zij opgeheven; de nog overgebleven kolonisten hebben zich toen in de stad en haren omtrek verspreid.)

Nu grepen onze negers de riemen aan en roeiden ons, onder het zingen van hunne eentonige liederen, de rivier weer op tot naar de Lands-plantage 'Catharina Sophia', eveneens aan de Saramacca gelegen. Hier bezichtigden wij eene machine voor de suikerbereiding, van zeer grooten omvang, die aan het Rijk meer dan een tonne gouds gekost had, doch wegens gebreken aan haar samenstel werkeloos stond van het oogenblik harer oprichting af. Na eenige uren op deze schoone plantage te hebben vertoefd en een gul onthaal te hebben genoten, keerden wij door de kreek en het kanaal van Wanica naar Paramaribo terug."

1875

Over kolonisatie met Europeanen. A. Kappler

https://books.google.nl/books?id=ljEQLt_fQdkC&hl=nl&pg=PA3#v=onepage&q&f=false

Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 18-01-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:000889014:mpeg21:a00011>

Staten Generaal. Eerste Kamer. [Begroting Suriname].

De heer Hartsen vindt in de discussie over dit Hoofdstuk in de Tweede Kamer aanleiding om een enkel woord te spreken. In Suriname wordt geklaagd over gebrek aan orde en gebrek aan tucht onder de aangevoerde arbeiders. ...

Zutphensche courant d.d. 04-02-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMRAZ02:000305019:mpeg21:p00002>

[Onverschilligheid in Nederland m.b.t. West-Indische bezittingen]

"Als een bewijs van de groote mate van onverschilligheid voor onze West-Indische bezittingen in de bureaux, verhaalt ons de Haagsche correspondent der Middelb. Courant het volgende: "Een jaar of 4 geleden is er een tractaat met Engeland gesloten, waarbij de invoer van koelies uit Britsch-Indie in Suriname werd toegestaan, ..." [betreft opvragen "koloniale verordening" m.b.t. de regels voor de

behandeling van koelies in de Franse kolonie Martinique; het exemplaar bleek “losjes aaneengeregen” en pagina’s ontbraken]

Arnhemsche courant d.d. 05-02-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093109:mpeg21:a0001> [Voorpagina; verwijst o.a. ook naar de “haagschen correspondent der Middelburgsche Courant”]

[Voorpagina artikel over verwaarlozing van Suriname door Nederland]

“... Iemand niet of weinig met onze kolonien en overzeesche bezittingen bekend, zou al ligt in den waan zijn gebragt dat Suriname eene bezitting was, waarop het moederland prijs stelde. De dagelijksche ondervinding bewijst echter dat wij, Gouvernement en volk beiden, ons zeer weinig daaraan gelegen laten liggen. ...” [citeert de heer Van Emden en de heer Colaço Belmonte, om aan te tonen dat Suriname zich in een zorgwekkende en treurige toestand bevond, ook al werd in de troonrede gezegd dat “de finantiele verhouding van die kolonie tot het moederland [gunstiger wordt]”] ...

Wij wenschen de West te behouden, maar wanneer Nederland er niet voor zorgen kan, dan ware het voor de eer van het Moederland en de welvaart der kolonie beter, dat wij er afstand van deden, dan het op deze wijze te doen vervallen. ...”

Het vaderland d.d. 05-2-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001397030:mpeg21:a00008>

[Verwijzing naar belangrijk artikel van dhr. Ising over Suriname]

Citeert het “Dagblad van Friesland”, waaraan letterkundigen hun medewerking verlenen. “... Het laatst verschenen nummer bevat **een belangrijk artikel van den heer Ising over Suriname.** ... “De oorzaak van den ongunstigen toestand is hierin te zoeken: dat de uit Britsch-Indië en elders aangevoerde koelies, wier aantal ongeveer 3500 bedroeg, meestal ongeschikt bleken voor ’t verrichten van veldarbeid en bovendien onwillig om te werken. Zij verzetten zich tegen de opzichters op de plantages, missen alle besef tot nakoming van de verplichtingen, waartoe zij zich bij contract verbonden, en worden door straf hun opgelegd door den rechter, tot wraakneming geprikkeld...” ...”

Arnhemsche courant d.d. 23-02-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093221:mpeg21:a0001> [voorpagina]

SURINAME [reactie op artikel van 05-02-1875, van de heer Van Eijken Sluyters, Oud-lid van den Kolonialen Raad]

Arnhemsche courant d.d. 24-02-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093224:mpeg21:a0003>

Rectificatie. Naam moet gelezen worden als T.J. Eijken Sluijters.

Opregte Haarlemsche courant d.d. 24-02-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB12:000026046:mpeg21:a00004>

[Aandacht voor het artikel van T.J. Eijken Sluijters van 23-02-1875, met punten uit de inhoud]

Opregte Haarlemsche courant d.d. 10-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB12:000026058:mpeg21:a00026>

[E.F.L. Mollinger reageert]

INGEZONDEN [reactie op het artikel van T.J. Eijken Sluijters, van E.F.L. Mollinger, gewezen lid der Koloniale Staten van Suriname]

“... Voor ieder, die in eene schoone kolonie als Suriname belang stelt, is het pligt, het zijne bij te dragen om de gebreken en fouten van het bestuur zooveel mogelijk kenbaar te maken, ten einde hen, die tot het herstel daarvan kunnen bijdragen, daarop opmerkzaam te maken en aan te sporen om datgene te doen wat Suriname weder kan maken wat het wezen kon. ...”

Arnhemsche courant d.d. 13-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093413:mpeg21:p002>

[Redactie deelt ervaringen van dhr. Th. Bray]

“Het artikel van den heer Eyken Sluyters over Suriname heeft, naar wij met genoegen zagen, de algemeene aandacht getrokken en van vele zijden zijn de wenken, die de deskundige schrijver gaf om onze west-indische bezittingen weder tot welvaart te brengen, ondersteund. Of het artikel ook op de Regering iets zal uitwerken, kan slechts de tijd leeren. Zoo lang niet het tegendeel blijkt, willen wij hoop houden en vertrouwen, dat deze minister van Koloniën zijn voorgangers zal beschamen.

Hoe weinig deze zich aan de west-indische zaken gelegen lieten liggen, zien wij uit een ingezonden stuk van den heer **Th. Bray** in het Utrechts Dagblad. Daarin lezen wij:

>>Ik heb met heel veel belangstelling gelezen het artikel, door den heer T.J. Eyken Sluyters, over Suriname in de Arnhemsche Courant onlangs geschreven, en hoop, dat het niet de aandacht van den minister van Koloniën ontsnapt zal zijn. De schrijver legde de vinger op de wond en zoowel de wenken, als de opgegeven middelen ter opbeuring zijn juist.

>>Moge dit artikel niet denzelfden weg opgaan, dat is: den weg der vergetelheid, zoo als geschiedde met een rekest van mij, in 1870 den minister van Koloniën toegezonden en waarop ik tot nog toe – het is nu nagenoeg 5 jaren – te vergeefs op antwoord wacht. Dit is toch ook een blijk, hoe weinig tijd aan het ministerie van Koloniën gevonden wordt om de belangen van een surinaamsch ingezetene te behandelen.<<

De heer Bray deelt daarop zijn verzoekschrift mede, dat eene speciale zaak betreft, waarna hij eindigt met de opmerking:

>>Er zijn kwalen, door den heer Eyken Sluyters aan het licht gebracht, die een radikale hervorming eischen; die kwalen weder hier op te sommen, zou mij te veel tijd benemen. Ik zal alleen ten slotte zeggen, dat de laatste berigten zeer treurig waren en dat men *klaagde* dat de Gouverneur wel verslag in de Koloniale Staten deed van hetgeen *hij doen zoude*, maar niet van hetgeen *hij gedaan heeft*. Als men nu nagaat, dat die beloften ieder jaar voorkomen, zonder tot een resultaat te leiden, dan moet men zich niet verwonderen, dat de Surinamers *klagen*.

Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 17-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:000889064:mpeg21:a00043>

[Reactie van J.A.T. Cohen Stuart n.a.v. artikelen van Eijken Sluijters en Mollinger.]

Arnhemsche courant d.d. 18-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093430:mpeg21:a0027>

Reactie van A. Copijn op de correspondentie van T.J. Eijken Sluijters en Mollinger.

“In de Arnhemsche Courant van 5 en 22 der vorige maand en de Haarlemsche Courant van 10 dezer komen artikelen voor over Suriname, afkomstig van de heeren Eijken Sluities en Mollinger,

voormalige leden van de Koloniale Staten dezer kolonie, mannen, die de belangen van dat gewest ten volle leerden kennen en allezins bevoegd zijn daarover een woord in het midden te brengen. Ik ben het zeker niet allen, die voor lang reeds uitzag naar eene bespreking in onze dagbladen van Suriname's aangelegenheden, naar artikelen waarin toestanden naar waarheid worden aan het licht gebracht en die bij het publiek belangstelling kunnen opwekken.

Eere daarom aan beide heeren, die het ijs braken en, uit liefde voor het land, waarin het hun niet kwalijk ging, er het zwijgen niet toe doen, als zoovelen die met gevulden buidel, of een ruim pensioen Suriname verlieten.

De vrees door den heer Mollinger gevoed, dat zijn schrijven welligt geen, of weinig baat aanbrengen zal, is niet ongegrond, want zekere menschen zijn en blijven oost-indisch-doof, en volk en Volksvertegenwoordiging hebben nu eenmaal een zwak voor dubbeltjes, dat hen doet sollen met Insulinde, waarbij ieder ander belang en elk ander bezit vaak schandelijk wordt veronachtzaamd. Dit is niet anders; doch een troost, dat de drup eindelijk in harde rots een waterbekken hooft. En hoe weinig baat dan ook het optreden van beide heeren aanvankelijk aanbrengen moge, is het te wenschen, dat zij overdrotten zullen voortgaan het publiek met Suriname's aangelegenheden bekend te maken. Het nederlandsche volk moet omtrent Suriname noodwendig uit den dommel worden wakker geschud.

Het zal beiden heeren niet aan onderwerpen ontbreken, maar mogt ik hun een verzoek doen, het zou zijn om vooraf meer in bijzonderheden te treden over hetgeen zij bereids in het midden bragten. Zoo zou ik het niet ondienstig oordeelen, wanneer kon worden aangewezen wie het zijn, die zich aan nalatigheid of pligtverzuim schuldig maakten.

Ik weet dat men mij zal toevoegen: dan worden we personeel. Maar hiertegenover staat, dat thans ligt de ijverigsten en geheel onschuldigen worden verdacht.

Zoo, b.v., rust nu ook op den Gouverneur eenige verdenking, dat hij zich niet genoeg zou weten te doen gehoorzamen, een euvel waaraan de meesten van zijne voorgangers mank ging.

Ligt de oorzaak hiervan niet in de omstandigheid, dat de gouverneurs met velen hebben te rade gaan; immers in de eerste plaats met een procureur-generaal en administrateur van finantiën, die 99/100 komen voelen dat het in Suriname warm is, en meestal eenvoudig zijn toegerust met de kennis van europesche toestanden? Blevden die toestanden niet veelal bij hen voorheerschen, ook bij het geven van bevelen aan een groot aantal ondergeschikten? Kwamen eenigen daarbij niet wel eens uit geïnspireerd van hoogerhand, of als dwarskijkers? Werden ambtenaren voor hooge betrekkingen ook niet veelal uitgezonden, of hebben ze doorgaans geen connectiën die het gezag van een gouverneur niet bevorderen?

Ik wil maar zeggen, dat het gouverneurschap van Suriname een verdrietig baantje is, en dat het niet zoo gemakkelijk valt zich ten allen tijde boven invloeden te verheffen.

Zou het nu niet goed zijn om aan het licht te brengen wie het zijn, die schadelijken invloed uitoefenen?

Ik twijfel geen oogenblik aan den moed van de heeren Eijken Sluiters en Mollinger, en ook geenszins aan hunne bereidwilligheid, om het publiek allengs met Surinames toestanden bekend te maken. De hollandsche bladen zullen gewis bereidwillig hunne kolommen voor hen opstellen; maar ik moet hun toch in bedenking geven, of 't niet wenschelijk zoude zijn om de 14 dagen, na aankomst der west-indische mail, een aan de belangen van Suriname gewijd blad het licht te doen zien, waarin gouvernements-resolutien, belangrijke voorvallen, besprekingen, of artikelen en zelfs advertentien belangende de kolonien konden worden opgenomen. Zulk een blad zou voor allen die in Suriname zijn geweest, of belang stellen in onze overzeesche bezittingen, hoogst welkom en zeer zeker dienstig

zijn, terwijl 't abonnement voor slechts 24 bladen 's jaars zeer laag en aannemelijk zou kunnen worden gesteld.

Om Suriname op te heffen uit den zeer diep vervallen staat en dat prachtig gewest op te voeren tot een gezegend oord, mogen geene middelen worden verzuimd, want zoo als 't nu schijnt te gaan: nog slechts een tiental jaren we kunnen 't als nederlandsche bezitting prijs geven – prijs geven aan half wilde Afrikanen en Aziaten.

A. Copijn, Oud-West-Indisch ambtenaar.
Meteren, 14-3-'75.

Arnhemsche courant d.d. 25-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093441:mpeg21:a0002>

[Toestand van Suriname]

“Even als van vroegere nummers, waarin de toestand van Suriname wordt besproken, hebben wij ook van dit nummer exemplaren gezonden aan velen, die door hunne betrekking invloed daarop kunnen uitoefenen. Dit is wel het minst wat wij doen kunnen in het belang dier verwaarloosde Kolonie; en zoo andere bladen overnemen wat met betrekking tot haar medegedeeld wordt, zullen zij een goed doel helpen bevorderen. Reeds de opgaven betreffende de opbrengst van den oogst zijn wel geschikt om tot nadenken te brengen.

Arnhemsche courant d.d. 25-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093441:mpeg21:a0009>

[reactie van T.J. Eyken Sluijters op het schrijven van A. Copijn. Hij verschilt op verschillende punten met hem van mening, maar waardeert dat ook hij begaan is met het lot van Suriname.]

Ingezonden. Suriname.

Opregte Haarlemsche Courant d.d. 27-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB12:000026072:mpeg21:a00018>

[E.F.L. Mollinger reageert op het artikel van den heer Cohen Stuart in het Dagblad van Z-H en 's Gr. van 17-03-1875] INGEZONDEN.

Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage d.d. 27-03-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:000889073:mpeg21:a00021>

[Reactie van J.A.T. Cohen Stuart op artikelen van Eijken Sluijters en Mollinger]

Opregte Haarlemsche Courant d.d. 02-04-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB12:000026076:mpeg21:a00009>

“Uit Suriname wordt aan de N. Rott. Ct. geschreven, dat de toestand treurig is. De handel kwijt, de omzet staat stil, kapitalen ontbreken, de waarden verminderen De afschaffing der slavernij heeft dien ongelukkigen toestand in het leven geroepen. Voor goede immigratie is niet genoeg gezorgd. Op de kleine erven werkt de neger nogal wel voor zich. Maar anders is er niet veel van hem te wachten. Werken wil hij wel, maar zoo weinig mogelijk; zijne behoeften zijn gering, zijn voedsel is goedkoop, zijne kleeding en woning eischen al zeer weinig. ...”

Arnhemsche courant d.d. 07-04-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093486:mpeg21:a0010>

Reactie van A. Copijn op reactie van T.J. Eijken Sluifjters op zijn ingezonden artikel.

“De heer T.J. Eijken Sluifjters heeft in deze courant van 25 maart mijn geschrijf van 18 te voren met eenige bemerkings beantwoord. Ik zeg hem daarvoor dank, omdat ik met schrijven geen ander doel had, dan om wederschrijven uit te lokken, overtuigd als ik mij houd, dat alleen wisseling en wrijving van denkbeelden over de kolonie Suriname haar werkelijken toestand aan het licht brengen, en belangstelling in haar lot opwekken kunnen.

Het spijt me, dat door den heer E.S. mijn schrijven is opgenomen, als zou ik tegen de surinaamsche ambtenaren beschuldigingen hebben in te brengen, wat in werkelijkheid zoo niet is. Ik heb slechts vragen gesteld en in bedenking gegeven om, des noodig, dezulken die hun pligt vergaten, of schadelijken invloed uitoefenden, te noemen, bepaald ook, opdat geen blaam zoude kleven op ijverigen en onschuldigen.

Gedurende een verblijf in Suriname van ruim 28 jaren, mogt ik een groot tal ambtenaren van eene te gunstige zijde leeren kennen – hebben velen mij te hooge achting afgedwongen en heb ik te veel hun niet te benijden lot gedeeld, dan dat ik het ambtelijk korps in verdenking zou kunnen brengen.

Ik heb den heer Cohen Stuart niet op het oog gehad onder diegenen, die over Suriname er het zwijgen toe doen, en verwacht in zijne geschriften – mijns ondanks nog niet gelezen, - veel, zeer veel te zullen vinden, voor Suriname in acht te nemen. Een zaak vrees ik evenwel, en deze is, dat de heer C.S. te veel van eene hervorming van ’t belastingstelsel zal verwachten en niet genoeg rekening zal houden met de omstandigheid, dat de surinaamsche bevolking reeds uitgeput en uitgemergeld is.

Mogt die vrees beschaamd worden!

Voor een twintigtal jaren had iemand, met de kennis en ernst van den heer C.S. toegerust, de finantien van Suriname moeten regelen en beheeren, voorzeker zou ’t lot van Suriname’s bevolking thans dragelijker zijn en die ellendige subsidie, die der kolonie als een aalmoes wordt aangerekend, had welligt reeds voorlang kunnen worden gemist.

Deze subsidie doet de kolonie, naar ik geloof, bij velen, die beter moesten weten, in minachting blijven. Mogt ’t den tegenwoordigen Gouverneur gelukken zijn oogmerk te bereiken en zij allengs geheel kunnen worden gemist, dan ook zou ’t koloniaal bestuur geheel zelfstandig kunnen optreden. Maar zal zij bij de uitputting, die meer en meer wordt waargenomen, niet weldra moeten worden gestijfd? Ik vrees.

De kleine sommen, die jaren achtereen zijn verloren gegaan en nog zullen moeten worden bijgepast, te zamen genomen, zouden, welbested, toereikend zijn geweest om Suriname voor Nederland winstgevend te maken. Subsiidiën kunnen Suriname niet baten, en merkt men ze aan als hulp: halve hulp is geen hulp, maar leidt onmisbaar tot verderf, toegekend aan individu of volk!

O! mogt dit toch eenmaal worden begrepen en men kennis willen nemen, waaraan Britsch Guyana behoud en opkomst te danken heeft! Immers aan onbekrompen bijstand?

Klaagden de oude planters of kolonisten, ja heer E.S., ’t werd hun kwalijk genomen en meende men hen eigenbelang zoekend; maar de ramp aan Suriname overkomen, wijd ik hoofdzakelijk aan volslagene onbekendheid met deze kolonie hier te lande. ’t Komt me soms voor, alsof er magthebbenden zijn geweest, wier belang ’t was dat over Suriname een sluijer bleef gespreid, zoo onwetend zijn oud en jong hoog en laag omtrent deze kostbare nederlandsche bezitting.

Gij zegt, heer E.S. dat mijne denkbeelden niet de uwen zijn. Vergeef mij dat ik u tegenwerp, in mijn vorig artikel slechts vragen te hebben in het midden gebracht. Maar al moesten ook onze denkbeelden verschillen, in den grond zijn we het eens: Suriname verdient de meeste belangstelling en behartiging. Suriname moet met krachtige hand worden opgebeurd!

Ik heb niet beweerd, dat een blad aan de belangen van Suriname gewijd het licht moest zien; ik vroeg slechts, of zulk een blad niet dienstig kon zijn. Ik onderwerp me gaarne aan beter oordeel. Ik ben tot inzien gekoek, dat de uitgifte van een eigen orgaan eerst moet worden voorbereid.

Zoolang de redactie van dit veelgelezen blad ons welwillend plaats inruimt, bestaat er voor een eigen orgaan geen behoefte. Mogt de wensch der geëerde redactie verhooring vinden en door alle nederlandsche bladen worden verbreid, wat door haar voor Suriname van eenig belang wordt opgenomen.

Meteren, 1 april 1875. A. Copijn.

--

Arnhemsche courant d.d. 10-04-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093495:mpeg21:a0008>

[Brief van T.J. Eijken Sluijters aan de heer Cohen Stuart, met daarna korte positieve reactie aan A. Copijn.] Ingezonden. Suriname.

Arnhemsche courant d.d. 23-04-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000093515:mpeg21:a0001> [voorpagina]

[berichten ontvangen via de laatste mail uit Suriname]

Opregte Haarlemsche Courant d.d. 26-04-1875:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB12:000026096:mpeg21:a00007>

[Neemt informatie uit Arnhemsche courant over]

Suriname d.d. 27-04-1875: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010338680:mpeg21:a0001>

[Voorpagina]

“... Gedurig vindt men tegenwoordig in onze dagbladen ingezonden stukken over Suriname. Ik zend u hiernevens het reeds in mijn vorig schrijven vermeld antwoord van den gewezen administrateur van financiën, den heer Cohen Stuart, op het stuk van den heer Eyken Sluyters in de Arnhemsche Courant en op dat van den heer Mollinger in de Haarlemsche, wat het belastingwezen in de kolonie betreft. ...”

[Besteedt aandacht aan de correspondentie in Nederland en noemt A. Copijn]

1876

Arnhemsche courant d.d. 20-01-1876:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000089746:mpeg21:a0010> [rechterkolom]

Ingezonden artikel A. Copijn over kolonisatie

“... Europesche kolonisatie acht ik uitvoerlijk. De kolonisatieproeve in 1845 aan de Saramacca genomen, is niet mislukt, - daarbij is bepaald niemand ten gevolge van den veldarbeid ongesteld geweest; ziekten en sterfgevallen hadden oorzaken, die zelfs in het moederland rampen zouden hebben ten gevolge gehad. ...”

A. Copijn, Oud-kolonist, gep. W.-l. Ambtenaar.

Z.-Bommel, 16 jan. 1876.

Arnhemsche courant d.d. 25-02-1876:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000089777:mpeg21:a0007>

Gouddelving in Suriname. A. Copijn.

Zalt-Bommel, 19 februari 1876

Arnhemsche courant d.d. 04-04-1876:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000089810:mpeg21:a0006>

Bedenkingen tegen emigratie van Europeanen naar Suriname. A. Copijn

Zalt-Bommel, Maart 1876

Arnhemsche courant d.d. 21-04-1876:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000089824:mpeg21:a0005>

Suriname. A. Copijn

Zalt-Bommel, april 1876.

Reactie op “niet-planter” [en oud-kolonist] in De Surinaamsche Courant en ...” d.d. 02-03-1876:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011194412:mpeg21:p006>

Arnhemsche courant d.d. 09-06-1876:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000089865:mpeg21:a0008>

Suriname. A. Copijn.

“... In april 1849 kreeg de onderneming een adjunct-bestuurder, die zeven mannen medebragt, om voor zijne rekening te werken, enz. enz. enz.

Van toen af verliep de nederzetting aan Saramacca.

Is het een wonder?

De Saramacca-proeve zou zijn gelukt, wanneer die proeve, op het Koninklijk woord, ware vervolgd, of dat ellendig wachten ware voorkomen, of, na dat wachten, die ellendige hulp! ...”

Zalt-Bommel, Mei 1876.

1878

De toekomst der kolonie Suriname. N. van den Brandhof (1878)

Google Books:

[https://www.google.nl/books/edition/De toekomst der kolonie Suriname/EIJeAAAaAAJ?hl=nl&gbpv=1&dq=toekomst%20kolonie%20Suriname%20Brandhof&pg=PA3&printsec=frontcover](https://www.google.nl/books/edition/De_toekomst_der_kolonie_Suriname/EIJeAAAaAAJ?hl=nl&gbpv=1&dq=toekomst%20kolonie%20Suriname%20Brandhof&pg=PA3&printsec=frontcover)

De Nederlandsche mail d.d. 17-05-1878:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:000175033:mpeg21:a00006>

Een nieuw geschrift over Suriname [recensie uitgave N. van den Brandhof]

1889

Vragen des tijd (1889)

De gezondheidstoestand in Suriname (G.C. Steinis)³⁰

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000725001:00079>

“Een der *volks*-vooroordelen in Nederland tegen de kolonie Suriname – of, om de volksuitdrukking te gebruiken, tegen “de West” – is zeker, dat het hier zoo schrikkelijk ongezond moet wezen. “In “de

³⁰ Dr. G.C. Steinis, predikant bij de Evangelisch Luthersche Gemeente:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010338871:mpeg21:a0001>

Oost”, ja daar is wel eens van cholera, dysenterie, leverziekte en zoo meer sprake, maar dat zijn, over het algemeen, gezonde eilanden. Doch “de West”, neen, dat is een ongezond gat; wie *daarheen* gaat, komt niet levend meer terug; alléén reeds aan de gele koort gaan ze er dood als muizen.” Zoo zegt men. En dat dit een *volks*-vooroordeel is, dat wil zeggen, een vooroordeel dat er bij *alle* standen diep inzit, blijkt uit het feit, wat de hogere standen betreft, als er oproepingen plaats vinden ter vervulling van aanzienlijke betrekkingen in de kolonie en op soms schitterende traktementen, dat er zich weleens geen, en in den regel slechts weinig kandidaten aanmelden en de keus altijd zeer beperkt is. Men zou wel willen. En positie èn bezoldiging zijn uitlokkend genoeg; maar ... die ongezondheid van de West, dat is het bezwaar! ...”

1892

De West-Indiër d.d. 05-10-1892: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010479268:mpeg21:a0007>
Resolutie instelling Commissie tot onderzoek van kolonisatie door Europeanen
R.A. Tammenga, C.J. van Brussel, en G. Rijdsijk zijn leden

De West-Indiër d.d. 16-11-1892: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010479279:mpeg21:a0017>
C.J. van Brussel werd vervangen door C.A. van Brussel

Haagsche courant d.d. 28-11-1892:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB04:000120050:mpeg21:a0045>

Kolonisatie tusschen de keerkingen.

Ingezonden artikel Wesenhagen, met reactie van redactie [Prof. Stokvis versus Prof Virchow]

Redactie verwijst naar en citeert uit rede van Virchow van 16-03-1885: “... Overal, constateerde hij, waar de gemiddelde temperatuur hooger is dan 58 graden Fahr., is de blanke mensch buiten staat, op den duur arbeid te verrichten. Zijne kinderen worden zwak. En met enkele geslachten sterft de familie uit. ... dat zeer vaak bij kolonisten de vruchtbaarheid afneemt en dus de bevolking vermindert, een emigrantefamilie in de tropen met drie geslachten uitsterft, hoogstens met vier of bij uitzondering met vijf, evenals men dit bij planten waarneemt. ... Tropische anemie, bloedarmoede, ontstaat bij de kolonisten – constateerde hij – en doet het emigrantengeslacht ten gronde gaan. ...”

1893

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 08-01-1893:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011212391:mpeg21:a0010>

Emigratie en kolonisatie. X Internationale Geneeskundig Congres. B.J. Stokvis.

“... Zoo ernstig de heer V.S. auf Alt. het vraagstuk opvat, zoo lichtvaardig geschiedt zulks door Dr. O.A. Peters. Diens schrijven is ook niet vrij van onnauwkeurigheden

“De Hollandsche boeren van 1845 zijn er gezond” zegt dr. Peters, ik geloof niet alleen te staan met de bewering van het tegendeel. Vele lijden aan de gevolgen van malaria of aan de door dr. P. genoemde anchijlostomenwormen, en dat is geene kleinigheid! Hoe licht het afdrijven dier wormpjes blijkbaar door mijn geachte collega geteld moge worden, voor mij blijft de anchylostomenkuur eene ingrijpende behandeling ...”

“Een praktizeerend Geneesheer”

Paramaribo, 1 Januari 1893

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 02-02-1893:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011212398:mpeg21:a0030>

Kolonisatie

Een Genees- Heel- en Verloskundige

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 05-02-1893:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011212399:mpeg21:a0019>

Kolonisatie (vervolg en slot)

Een Genees- Heel- en Verloskundige

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 07-12-1893:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011212484:mpeg21:a0010>

Hervorming van het West Indische bestuur (vervolg). Zie hieronder, H. Pyttersen Tz., in Vragen des Tijds

1894

Dagblad van Zuidholland ... d.d. 17-01-1894:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:003612030:mpeg21:a00012>

[H. van Genderen overleed te Utrecht]

Utrecht, 15 Jan. Alhier is in den ouderdom van ruim 82 jaren overleden de heer H. Van Genderen, geboren in Demerary, West-Indië.

Na eenige jaren Secretaris van de grietenij De Lemmer te zijn geweest, vertrok hij in 1849 als adjunct-bestuurder van de Europeesche kolonisatie te Groningen aan de Saramacca, met eenige kolonisten naar Suriname en bleef tot aan de opheffing der kolonisatieproeve in 1853 te Groningen gevestigd.

Na dien tijd diende hij in verschillende hooge ambtelijke betrekkingen de kolonie op de meest eervolle wijze en verliet in 1868 den dienst met pensioen, waarna hij eerst te Meersen in Limburg en later alhier woonde.

De West-Indiër d.d. 25-04-1894: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508624:mpeg21:a0012>

In memoriam Johannes Cornelis van Brussel (1814-1894)

Geboren in 1814³¹ in Nederland, trok Johannes Cornelis van Brussel in 1845 met velen zijner landgenooten van daar naar hier, om op 't daartoe genomen initiatief van Gouverneur Baron van Raders, er te koloniseeren.

Wat van het meerendeel dezer kolonisten is geworden, weten onze lezers genoeg, en wenschen wij voor het oogenblik niet weder in herinnering te brengen, alleen zij gezegd dat van Brussel onder de weinigen, die er toen levend van af kwamen, zijne vestigingsplaats nabij Groningen te Saramacca heeft kunnen verlaten, om zich in de stad Paramaribo te vestigen.

Sedert leefde hij er gelukkig met de zijnen, en wijdde zich hoofdzakelijk aan den kleinen landbouw, terwijl hij in zijne vrije oogenblikken daarenboven lust en opgewektheid gevoelde zich met andere

³¹ Bij Boeroes staat geboortedatum 06-02-1815 te Utrecht:

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/55866bba-e75d-102c-9370-005056a23d00>

bezigheden onledig te houden, zooals: de boekbinderij, het maken van azijn, en andere dergelijke zaakjes meer.

Van Brussel heeft zich met klimaat en alles der kolonie wel kunnen bevinden, en zijne lijvige gestalte hinderde hem nooit, van zijn woning in de buitenwijken, zelfs in de middagzon naar de stad te trekken, of er, zoo wel in als buiten's huis zijn werkzaamheden waar te nemen.

Zijne eerlijkheid en zijne openhartigheid gaven hem vele vrienden, en hij was niet alleen onder zijne landgenooten, voor wien hij immer een goede raadsman was, maar bij een ieder, met wien hij in aanraking kwam geëerd en geacht.

De kolonie was voor Van Brussel een tweede vaderland en lief geworden, zoo zelfs dat hij in 1856 op eigen middelen 2 zijner broers naar hier deed komen om den kleinen landbouw en de veeteelt te ondernemen.

Van Brussel betoonde zich in al de 49 jaren, gedurende welke hij in ons midden vertoefde, een trouwe en gehoorzame burger, en verliet, toen de jaren hem dit noodzaakten, den dienst onzer Schutterij met den rang van onderofficier.

Kort geleden werd van Brussel ziek, en stierf op den 20n dezer: den daaropvolgende morgen werd zijn lijk, gevolgd door tal zijner landgenooten en vele andere vrienden, der aarde toevertrouwd.

Hij laat vrouw, twee zoons, een der broers, die hij heeft doen overkomen, en 26 andere afstam[ming]elingen achter.

Moge van Brussel zijne assche in vrede rusten, en zijn verblijf alhier van bijkans een halve eeuw wederom het bewijs geven hoe goed de Nederlander in ons midden kan verblijven, en logenstraffen de meening van de vijanden onzer kolonie, die te goeder trouw en dikwijls ook te kwader trouw haar als een ongezonde plek afschilderen!“

--

De West-Indiër d.d. 14-11-1894: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508588:mpeg21:p002>
[3^e kolom]

Koloniaal verslag 1894. Immigratie en kolonisatie. II. Kolonisatie.

Het aantal kolonisten, waarvan enkele nog behoren tot de in 1854 opgeheven Europeesche kolonisatie te Groningen aan de Saramacca, terwijl de meesten afstammelingen zijn van die kolonisten en sommigen uit gemengde huwelijken zijn geboren, bedroeg op 1 januari 1893 152 personen, te weten: 40 mannen, 36 vrouwen, 37 jongens en 39 meisjes.

Dit getal vermeerdeerde in 1893: door geboorte met 4 jongens en 7 meisjes; door huwelijk met 1 man, 1 vrouw en 2 meisjes;

Door erkenning door kolonisten van natuurlijke kinderen geboren uit inlandsche moeders met 2 jongens en 3 meisjes.

En daar in 1893 geen sterfgeval onder de kolonisten heeft plaats gevonden, waren op 31 december 1893 aanwezig 172 personen.

Vragen des tijds (1894)

Kolonisatie van Europeanen in de tropen (R.A. van Sandick)

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000733002:00149>

“De voordrachten van prof. dr. B.J. Stokvis over “De mensch in de tropen in verband met kolonisatie”, gehouden in de aula der amsterdamsche universiteit ... De uitvoerigste verslagen van die voordrachten gaf de gewoonlijk bijzonder goed ingelichte *Indische Mercur*. De onderteekening van het eerste artikel, dr. J.A. Koch, maakt het onwaarschijnlijk, dat de cijfers in de statistieken, of de conclusiën van den spreker, onjuist zouden zijn weergegeven. ...” [legerstatistieken]

Hervorming van het West-Indisch bestuur. H. Pyttersen Tz.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000733001:00148>

“... In November 1884 wendden 25 planters en landbouwers zich met een adres tot het bestuur, waarin zij de voorkeur vroegen voor 3175 hectaren grond nabij hunne woonplaats gelegen, indien het bestuur wilde zorg dragen voor voldoende afwatering, hetgeen volgens hen voor betrekkelijk geringe kosten kon geschieden, en voor het maken van een weg.

Welnu, op dit oogenblik is de toestand aldaar nog geheel dezelfde als hij was vóór en in 1884: “de goede, vruchtbare kleigronden” zijn nog altijd niet op loozing gebracht, de weg ontbreekt; integendeel is de toestand nog verergerd, zooals blijkt uit klachten dierzelfde landbouwers, die hunne vroegere weidegronden zien verloren gaan, tengevolge van gemis aan waterloozing, en hun vee zien verkwijnen. ...”

[*Klachten jaren achtereen uit Nickéry ... gebrek aan alle, zelfs de eenvoudigste gezondheidsmaatregelen ... oorzaak van buitengewone sterfte in 1892*]

Lijdensgeschiedenis aanleg Saramacca-kanaal:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000733001:00149>

N.B.: In voetnoot verwijzing naar “boven aangehaalde adres”. Van de 25 ondertekenaars waren **tien gewezen kolonisten van de vroegere, in 1845 beproefde hollandsche nederzetting aan de Saramacca en dertien afstammelingen dier kolonisten.**

J.C. van Brussel, oorspronkelijke kolonist

Citaat van verklaring van J.C. van Brussel, d.d. 21-11-1884.

Destijds was hij 70 jaar oud.

In 1893 was hij samen met G. Rijdsdijk lid van commissie voor onderzoek naar uitvoerbaarheid van kolonisatie met Hollandse landbouwers, en op reis door Suriname.

Nieuwe bronnen van welvaart voor Suriname (H. Pyttersen)

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000733002:00232>

1895

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 23-06-1895:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213056:mpeg21:a0002>

1845 - 21 Juni 1895. Kolonisatie in Suriname

“... Geheel anders was het 50 jaren gelden met enkele feestelingen, toen zij in hun jeugd, en met hunne ouderen den Surinaamschen bodem betraden.

Toen was het handenwringend gejammer, van wege de toen ondervondene teleurstelling, *thans* een feest van welvaart.

Toen was het gelaat somber als afspiegeling van het gemoed, dat vol heimwee was en zorgen voor de toekomst, *thans* vol levenslust door vrede in het gemoed.

Toen was er een embarkement van ruim 200 menschen zonder have, *thans* gezegend, behalve de schat der gezondheid van 172 personen, met een *veestapel* van 769 runderen, 26 paarden, 7 muilezels, 46 steepezels en pluimvee. ...

...

Wie zou hun dit feest niet gunnen; wie hun niet een rust gunnen na zulk een langen tocht?

Zonder aarzeling dienen wij dadelijk te antwoorden: Niemand.

Edoch, het rapport van de Kolonisatie-Commissie dat reeds bijna drie jaren uitblijft welke omstandigheid reden geeft zich in allerlei gissingen over deze traagheid te verdiepen, doen ons dit antwoord onder reserve geven ..."

[Redacteur-Uitgever: T. Libertador Ellis³²; zat samen met R.A. Tammenga en J.A. Dragten in de Koloniale Staten in 1903]

De Surinamer d.d. 23-06-1895: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011214490:mpeg21:a0015>
50-jarig Boeren-jubilé

De Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 27-06-1895:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213057:mpeg21:a0021>

Nederlandsche Kolonisten feest.

Uitgebreid verslag.

Er ontstond enig protest over een verslag dat in [de katholieke] De Surinamer verscheen, dat volgens de boeren "een samenweefsel is van grove onwaarheden en scheeve voorstellingen". Zij vroegen zich ook af in hoeverre de redactie gerechtigd was om zich in hun huishoudelijke aangelegenheden te mengen.

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 27-06-1895:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213057:mpeg21:a0028>

Boerenprotest

Ondertekend door D. Copijn Rijdsdijk, T. Veldhuizen, R.A. Tamminga [Tammenga], G. Rijdsdijk, en H. van Ravenswaay.

De Surinamer d.d. 30-06-1895: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011214491:mpeg21:a0010>

[Reageert op protest. Begin staat in rechterkolom onderaan] De redactie is zich van geen kwaad bewust en wil graag horen wat er verkeerd was aan het artikel. Zij sluit af met: "Zoolang echter de ondertekenaars ons beschuldigen van onwaarheden te hebben gezegd, zonder zulks aan te toonen of te bewijzen, schijnt on in deze het woord van toepassing: Il n'y a que la vérité qui blesse.

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 11-07-1895:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213061:mpeg21:a0035>

Boerenprotest

Hetzelfde 5-tal reageert en wijst punt voor punt aan waar het verslag in De Surinamer incorrect is. Zij sluiten af met: "Het *bevreedt* ons niet, maar wij betreuren het ten zeerste, dat een Hollandsch blad tegen Hollandsche Boeren sprekende zich van Fransche spreekwoorden, die wij niet kunnen

³² Theophilus Libertador Ellis, geboren 05-02-1852 te Paramaribo, zoon van de vrije Josephina Justina Ellis: <https://nationaalarchief.sr/onderzoeken/alle-genealogie/genealogie-burgerlijke-stand/deeds/bc6ba4bd-5a05-1be5-e2ac-212a6eed93e9?person=060746f6-ced4-a162-99b2-5da66317baa8> T.L. Ellis, lid der Koloniale Staten en redacteur uitgever der Nieuwe Surinaamsche Courant, overleed op 10-05-1913, 61 jaar oud: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011090696:mpeg21:a0027> Iets uitgebreider, Suriname d.d. 13-05-1913, T. Libertador Ellis: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010341351:mpeg21:a0026> Rouwadvertentie weduwe C.P. Ellis-Limes: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011090697:mpeg21:a0023>

verstaan, bedient, daar toch de Nederlandsche taal rijk genoeg is aan toepasselijke spreekwoorden bij voorbeeld, "*schoenmaker hou je bij je leest*". ..."

De West-Indiër d.d. 19-06-1895: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508101:mpeg21:a0001>

"Het vijftigjarig jubilé der boeren in Suriname" van J. Muller en C. Hoekstra

Een bespreking van deze uitgave, met een uitgebreid citaat hieruit.

Foto's Julius Eduard Muller in Tropenmuseum

Hollandse boeren kolonisten, 2e generatie

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7019>

Familie van Loor

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7008>

Boerderij van de kolonistenfamilie Loor

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7011>

Gijsbertus Overeem en echtgenote [50 jaar boerenkolonisatie]

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7038>

Boerenkolonisten familie Van Brussel

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7043>

Vier Hollandse boerenkolonisten van het eerste uur

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7049>

Vier boerenkolonisten als kind aangekomen in Suriname in 1845: C.A. van Brussel, G. Rijsdijk, T. Velthuizen en R.A. Tammenga.

Hollandsche Boeren-Kolonisten van 1845/1846. Deze boeren kwamen in 1845 hier aan; de photo's zijn in 1893 genomen. C.A. van Brussel - 50 jaar [elders als 59 jaar]³³ G. Rijsdijk 53j.³⁴ F. Velthuizen 60j.³⁵ R.A. Taminga 53j.³⁶

Zie ook: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=urn:gvn:SURI01:H982045PL43>

De boerenkolonisten familie Stolk op hun boerderij aan de Kwattaweg

³³ Niet in Nat. Archief bij [Boeroes](https://boeroes.nl). Volgens stamboom bij boeroes.nl in 1833 geboren en pas later naar Suriname gegaan: <https://boeroes.nl/genealogie/van-brussel/stamboom/>

³⁴ Gijsbert Rijsdijk overleed op 6 of 7 mei 1915, 75 jaar oud:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011090547:mpeg21:a0032> Idem:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011215336:mpeg21:a0033> Geboren 30-11-1840 te Zevenhuizen, zoon van Jan Rijsdijk en Geertje den Otter: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/55857fca-e75d-102c-9370-005056a23d00>

³⁵ Teunis Velthuizen, geboren op 25-12-1833 te Doorn:

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/558559fa-e75d-102c-9370-005056a23d00>

³⁶ Geboren 16-05-1841 te Ulrum: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00343/55869036-e75d-102c-9370-005056a23d00>

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7012>

De tweede en derde generatie boerenkolonisten familie Hoogvliet

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/7037>

Groep boerenkolonisten in Suriname

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Groep_boerenkolonisten_in_Suriname,_waarschijnlijk_de_familie_Taminga_Boeren_%28titel_op_object%29,_NG-2015-4-5.jpg

Rijksmuseum: <http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.581617> of <https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/NG-2015-4-5>

De familie Taminga (ook wel geschreven als Tammenga of Tamminga) behoorde tot de eerste lichte boerenkolonisten die in 1845 uit Nederland naar Suriname kwamen. [Julius] Muller heeft hen waarschijnlijk gefotografeerd bij hun huis aan de Gemeene Landweg bij Paramaribo. Samen met zijn vriend dr. C. Hoekstra verdiepte Muller zich in de geschiedenis van de boerenkolonisatie in 1845 aan de Saramaccarivier. Hij schonk driehonderd foto's aan het Koloniaal Museum in Haarlem voor een rondreizende tentoonstelling die een nieuwe wervingsactie van boeren uit Nederland moest betekenen.

Afbeelding op Het Geheugen:

<https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/results?coll=ngvn&facets%5Bsubject%5D%5B%5D=Boerenkolonisten&maxperpage=36&page=1&query=>

Dagblad van Zuidholland ... d.d. 05-08-1895:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:003611174:mpeg21:a00086>

Iets over Suriname [bespreking brochure "Het Vijftigjarig Jubilé ..."]

"Bij den uitgever B. Heijde in Suriname is onlangs een brochure verschenen, getiteld: 1845 – 21 juni – 1895. *Het Vijftigjarig Jubilé der Boeren in Suriname*, door Julius E. Muller en C. Hoekstra.

Bedoelde brochure, die ik in handen wensch van de Nederlandsche Regeering, van allen, die tot het welzijn van het zoo schoone, zoo rijke en in menig opzicht nog altijd stiefmoederlijk behandelde Suriname iets kunnen bijdragen, vermeldt, hoe op 21 Juni 1845 de *Susanna Maria* en den volgenden dag de *Noord-Holland*, twee Nederlandsche barken, later in dat jaar nog gevolgd door de *Antonie* en de *Eugenie*, in de Saramacca-rivier tegenover Groningen het anker lieten vallen. Reikhalzend hadden de ruim 200 passagiers van de eerstgenoemde barken, allen flinke en degelijke boerenfamilien uit Noord- en Zuid-Holland, naar het oogenblik van aankomst en ontschepping uitgezien. Hoe kan het ook anders? Hoeveel heerlijk was hun voorgespiegeld van het oord, dat ongetwijfeld door de vaderlijke zorgen van het Gouvernement voor hun ontvangst in gereedheid was gebracht. De emigranten vertrouwden een vruchtbare bodem te zullen vinden, een bodem, die de bearbeiding zou loonen; ook, eenvoudige, maar nette landhuizen, te midden van tropisch groen, aan den oever der goddelijke Saramacca-rivier te zullen aantreffen.

Natuurlijk rekenden zij er op, luchtig gebouwde stallen voor het vee, dat hun van Gouvernementswege was toegezegd, en ruimschoots toegezegd, te zullen vinden. Zij hadden dan ook reden om de beste verwachtingen te koesteren. Immers, de heeren Van den Brandhof, Betting en Copijn, predikanten te Elst bij Amerongen, Beets en Wilnis, hadden 4 jaren achtereen onverdroten

in hun belang daarvoor geijverd. Op het door hen ontworpen kolonisatieplan was de goedkeuring der Regeering verkregen. En deze scheen van harte en met warmte te zijn verleend.

In Suriname was men, naar officieele verzekeringen, hoogelijk ingenomen met het plan. Zelfs de naam van de landstreek, die hun ter bewoning, ter bearbeiding, zou worden aangewezen, beloofde alles goeds. "Voorzorg" was zij geheeten, en gelegen aan de Saramacca, tegenover Groningen.

Kolonisatie onder de vleugeleln van het Gouvernement, en nadat de heer Betting en drie landbouwers in het nieuwe en rijke land een vestigingsplaats hadden uitgezocht en de Regeering voorgelicht! Scheen niet alles te zijn "pour le mieux dans le meilleur des mondes?"

Ik moet de lezers van dit blad aanraden, zich bovengenoemde brochure aan te schaffen om te kunnen lezen, hoe bittere en wreede ontgoocheling de eenvoudige, maar flinke, emigranten verbeidde. Het hart krimpt van medelijden ineem, wanneer men leest, wat hen wachtte en hoe schandelijk misleid men zich zag, welk naamloos lijden voor de goedvertrouwenden was weggelegd. Ziekten, honger en dood dunden hun rijen en van 384 bezweken 189 en bleven slechts 11 gezond. Wreed en onverdiend lot!

En thans, op 21 Juni 1895? Nu is en was er reden voor hen, die van dat kloek geslacht overgebleven of daaruit voortkwamen, om het halve eeuwfeest zijner vestiging in Suriname, zij het dan ook niet op de eenmaal aangewezen plaats te vieren.

Wat door hardvochtigheid, door laakbare onverschilligheid, bewust of onbewust, in het riet was gestuurd, is door de onverdroten inspanning van hen, die, ondanks de bitterste teleurstellingen en verliezen, in leven bleven en niet naar het moederland terugkeerden, verbeterd en hersteld.

Thans jubelt men, waar de wanhoop 50 jaar geleden aan de braafsten somwijlen de vreeselijkste vervloekingen afperste. Terecht mag de brochure aldus eindigen: "Moge het Gouvernement die feestvreugde bevorderen en 21 Juni dezes jaars helpen stempelen tot een voor hen gedenkwaardigen dag, door een nieuwe aera voor hen te openen, waarin ze zich ook intellectueel beter kunnen ontwikkelen. Het is wenschelijk, dat ze, inzonderheid wanneer hun aantal doo rnieuwe kolonisatie mocht toenemen, tot een dorpsleven geleid worden, door hen in de gelegenheid te stellen in hun midden kerken en scholen te stichtingen".

Zóó zij, zóó worde het!

Zutphen, B. Dingemans"

Over auteur B. Dingemans:

In 1878 zette een B. Dingemans, wonend te Zutphen, protestants, zijn handtekening onder een smeekschrift aan de koning om een school met de bijbel:

<https://www.openarchieven.nl/qhn:91a874b2-d9d7-a6df-e5c2-14698d0eb4b1>

In 1892 reserveerde een B. Dingemans een zitplaats in de St. Walburgiskerk te Zutphen:

<https://www.openarchieven.nl/szu:46fb404b-a489-b557-5395-2c9c9fcff40c>

Huwelijk van Benjamin Dingemans, docent, op 12-03-1863 te Hillsborough (Down), Ierland; huwelijk ingeschreven te Zutphen: <https://www.openarchieven.nl/gld:9CCD38AF-2799-4377-BE2B-F4CFE82EC635>

Bij geboorte dochter in 1883 te Zutphen, was Benjamin Dingemans leraar aan het gymnasium:

<https://www.openarchieven.nl/gld:5AA2BC69-C194-439F-9D22-4102EB38AE0D>

Zijn echtgenote, Mary Ann Titterington was geboren te Moriah Tobago (Trinidad en Tobago), zie haar overlijden op 25-11-1904, 61 jaar oud: <https://www.openarchieven.nl/gld:6529E23E-3E35-43E1-9679-A81F9F750FD9>

Hun zoon James William Henry Dingemans, zendeling-leraar der EBG te Nickerie, overleed aan boord van het s.s. Prins der Nederlanden, van Paramaribo naar Amsterdam op 07-04-1904, ruim 39 jaar oud: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001821098:mpeg21:a00025>

Deze zoon was in 1894 naar Suriname vertrokken:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB19:003620058:mpeg21:a00054>

Benjamin Dingemans overleed op 10-05-1920 te Utrecht, 82 jaar oud:

<https://www.openarchieven.nl/hua:FF66F7F0-C950-4318-AE04-65EC4095701F>

Zie overlijdensbericht: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMCODA02:000188257:mpeg21:a00056>

[oud-districtsschoolopziener te Zutphen, officier in de Orde van Oranje-Nassau]

De West-Indiër d.d. 16-10-1895: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508135:mpeg21:p001>

Het vijftigjarig jubilé der Hollandsche kolonisten in Suriname, H. Pyttersen Tz.

[overgenomen uit "Eigen haard van 7 September 1895"³⁷]

1896

De Tijdspiegel (1896)

Een jubileum. Dr. Th. Swart Abrahamsz.^{38 39}

Recensie Europeesche kolonisatie in Suriname. Een geschiedkundige schets door H. Pyttersen Tz.^{40 41}

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBDBNL02:004933002:00084>

Adres van 4 kolonisten aan Tweede Kamer in 1858 [= 1855]

d.d. 31-03-1858 [=1855]. Ondertekend door A. en G. van Ravenswaay, E. van der Klift en J.C. van Brussel.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBDBNL02:004933002:00094>

Europeesche kolonisatie in Suriname. Een geschiedkundige schets door H. Pyttersen Tz

<https://boeroes.nl/wp-content/uploads/2015/02/Europeesche-Kolonisatie-Pijttersen.pdf>

Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap (1896)

Emigratie naar Suriname

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBA13:001614001:00298>

“Door de commissie – benoemd bij gouvernements-resolutie van 3 Oct. 1892, om te onderzoeken en te adviseeren of kolonisatie van Europeanen, speciaal van nederlandsche landbouwers, naar Suriname, ook uit een koloniaal oogpunt, gewenscht is, aan welke eischen behoort te worden

³⁷ Het vaderland d.d. 10-09-1895: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001449061:mpeg21:a00035>

“Eigen Haard bevat een artikel van den heer H. Pyttersen Tz. over het vijftigjarig jubilé der Hollandsche kolonisten, in Suriname, met portretten van kolonisten.”

³⁸ Naam auteur in inhoudsopgave: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBDBNL02:004933002:00005>

³⁹ Theodorus Swart Abrahamsz. was in 1893 Officier van Gezondheid bij de marine:

<https://www.openarchieven.nl/raa:cebe1d10-e6aa-49a4-b444-bedd465b5be1>

⁴⁰ Uitgave uit 1896 bij boeroes.nl: <https://boeroes.nl/wp-content/uploads/2015/02/Europeesche-Kolonisatie-Pijttersen.pdf>

⁴¹ Zie ook: <https://bukubooks.wordpress.com/2020/11/07/europeesche-kolonisatie-in-suriname-pyttersen-1896/>

voldaan en welke steun behoort te worden verleend – is een verlag uitgebracht, waarin de volgende beginselen worden uiteengezet, die wie hier, wegens het belang der zaak, mededeelen: ...

Men kwam tot de conclusie dat de proef moet genomen worden met **een twintigtal gezinnen**. ... De kolonisten moeten zijn Nederlanders, niet boven den leeftijd van 35 jaar, landbouwers, veeboeren, grondwerkers en tot veldarbeid geschikt. Aanbeveling verdient het, dat er onder hen enkelen zijn, die tevens eenig ambacht verstaan. Zij moeten matig en van zedelijk gedrag zijn. ...”

Ca. 2,5 pagina, tot aan: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBA13:001614001:00301>

Algemeen Handelsblad d.d. 17-02-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010126429:mpeg21:a0017>

Chili of Suriname?

“Een feit immers is het, dat sinds omstreeks 1850 in de nabijheid van Suriname’s hoofdstad Paramaribo eene kolonie van Hollandsche boeren is gevestigd. Hun aantal bedroeg in 1855 73 personen, overschot van de treurige kolonisatie-proeve te Groningen aan de Saramacca; thans tellen zij ruim 200 personen, mannen, vrouwen en kinderen, waarvan een twintigtal in Nederland geboren is en de overigen in de kolonie; in 1893 werden er elf geboren en stierven er geene. Hun veestapel bestond in 1893 uit 769 runderen, 26 paarden en 53 ezels; voorts waren zij eigenaren van uitgestrekt cacao-, banenen en weidegronden. En dat alles, zoo schreef in 1884 de toen 70-jarige J.C. van Brussel, die in 1894 overleed, dat alles hebben wij verkregen uitsluitend door eigen handenarbeid. Hijzelf had 36 jaren lang in de kolonie dagelijks op het veld gewerkt.

Uit de oorspronkelijke stukken heeft de heer P. de geschiedenis der kolonisatieproeven in Suriname van vroegeren en lateren tijd nagegaan, en daaruit de overtuiging geput, dat klimatologische bezwaren *geen invloed* hebben gehad op den uitslag. Het resultaat van dat onderzoek vindt men in het werkje: *Europeesche Kolonisatie in Suriname*. Een geschiedkundige schets (’s-Gravenhage, W.P. van Stockum & Zn.) waarheen hij verwijst.

Ten bewijze dat de kolonisatie zich door voortteling en vermenigvuldiging kan staande houden en uitbreiden, deelt de heer P. mede, dat de 73 personen van 1855 thans ruim 200 tellen; in 1893 werden er 11 geboren en hadden er geene sterfgevallen plaats.

Thans bevindt zich hier te lande iemand, in staat en bereid hen, die naar Suriname wenschen te emigreeren, in alles voor te lichten. Door een 9-jarig verblijf kent hij de kolonie; bovendien is hij aan sommige der Hollandsche boeren nabij Paramaribo geparenteerd, zoodat hij hun toestand, de mate hunner welvaart, hunne vooruitzichten kent. Het is de heer J. Bakker, tijdelijk woonachtig te Amsterdam (Haarlemmerstraat).”

Idem, Rotterdamsch nieuwsblad d.d. 24-02-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010176635:mpeg21:p002>

Chili of Suriname?

“Naar aanleiding van eener advertentie, betrekking hebbende op de kolonisatie van Chili door Nederlandsche landbouwers⁴², plaatste de heer Pyt[t]ersen, lid der Tweede Kamer, in een Friesch

⁴² Winschoter courant d.d. 03-05-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMRHCG03:163394054:mpeg21:a00034> [Kolonisatie in Chili (Zuid-Amerika). De regeering van Chili heeft de gelegenheid opengesteld tot kolonisatie in Chili ... aan een beperkt getal Nederlandsche landbouwersgezinnen ...]

dagblad een ingezonden stuk, waarin gewezen werd op de schaduwzijden, aan het verblijf van Nederlandsche landbouwers in dat weinig bekende land verbonden. ...”

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 03-05-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213144:mpeg21:a0049>

Het verslag der Kolonisatie Commissie (1)

“De Commissie benoemd bij gouvernements resolutie van 3 October 1892 La. B No. 5832 ...

Paragraaf 1. Is kolonisatie gewenscht?

[2^e kolom bovenaan]

... Waar kolonisten van de in 1845 aan de Saramacca genomen proef en hunne afstammelingen in onze onmiddellijke omgeving leven, waar wij in onze eigen commissie in blakende welstand kolonisten zien die in 1843, 1845 en 1848 hier aankwamen (1), daar zal het zeker niet roekeloos geacht worden wanneer de commissie tot eene proefneming als boven genoemd adviseert. ...”
(wordt vervolgd)

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 10-05-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213146:mpeg21:a0040>

Het verslag der kolonisatie commissie (2)

Paragraaf 2, 3 en 4

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 24-05-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213150:mpeg21:a0039>

Het verslag der kolonisatie commissie (vervolg van no. 402)

Paragraaf 5 en 6.

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 14-06-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213156:mpeg21:a0042>

Het verslag der kolonisatie commissie

Paragraaf 6. Vervolg

[Zou worden vervolgd, maar niet te vinden]

De Surinamer d.d. 10-05-1896: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011214553:mpeg21:a0002>

Het Kolonisatie-rapport bekeken door den bril van een kolonist (deel I)

De Surinamer d.d. 17-05-1896: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011214555:mpeg21:a0002>

Het Kolonisatie-rapport bekeken door den bril van een kolonist (vervolg en slot)

De West-Indiër d.d. 31-05-1896: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508404:mpeg21:a0003>

Emigratie naar Suriname [correspondentie Slotemaker en Pyttersen]

“Eenige maanden geleden plaatsten wij eene beschouwing van de hand van onze geachten medewerk den heer H. Pyttersen Tz., lid van de Tweede Kamer, waarin een krachtig en welsprekend pleidooi werd gehouden ten gunste van emigratie van Nederlanders, ook en vooral van landbouwers, naar Suriname. ...”

De avondpost d.d. 21-07-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB27:017825235:mpeg21:a00002>

Emigratie naar Suriname, door J. Bakker [tegen Slotemaker]

Overgenomen in De West-Indiër d.d. 16-08-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508426:mpeg21:a0007>

[Beter leesbaar]

1897

Vragen des tijds⁴³ (1897)⁴⁴

Europeesche kolonisatie in Suriname. H. van Breen.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000737001:00051>

Verwijst naar brochure "Door een rooden draad verbonden" van H. Pyttersen Tz.⁴⁵

De West-Indiër d.d. 06-01-1897: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508261:mpeg21:a0023>

Kolonisatie voor Suriname.

Statuten der Vereeniging "Wie wil die kan" te 's Gravenhage.

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 14-03-1897:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011212822:mpeg21:a0033>

Brieven uit het moederland

"... het verslag der Kolonisatie commissie, dat in zijn geheel in het Koloniaal Verslag van 1896 uwer kolonie is opgenomen ..."

De Surinamer d.d. 06-05-1897: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011214652:mpeg21:a0004>

De kolonie Suriname door C. Busch, planter

"Aan het Algemeen Handelsblad van 27 Februari 1897 ontleenen wij het volgende: ...

Wat de vestiging van Europeanen aangaat en het lokken hierheen van Europeesche werkkrachten, zoo heb ik mij daartegen reeds vroeger op de meest besliste wijze verklaard, en blijf ik alle proeven met boeren daglooners en grootere landbouwers, enz., ten stelligste afkeuren. Naar mijn overtuiging zijn wij hier in Suriname nog niet zoodanig ingericht om dergelijke proefnemingen te mogen wagen. Mijn veeljarige ervaring geeft mij het recht om op de meest stellige wijze vol te houden, dat ons klimaat en onze bodem niet geschikt zijn voor Europeanen om zwaren arbeid in het bosch en in het open veld te verrichten, daargelaten nog de verschrikkelijke plaag van de tropische insecten en het ongedierte, welke ziekten doen ontstaan, waardoor de in 1836 en 1847 uit Holland aangevoerde

⁴³ Alle exemplaren in Delpher v.a. 1875-1930:

[https://www.delpher.nl/nl/tijdschriften/results?query=&page=1&sortfield=date&cql%5B%5D=\(alternative+all+%22Vragen+des+Tijds%22\)&coll=dt](https://www.delpher.nl/nl/tijdschriften/results?query=&page=1&sortfield=date&cql%5B%5D=(alternative+all+%22Vragen+des+Tijds%22)&coll=dt)

Exemplaren in DBNL (1912 tot 1921, minus 1916, 1917 en 1920):

https://www.dbnl.org/tekst/_vra003vraa00_01/

⁴⁴ Dit lijkt in 1896 uitgegeven te zijn, zie advertentie in Sociaal Weekblad d.d. 03-10-1896:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMALET02:001601041:00008>

⁴⁵ Google Books:

https://books.google.nl/books/about/Door_een_rooden_draad_verbonden.html?id=fIBWAAAAcAAJ&redir_esc=y [op pag. 31 van 67 verwijzing naar kolonisten van 1845.]

kolonisten zoo verschrikkelijk geteisterd werden. Bij mijne herhaalde bezoeken aan hunnen woonplaats op Groningen in Saramacca, heb ik telkens de gelegenheid gehad mij daarvan persoonlijk te overtuigen. De bewoners der stad Paramaribo, waar deze insecten zich slechts zeer zelden vertoonen, kunnen daarover in het geheel niet oordeelen.

Wanneer een aantal nieuw aangevoerden Europeesche werklieden hier bosch moeten vellen, zware polders en dijken aanleggen, diepe afvoerkanalen graven, in één woord zwaren arbeid moeten verrichten met schop en spade, hetgeen, en dat houde men vóóral in het oog, het hoofdzakelijk werk is van den Surinaamschen landbouw, dan ben ik overtuigd dat binnen den tijd van een enkel jaar velen van hen zullen bezweken zijn.

Gedurig hoor ik daartegen beweren, dat het de Hollandsche boeren, die zich bij de stad hebben gevestigd, toch zeer goed gaat. Maar men vergeet daarbij eenvoudig, dat de nu nog levende boeren volstrekt geen Europeesche immigranten zijn. Zij zijn de afstammelingen der in 1846 en 1847 hier aangekomen kolonisten en die zoo jammerlijk zijn omgekomen. De thans nog levende boeren zijn bijna allen hier geboren, hier opgegroeid, en dus van hun geboorte onder den Surinaamschen hemel geweest, en aan de Surinaamsche levenswijze gewoon. ...”

De West-Indiër d.d. 21-11-1897: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508349:mpeg21:a0028>
Koloniaal verslag 1896 vermeldt de kolonisten

“... terwijl de meesten afstammelingen zijn van die kolonisten en sommigen uit gemengde huwelijken zijn geboren, bedroeg op 31 December 1896 45 mannen, 44 vrouwen, 47 jongens en 48 meisjes, te zamen 184 hoofden. ...”

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508349:mpeg21:p003> [2^e kolom]

1898

Vragen des Tijds (1898)

Europeesche kolonisatie in de tropen (H. van Breen)

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000738001:00066>

In het October-nummer des vorigen jaars stelde de redactie van dit tijdschrift mij in de gelegenheid een enkel woord over europeesche kolonisatie in de tropen in het midden te brengen.

Voornamelijk werden toen de in Suriname zelve genomen proeven besproken en werden die, welke men in de naburige koloniën nam, slechts kort in herinnering gebracht. ...

De West-Indiër d.d. 06-11-1898: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010508244:mpeg21:a0005>
Kolonisatie tusschen de keerkringen

Zie hieronder, bij 1899

Inaugureele oratie van Prof. Dr. C. Eijkman (1898)

Over gezondheid en ziekte in heete gewesten

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBU02:164310022:00006>

Volledige rede Christiaan Eijkman:

https://www.dbnl.org/tekst/eijk010over01_01/eijk010over01_01_0001.php

1899

Vragen des tijds (1899)

Kolonisatie tusschen de keerkringen. A.C. Wesenhagen.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000739001:00039>

Den Haag, Augustus 1898.

Verwijst naar brochure [Door een rooden draad verbonden] "Armverzorging, emigratie, Suriname" van H. Pyttersen Tzn. uit 1892.

1900

Algemeen Handelsblad d.d. 02-09-1900:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010164632:mpeg21:a0003>

Brieven uit West-Indië [verschillen Nederland en Suriname]

1902

Overzicht der geschiedenis van Suriname. J.R. Thomson, 1902

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB18A:015981000>

XVII. Kolonisatie

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB18A:015981000:00137>

Vermelding van de kolonisatie in 1845:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB18A:015981000:00138>

Met verwijzing naar de geschriften van Dr. Hostmann [zie ook Anke Welten, 1998]

1903

Neerlandia. Jaargang 7. Nederlanders in den Vreemde.

Inhoudsopgave: https://www.dbnl.org/tekst/_nee003190301_01/index.php

De Hollandsche boeren in Suriname. Cornelis Atzes Hoekstra.

https://www.dbnl.org/tekst/_nee003190301_01/_nee003190301_01_0132.php

Is Suriname ongezond? J.A. Dragten

https://www.dbnl.org/tekst/_nee003190301_01/_nee003190301_01_0137.php

1904

Neerlandia. Jaargang 8.

Nog eens boerenkolonisatie. J. van de Lijke

https://www.dbnl.org/tekst/_nee003190401_01/_nee003190401_01_0066.php

1905

Suriname d.d. 10-11-1905: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010343781:mpeg21:a0019>

Overzicht van den landbouw in Suriname (vervolg)

"... Eene proef in 1845 genomen om Suriname te koloniseeren met Hollandsche landbouwers, welke aan de rivier Saramacca op Voorzorg, daarna op Groningen, werden gevestigd, ondervond zoveel tegenspoed, dat zij na eenige jaren moest worden gestaakt.

De overgebleven kolonisten, die genegen waren zich in de kolonie te blijven vestigen, verkregen aanvankelijk kleine perceelen aan den Gemeenen Landsweg en de verlengde Steenbakkersgracht, waar zij zich onledig hielden met tuinbouw. Later, in 1862, werden hun grootere terreinen langs den verlengden Gemeenen Landsweg en de rijwegen naar Kwatta aangewezen, waarvoor vervolgens, krachtens de Publicatie van 1863 *Gouvernementsblad* No. 23, titels van eigendom werden uitgereikt, enkelen werden door aankoop van particulieren, eigenaren van uitgestrekte gronden. 3)

1906

Vragen des tijds (1906)

Nederlandsche kolonisatie in Suriname (H. van Breen)

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000749002:00206>

“Na langen rusttijd is het kolonisatie-vraagstuk in Suriname door den thans afgetreden gouverneur Lely wederom aan de orde gesteld.

Kort vóór zijn vertrek uit de kolonie n.l. diende die bewindsman eene verordening in bij de koloniale staten, waarbij wordt bepaald dat **50 boeregezinnen uit Nederland naar Suriname** zullen worden overgebracht om er landbouw en veeteelt uit te oefenen, een plan, dat een uitgaaf van 3 tonnen gouds zal vorderen en, naar we hopen, ... “een plan” zal blijven.

Eenige jaren geleden mochten we in dit tijdschrift het kolonie-vraagstuk uit een geschiedkundig oogpunt bespreken^{46 47}; nu de zaak wederom ter tafel komt, mogen we de aandacht van den lezer nogmaals een oogenblik vragen voor deze voor de kolonie zoo belangrijke, doch ook ernstige kwestie. ...”

1910

De West d.d. 29-07-1910: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011090848:mpeg21:a0026>

Akklimatisatie in verband met kolonisatie door P.C. Flu, Arts

“... Ook in onze kolonie is er in de laatste maanden en wel in verband met de kolonisatieplannen, veel over klimaat, wennen aan een bepaald klimaat, bestand zijn tegen het Surinaamsch klimaat etc., gesproken en geschreven. ...”

1911

Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 07-12-1911:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011214313:mpeg21:a0046>

Acclimatisatie [A. Lens]

“Aan een artikel in het Novembernummer van Vragen van den dag getiteld “Acclimatisatie van blanken in de tropen” door Albertien Lens is het volgende ontleed o.m. ...”

[Verwijst naar de kolonisatie in 1845]

⁴⁶ Vragen des Tijds, April 1896 en Oct. 1897. Data lijken niet te kloppen. In oktober 1896 verscheen “Europeesche kolonisatie in Suriname” van H. Breen:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000737001:00051> In 1898 verscheen “Europeesche kolonisatie in de tropen”: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000738001:00066>

⁴⁷ Het artikel uit 1896 werd kort geciteerd in De Hollandsche revue jrg 1, 1896: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=dt:2132012:mpeg21:0057>

Adresboek van Suriname 1911

Kolonie Suriname

[Vermelding van de boerenkolonisatie en data]

https://www.dbnl.org/tekst/morp001adre01_01/morp001adre01_01_0003.php

1913

Vragen des tijds (1913)

Veertig troonreden

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000758002:00325>

Met overzicht van Suriname (en Curaçao) door de jaren:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000758002:00330>

"... Trouwens, het gesukkel met onze Westindische Koloniën spiegelt zich in de opvolgende troonreden met treurige helderheid af. ..."

1914

De Surinamer d.d. 30-07-1914: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011216665:mpeg21:a0058>

Uit Saramacca [Afscheid van Gouverneur Boonacker]

"... Ll. Zondag hebben de Saramacca-bewoners van Z.Ed. te Post Groningen afscheid genomen. Het wemelde op den Post van menschen. Het afscheid was van beide kanten zeer hartelijk. Deze hulde heeft de heer Boonacker verdiend, daar hij ons steeds met raad en daad heeft bijgestaan."

Encycl. v. Ned. West-Indië, 286: Europeesche kolonisatie in Suriname

https://archive.org/embed/BNA-DIG-ANTI-990_1-ENCY ⁴⁸

1917

De West d.d. 01-05-1917: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011091137:mpeg21:a0019>

De tentoonstelling op Kwatta

"... Vooral de zoons der Hollandsche kolonisten werden in 't bijzonder toegesproken door den Landvoogd. Hij wees hen op de energie, werkkraft en het volhardingsvermogen van hunne stoere voorouders en spoorde hen aan een voorbeeld in 't goede te zijn voor de Surinamers en vreemdelingen, opdat zonder onderscheid van kleur of nationaliteit gesproken mag worden van een Surinaamschen boerenstand en van een Surinaamschen boer.

Zijne Excellentie feliciteerde daarna de cursisten die een diploma behaalden, en verklaarde de tentoonstelling geopend.

De namen der gediplomeerden zijn:

G. Loor, A. Loor, J.C. van Brussel, J.W. Tammenga, J.F. Zweers, B.H. Moltzer, H.R. Jensen. Th. Kemper, Ch. Tjien Fook, J.J. Samson, A. Monsanto, R. Monsanto, R.H. Ringeling, Soorjoe Persad, M. Spanning, J.A. Rozenberg, J.A. van Brussel, A.C. Rozenberg, J.B. Fernandes, G. Fredrik, A.J. Radjiman, J.L. Gard,

⁴⁸ Zie vermelding in "Kolonisatie met Nederlandsche boeren in Suriname" (D. van Blom, De West-Indische Gids, 1919)

J.R. Tammenga, J.C. Zweers, C.P. Veldkamp, J.M. Veldkamp, K. van Brussel, J.C. Tammenga, A.F. Braaf, A. Maynard, A.J. Rijdsdijk.

De cursus was begonnen in Maart 1915 met 57 leerlingen. In die 2 jaren zijn afgevallen 21 leerlingen, zodat hij geëindigd is met 36 leerlingen, van wie er 5 geen diploma behaalden. De redenen van 't wegblijven ware als volgt: sterfgevallen, verhuizing, aanvaarding van een betrekking buiten de stad, en ten slotte het niet beseffen van den ernst der zaak.

...

F.T. Couvreur"

Groepsfoto jonge boeren in pak

Augusta Curiel: <https://hdl.handle.net/20.500.11840/452268>

Suriname. De eerste landbouwcursus in Suriname. De meesten zijn afstammelingen van Holl. kolonisten. School staat te Kwatta bij Paramaribo.

Groep Nederlandse kolonisten op de boerderij van de heer van Brussel. Herdenkingsfeest 1920.

Augusta Curiel: <https://hdl.handle.net/20.500.11840/297420>

Foto Afstammelingen van de "boeroe" familie Taminga [Tammenga]

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/297419>

Foto De Hollandse boer Van Ravenswaay met zoon en dochter

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/6794>

Fotograaf: C. v.d. Koppel, 1939

1918

West-Indië. Landbouwkundig Tijdschrift ...

Nieuwe Banen door J.J. Leys [kolonisatie]

Alleen kolonisatie met Nederlanders zou Suriname ten goede komen.

No. 2. Juni 1918: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001856002:00001>

No. 3. Augustus 1918: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001856003:00003>

No. 4. November 1918 (slot): <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001856004:00001>

De West d.d. 27-12-1918: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011091307:mpeg21:a0031>

Kolonistendag [georganiseerd door Vereniging oud-leerlingen landbouwcursus]

Zie hieronder, Neerlandia Jaargang 23, 1919. Identieke tekst van F. Oudschans Dentz.

N.B.: Eerste vermelding van een landbouwcursus staat in De Surinamer d.d. 22-03-1906:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011215574:mpeg21:a0011> [19 aanmeldingen]

In Nieuwe Surinaamsche courant d.d. 27-08-1903 bericht over Landbouw-cursus in de maand oktober, voor onderwijzers, die de normaal school niet bezoeken:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011213282:mpeg21:a0028>

Idem, De Surinamer d.d. 01-09-1904, voor oktober van dat jaar:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011211425:mpeg21:a0009> [opleiding is kosteloos]

De West d.d. 23-02-1915: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011090468:mpeg21:a0026>

Opening van den eersten landbouwcursus
De heer Huizinga, directeur van den landbouw.

1919

West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 1, Februari 1919
Inhoudsopgave: Kolonisatie van Suriname door Nederlandsche Landbouwers, J.J. Leys
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857001:00005>

West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 1, Februari 1919
Kolonisatie van Suriname door Hollandsche Boeren:
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857002:00001>

Link naar PDF: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857002:pdf>

Blz. 1-18: Verleden

Blz. 18: Kolonisatie en de pers

Blz. 19-30: Het heden

Blz. 31-36: De toekomst

Blz. 36-37: De voorbereiding

Blz. 37-39: De kolonisten

Blz. 39-41: Werkwijze der kolonisten

Blz. 41-43: Na twee jaren

Blz. 43-47: Het verder verloop der kolonisatie

Blz. 48: Overzicht van het aantal kolonisten en van hun bedrijf

West-Indië. Landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 3, September 1919
Het kolonisatie vraagstuk in Britsch Guiana door J.J. Leys.

Blz. 103: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857004:00007>

“... 100 Hollanders, die zoogenaamde niet werken kunnen in de tropen groeien aan in 50 jaar tot 276 landbouwende kolonisten.

31000 Portugezen die zoogenaamde veel werken kunnen in de tropen verminderen tot 10000 handeldrijvende en leeglopende kolonisten. ...”

West-Indië; landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, no. 4, December 1919:
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857005:00056>

Uit het Vereenigingsleven.

De landbouwvereniging “De Nederlandsche kolonist” besloot in een haar laatste vergaderingen het vijf en zeventig jarig bestaan der kolonisatie van Nederlandsche boeren in 1920 feestelijk te herdenken en bij die gelegenheid een landbouwtentoonstelling te organiseeren, die een overzicht geeft van de landbouw en de veeteelt der Hollandsche boeren.

In dit nummer vinden de lezers een plaatbijlage, die ze, wanneer ze het van belang achten, kunnen laten innaaien als titelplaat vóór pagina 1. De plaat stelt voor een groep afstammelingen van Nederlandsche kolonisten 2^e, 3^e en 4^e geslacht.

Een speelkameraadje van eenige der boerenmeisjes, een donker gekleurd creooltje, is ongemerkt in de groep terechtgekomen. Ieder lezer kan haar dadelijk vinden en in zijn gedachten uitschakelen.

Vlak achter het jongetje in de eerste rij, dat zijn zwarthoedje met twee handen vast houdt, staat de oude heer Tammenga, de eenige overgeblevene der oude garde, die uit Nederland gekomen is als jongen en al de ellende aan de Saramacca nog heeft meegemaakt.

Foto: Groep afstammelingen van Hollandsche kolonisten in Suriname:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857005:00057> [zie hieronder, mogelijk genomen op 2^e kerstdag 1918]

Kolonisatie van Suriname door Nederlandsche boeren:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857005:00059>

[gaat over het gebruik van het getal van 74 kolonisten, de overlevenden, die nu met 276 personen zijn]⁴⁹

Neerlandia (ANV), Jaargang 23, 1919

https://www.dbnl.org/tekst/nee003191901_01/nee003191901_01_0194.php

Geestelijk leven in Suriname, F. Oudschans Dentz

De Hollandsche boeren en hunne afstammelingen.

Den 2den Kerstdag 1918 hielden de Hollandsche boeren en hunne afstammelingen een kolonisten-dag in de school aan den 2en Rijksweg op aanstichting der vereeniging van oud-leerlingen van den landbouwcursus. Van de twee honderd vijftig kolonisten en hun afstammelingen waren er ongeveer honderd vijftig opgekomen. De voorzitter der vereeniging van oudcursisten, de heer J.J. Leys, hoofd van het Landbouwonderwijs in Suriname, gaf een overzicht van de geschiedenis der kolonisatie, die dagteekent van 1884. In de rustpoos werd een kiekje van de groep genomen. De oude heer Tammenga, wiens voeten den moederlandschen bodem nog hebben gedrukt, stond vooraan. 's-Middags nam men weer op de schoolbanken plaats om te luisteren naar wat de voorzitter te vertellen had omtrent den tegenwoordigen toestand der kolonisten. De voorzitter sprak den wensch uit dat de aanwezigen mede zouden werken om ieder jaar een kolonisten-dag te houden.

Het is te hopen dat er wat meer belangstelling kome voor de Hollandsche boeren en hun afstammelingen. Zij zijn feitelijk aan hun lot overgelaten en geestelijke opbeuring hebben zij zeer noodig. Velen hunner snakken er naar en het zou zijn toe te juichen als men onder hen leesstof kon verspreiden over het oude vaderland en zijn geschiedenis, waarvan de meesten hunner bijna niets meer weten.

De 1e aflevering van het landbouwkundig tijdschrift 'West-Indië' is geheel gewijd aan de Boeren-Kolonisatie, het verleden, het heden en de toekomst. [Zie hierboven]

Neerlandia. Jaargang 23 (1919)

West-Indië. Toenemende belangstelling. B. de Gaay Fortman

https://www.dbnl.org/tekst/nee003191901_01/nee003191901_01_0152.php

"... Tot verwezenlijking van het doel, dat West-Indische gids en West-Indische Kamer, elk op eigen wijze, zich voorstellen, kan ook medewerken **het landbouwkundig tijdschrift West-Indië**. Hoewel

⁴⁹ Dit is J.J. Leys. Hij verwijst naar deze pagina in het vorige nummer van de West-Indië; landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curaçao, jrg 4, 1919, no. 3:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA02:001857004:00007>

reeds zijn 4e jaargang ingetreden, is het ons tot nu toe onbekend gebleven. **Van de hand van den heer J.J. Leys hoofd van het landbouwonderwijs in Suriname**, begint de nieuwe jaargang met een drietal bijdragen over Kolonisatie van Suriname door Nederlandsche landbouwers in het verleden, het heden en de toekomst. Zoals men weet, staat de heer Leys eene nieuwe proefneming, zij het op andere wijze dan in 1845, voor, en meent hij, dat de Nederlandsche landbouwer getoond heeft wel geschikt te zijn voor den tropischen arbeid in Suriname. Hiervoor wordt ook in deze artikelen propaganda gemaakt. Wanneer men de geschiedenis der kolonisatie en het tegenwoordige bedrijf van het overschot der Hollandsche immigranten naast elkaar beschouwt, komt ons dit vraagstuk uitermate moeilijk voor. Noch de optimistische beschouwingen van den heer Leys noch de ongunstige meening, verleden maand door den Minister van Koloniën in de Eerste Kamer verkondigd, lijken ons zonder meer deugdelijke bewijsmiddelen pro en contra.”

De West-Indische Gids, 1^e Jaarg. (1919).

Kolonisatie met Nederlandsche boeren in Suriname. D. van Blom

<https://www.jstor.org/stable/41847474>

Auteur Durk van Blom:

https://www.dbnl.org/tekst/_jaa003193901_01/_jaa003193901_01_0004.php

1920

Neerlandia 1920: https://www.dbnl.org/tekst/_nee003192001_01/_nee003192001_01_0235.php

Het feest der kolonisten

Uittreksel feestrede door Mr. J.J.W. Eekhout, voorzitter Groep Suriname van het ANV

De Hollandsche Boeren in Suriname. Een Herdenkingsdag.

F. Oudschans Dentz: https://www.dbnl.org/tekst/_nee003192001_01/_nee003192001_01_0201.php

“De heer Loor, voorzitter van de Vereeniging ‘De Nederlandsche Kolonist’ heette de aanwezigen welkom, waarna de heer Leys de feesterede hield.”

--

“Bij het organiseren van de 75-jarige herdenking van de Kolonisatie van Hollandse Boeren door de adviseur van de vereniging “De Nederlandsche Kolonist”, dhr. J.J. Leys, ook contact gemaakt met het Algemeen Nederlandsch Verbond (ANV).”

<https://boeroes.nl/geschiedenis/herdenkingen/penning/>

De Surinamer d.d. 17-06-1920: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011217097:mpeg21:a0071>

De Hollandsche boeren [75 jaar in Suriname]

“... Of men evenwel voor- of tegenstander van kolonisatie is met Nederlandsche boerengezinnen, toch is hun verblijf op Surinaamschen bodem gedurende drie kwart eeuw een geschiedkundig feit. En een verschijnsel dat in de tropen zelden of nooit is voorgekomen. Dit is aanleiding voor de groep Suriname van het Algemeen Nederlandsch Verbond om ter herdenking daarvan op Maandag 21 dezer een feestelijke bijeenkomst te houden in het Park (zaal en tuin) waar te midden der leden, de Hollandsche boeren als gasten zullen worden ontvangen. ... Gedurende den dag zal op het terrein van den heer van Brussel feest worden gevierd. Een tent is voor dat doel opgericht. Er zullen Holl. spelen plaats hebben als ringrijden, vogelschieten, broodjeshappen, mastklimmen, zaklopen, enz.

De regeling gaat uit van de vereniging: "De Nederlandsche kolonist", wier voorzitter en adviseur de jubilarissen zullen toespreken."

Idem, Suriname d.d. 18-06-1920:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBDDD02:000211640:mpeg21:a0011>

Idem, De West d.d. 18-06-1920: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110636078:mpeg21:a0035>

Suriname d.d. 22-06-1920: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBDDD02:000211641:mpeg21:p002>
Herdenkingsfeest [75 jaar]

"Van bevriende zijde wordt ons omtrent dit feest het volgende medegedeeld: Heden herdenken de Nederlandsche Kolonisten de dag, dat voor vijf en zeventig jaar hunne voorvaderen hier voor het eerst voet aan wal zetten. ..."

Foto Wereldmuseum Amsterdam Herdenking 1920:

https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Tropenmuseum_Royal_Tropical_Institute_Objectnumber_10019010_Groep_Nederlandse_kolonisten_op_de_bo.jpg

Groepsfoto door Augusta Curiel: <https://hdl.handle.net/20.500.11840/297420>

De West d.d. 22-06-1920: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110636079:mpeg21:a0019>

"Zondag was het 75 jaar geleden, dat de eerste Hollandsche boerenkolonisten in Suriname aankwamen. Dit feit is gisteren onder belangstelling van verschillende zijden herdacht, des morgens door een feest vanwege de **Vereeniging van Nederlandsche kolonisten** op de boerderij van den heer W. van Brussel, des avonds door een receptie in de Buiten Societeit Het Park vanwege het Algemeen Nederlandsch Verbond. ... [Spreker J.J. Leys] achtte [...] een verdere ontwikkeling van het vereenigingsleven onder de boeren en de algemeene opleving die ter verwachten is van de uitvoering der plannen van het Suriname Studie Syndicaat [van groot belang]. Een opleving die ook ten goede zal komen aan de boeren. ..."

Vervolg: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110636079:mpeg21:p002>

"... De vorige Directeur van den Landbouw, de Heer Huizinga, deed een eerste poging om het vereenigingsleven in u te wekken door de oprichting van de "Nederlandsche Boerenvereniging". Het hoofd van het Landbouwonderwijs en de landbouwleeraar Liems kwamen in uwe midden geven den eersten landbouwleergang. Uit de oudleerlingen daarvan vormde zich de jongste flinke vereeniging "de Nederlandsche kolonist".

Nederlandsche staatscourant d.d. 04-09-1920:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB08:000179387:mpeg21:a0007>

75-jarig herdenkingsfeest boerenkolonisten

"Als blijk van belangstelling stelde het bestuur van de kolonie een bedrag van f 600 beschikbaar voor verbetering van de loozing der landerijen van de boeren."

1921

De West-Indische Gids, 2de Jaarg. (1921): <https://www.jstor.org/stable/41847591>

Suriname en de oorzaken van de achterlijkheid dezer Nederlandsche kolonie. Ferd. Greiner. 1921.

De West-Indische Gids, 2de Jaarg. (1921): <https://www.jstor.org/stable/41847588>
UIT DE PERS. SURINAME. Het feest der boeren-kolonisten.

De West-Indische Gids 3de Jaarg. (1921/1922)
Nederlandsche boerenkolonisatie in Suriname. D. Blom
<https://www.jstor.org/stable/41851430>

1922

Neerlandia. Jaargang 26

De laatste Hollandsche kolonist in Suriname [R.A. Tammenga]:
https://www.dbnl.org/tekst/ nee003192201_01/ nee003192201_01_0101.php

Op 80-jarigen leeftijd is de heer R. A. Tammenga, de laatst overgeblevene der Hollandsche kolonisten, die driekwart eeuw geleden zich in Suriname vestigden, te Paramaribo overleden. Een school werd het vorige jaar, op zijn 80sten verjaardag, naar hem genoemd. De overledene was o.m. lid der Kolonisatie-Commissie van 1892 en lid der Kol. Staten. De Regeering erkende zijne verdiensten door hem het Officierskruis in de Orde van Oranje Nassau toe te kennen.

In de artikelen van den heer Oudschans Dentz over de Hollandsche kolonisten in Neerlandia verschenen heeft men meermalen over hem kunnen lezen!

Uit het jaarverslag 1921 der Groep Suriname

https://www.dbnl.org/tekst/ nee003192201_01/ nee003192201_01_0115.php

Met den zeer gewaardeerden steun van de firma C. Kersten & Co. verscheen een herdenkingsbundel, waarin alles opgenomen werd, wat had plaats gevonden bij het 75-jarig jubileum der boerenkolonisatie. Het boekje, verlucht met 2 fraai uitgevoerde platen, voorstellende een afbeelding van een groep Nederlandsche kolonisten op de boerderij van den heer Van Brussel ter gelegenheid van het herdenkingsfeest en de godenkenning aan de gezinshoofden in 1920 uitgereikt, is voor f 0.75 verkrijgbaar gesteld bij de firma C. Kersten & Co. en bij de firma J.H. de Bussy.

Boeroes-website: <https://boeroes.nl/wp-content/uploads/2015/02/Herdenkingsboek-75-jaar-Boerenkolonisatie-1920.pdf>

Vermelding in Neerlandia. Jaargang 25 (1921):

https://www.dbnl.org/tekst/ nee003192101_01/ nee003192101_01_0214.php

“Het getuigt van den historischen zin van den Groepssecretaris, den heer Fred. Oudschans Dentz, dat hij het geschrift besloot met een chronologische lijst van de voornaamste boeken en geschriften over de kolonisatie van de Hollandsche Boeren te Groningen aan de Saramacca.”

Vermelding in Suriname d.d. 31-05-1921:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010344030:mpeq21:a0025>

1923

Gedenkboek van het ANV

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB02:000118561:00042>

Vereeniging de Nederlandsche kolonist komt in aanmerking voor toezending van boeken

1924

De natuurlijke aanwas der bevolking van Suriname (A.T. Oliviera)

De West-Indische Gids, 5de Jaarg. (1923/1924): <https://www.jstor.org/stable/41845866>

“... Af en toe is ook wel overwogen om op andere wijze dan door de voorziening in de behoefte der ondernemingen aan werkkrachten de gewenschte algemeene versterking der bevolking te verkrijgen. Ik herinner aan het zoo bij herhaling ter sprake gebrachte denkbeeld van kolonisatie met Hollandsche boerengezinnen, waarmede in 1845 met weinig succes een proef werd genomen; ...”

1927

Naar Suriname! (1927)

Een pleidooi voor emigratie van Nederlanders (Dr. Th.J. Lens)

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB31:026557000:00005>

Pleidooi ook opgenomen in Algemeen Handelsblad d.d. 24-02-1927:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010657980:mpeg21:a0231> en 25-02-1927:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010657982:mpeg21:a0220>

Vragen des tijds (1927)

Indrukken van Suriname (Mr.Dr. H.H.A. van Gijbland Oosterhoff)

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000783001:00343>

De West-Indische Gids, 9de jaargang, 1927/1928: <https://www.jstor.org/stable/41847729?seq=1>
Europeesche kolonisatie in Suriname. Tj. Pyttersen

1928

Vragen des tijds (1928)

Kolonisatie van blanken in de tropen (Tj. Pijttersen)⁵⁰

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:000788001:00062>

“35 jaar geleden wees wijlen mijn vader in eenige geschriften op de mogelijkheid van een kolonisatie van blanken in Suriname. Al waren de uitkomsten met die van Nederlandsche boeren, welke in 1845 onvoorbereid had plaatsgevonden, niet zeer bevredigend, vaststond, dat het klimaat, als veelal werd aangenomen, geen beletsel behoefde te zijn voor de uitvoerbaarheid.

Het was Mr. Wesenhagen, die zich in dit tijdschrift een heftig tegenstander toonde. Wijlen J.J. Leijs heeft de zaak gedurende de laatste jaren, echter zonder succes, wederom ter sprake gebracht en thans zien we Dr. Th. Lens, een medicus met langjarige tropische ervaring, zich als verdediger van een dergelijke kolonisatie opwerpen. ...”

⁵⁰ Zoon van H. Pijttersen

1929

Lijst van de voornaamste boeken over Suriname. F. Oudschans Dentz

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB31:034395000:pdf>

1930

Nieuwsblad van het Noorden d.d. 13-03-1930:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010675409:mpeg21:a0194>

Nationaal Verbond tot kolonisatie-bevordering naar Suriname en andere Gewesten.

1931

Algemeen Handelsblad d.d. 27-05-1931:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010661710:mpeg21:a0491>

Landbouweek te Wageningen, van 20 tot 24 juli, met een lijst van sprekers.

"Het groot en het klein landbouwbedrijf in Suriname" door Ir. D.S. Huizinga

Landbouwkundig tijdschrift, Jrg. 43, 1931, vanaf pag. 1061:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA04:016019001:01104>

"Het groot en het klein landbouwbedrijf in Suriname" door Ir. D.S. Huizinga

N.B.: Het deel dat De West overnam in 1932 ("De afstammelingen der Hollandsche boeren in Suriname", zie hieronder) begint op pag. 1070 van de uitgave:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA04:016019001:01113>

"Indruk van Suriname" door Iman G.J. van den Bosch:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMUBWA04:016019001:00386>

[overgenomen uit de West-Indische Gids van Nov. 1930]

De West d.d. 27-10-1931: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001612086:mpeg21:a00037>

Mijn vacantiereis naar Suriname (IV), door Willy Grader

Madeira-Paramaribo

"... In de morgenuren beginnen we met na het ontbijt de noodige boeken te lezen. Ik zoek in de scheepsbibliotheek alles op wat over Suriname aanwezig is. **Het liefst blad ik echter in de Encyclopedie van West-Indië**, een heerlijk boek, waarin letter van alles staat, over Boschnegers en indianen, slangen, goud, balata en andere voor Suriname zoo belangrijke zaken.

Het meeste interesseert me alles wat er over Saramacca in staat, het Saramaccakanaal **en de kolonisatie van Hollandsche boeren nabij Groningen in Saramacca**, het zijn allen dingen die tot me spreken, omdat mijn einddoel is Saramacca. ..."

N.B.: Zie stamboom Willem [Willy] Grader: <http://www.hjmwijers.nl/KTH/Grader-W-kwst.htm>

Geb. Bandoeng 06.03.1918, als leerling van de O.L. School aan de Terweeweg te Oegstgeest geslaagd voor het toelatingsexamen van de HBS te Den Haag 1931|a|, naar Amsterdam 1932|b|, eindexamen HBS-B Het Amsterdams Lyceum 1937|c|, student Indologie te Leiden, terug naar Indië maart-juli

1939|d|, kandidaatsexamen 1943|e| en doctoralexamen economie Amsterdam UvA 1949|f| |j|, voorzitter van de algemeene studentencommissie voor overzeesche gebiedsdelen 1947|g|, medewerker TH Twente afdeling WMW, later BSK|h||i|, overl. 14.04.1985, tr. Haarlem 21.08.1945 Louise Willemsen, Louk (1945), geb. Amsterdam 18.04.1918, draagster van het Verzetshedenkingskruis, overl. Winterswijk 07.02.2012, crem., d.v. Jan Willem Willemsen (1886-1966), elektrotechnisch ingenieur, OON, en Christina des Bouvrie (1890-1979).

– Als Willy Grader schrijft hij “Mijn vacantiereis naar Suriname, van 7 Juli tot 9 September 1931”, dat in 22 afleveringen verschijnt in De West, tussen 16 oktober 1931 en 12 januari 1932: [I](#), [II](#), [III](#), [IV](#), [V](#), [VI](#), [VII](#), [VIII](#), [IX](#), [X](#), [XI](#), [XII](#), [XIII](#), [XIV](#), [XV](#) (08.12), [XV](#) (15.12), [XVI](#), [XVII](#), [XVIII](#) (25.12), [XVIII](#) (01.01), [XXI](#) (08.01) en [XXII](#) (12.01).

--

De West d.d. 20-11-1931: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001612093:mpeg21:a00042>

Mijn vacantiereis naar Suriname (X.), door Willy Grader

Post Groningen en omgeving

“ ... Nu zouden er in het jaar 1845 eenige Groninger boerengezinnen naar Suriname gaan om daar hun geluk in den landbouw te beproeven. De keuze van de plaats hunner vestiging viel op een verlaten plantage “Voorzorg” tegenover bovenbedoelde politiepost, dus op den rechteroever van de Saramaccarivier gelegen. ...”

1932

De West d.d. 11-03-1932: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110634737:mpeg21:a0057>

De afstammelingen der Hollandsche boeren in Suriname (deel I)

"Overgenomen uit een voordracht door den heer D.S. Huizinga, voormalig directeur v.d. landbouw in Suriname, in Nederland gehouden."

De West d.d. 18-03-1932: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110634739:mpeg21:a0055>

De afstammelingen der Hollandsche boeren in Suriname (deel II en slot)

1933

De West d.d. 23-01-1933: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110634834:mpeg21:a0017>

De boeren bij Paramaribo [80 jaar na opheffing kolonie]

Hun verleden – Hun heden – Hun organisatie: ons belang

“Het voortbestaan van “Ons Belang” is wenschelijk, zoowel in hun belang, als in het algemeen belang.

Het is dit jaar tachtig jaren geleden, dat de kolonie van Hollandsche boeren op post Groningen werd opgeheven. Over betrekkelijk weinig jaren zal het een eeuw geleden zijn, dat de zoo jammerlijk mislukte proef met kolonisatie van Hollandsche boeren in Suriname begon. ...

Ons Belang opgericht.

Sedert Januari 1928 kwam hierin verandering.

Het lukte aan eenige vrienden der boeren – onder wie de veearts, wijlen Dr. Corsten – om de boeren tot samenwerking te brengen. De vereeniging “Ons Belang” werd opgericht, met een eigen verkooplokaal bij de markt aan de Waterkant. Hier leverden de leden tegen een behoorlijken prijs hun productie in en werd gezorgd voor den groot- als kleinverkoop. ...”

Indisch Genootschap. Verslagen der vergaderingen 1933-1934.

Inhoudsopgave: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00007>

Groep West-Indië: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00048>

Bijeenkomst 02-12-1932: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00049>

Vergadering van 02-02-1934

Beschouwing over de propaganda voor emigratie van Hollandsche landbouwers naar Suriname

Spreeker L.C. Prey: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00247>

[Verwijzing naar Koloniaal Verslag 1908 inzake Hollandse boeren]

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00265>

“In hetzelfde Koloniaal Verslag van 1908⁵¹ schreef de zeker op grond van zijn ambt tot oordeelen bevoegde Agent-generaal C. van Drimmelen, dat het pijnlijk is vast te stellen, dat de afstammelingen van de zich in 1863 in de nabijheid van Paramaribo gevestigd hebbende kolonisten, hier opgroeien in onverschilligheid voor eigen en algemeene belangen, onmachtig zich maar een enkele sport te verheffen op den ladder, die naar een hooger levensstandaard voert.

Is nadien de toestand verbeterd? In 1920 kwam daarop opnieuw een antwoord. Het Koloniaal Verslag van dat jaar oordeelde als volgt:

“Bij een in Mei 1920 gehouden telling is gebleken, dat het aantal boeren en afstammelingen, dat het oude bedrijf trouw is gebleven, op **275** kon worden gesteld, **waaronder er nog 204 voorkomen van zuiver Europeeschen oorsprong.**

Malaria en filariosis komen sporadisch voor, mijnwormziekte is daarentegen zeer verbreid, waarvan het gevolg is de anaemische toestand, waarin zoovelen verkeerden.

De toestand van de Boeren is over het algemeen nog steeds niet bevredigend. De melkverkoop levert een bescheiden bestaansmiddel op en alleen zij, die naast de melkerij het klein-landbouwbedrijf uitoefenen en daarmee in de laatste jaren goede prijzen behaalden, of melk leveren aan grotere instellingen te Paramaribo, genieten zekere welvaart.

De waterafvoer der landerijen laat nog veel te wenschen over.”

Bij de viering van het 75-jarig bestaan dezer boerenkolonisatie (20 juli 1920) wees de voorzitter der Vereeniging “de Nederlandsche kolonist” (zelf één der kolonisten) er op, dat de 27 oorspronkelijke gezinnen geldelijk waren vooruitgegaan en ook het zielental was toegenomen, maar dat het vele lijden en de vele ontberingen, die zij zich moesten getroosten, hun sporen op de afstammelingen hebben achtergelaten, bij wie het persoonlijk initiatief is gedood, terwijl samenwerking niet bestaat. Zoo werd het gemis aan daadkracht bij de jongere generatie telkens weer verontschuldigd met het wijzen op het leed der ouderen.

Bij die gelegeneid wees de feestredenaar, de heer Leys erop, dat de kolonisten juist 25 jaren geleden een ploeg cadeau hadden gekregen. Tien jaren later stond die ploeg nog ongebruikt in een der stallen!

⁵¹ Zie ook pagina: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00264> “één hunner, nog wel een der best geslaagde “old settlers”, voorkomend in het Koloniaal Verslag van 1908 ...” [Bijlage M⁴] Deze stelde dat veldarbeid door Europeanen slechts enkele jaren kon worden volgehouden. Veldarbeid kon slechts een tijdelijk middel zijn “om tot een zekere mate van welstand te geraken”.

Er zijn er onder deze afstammelingen van de boerenkolonisatie, die een redelijk bestaan hebben; waarvan men zou kunnen zeggen: zij hebben goed geboerd. *Maar daartegenover kan ik stellen, dat in 1928 dus vóór het intreden van de crisis, de toestand zóó was, dat de helft hunner bleef beneden een uit landbouwbedrijf getrokken inkomen van f 1000. ...*

Vervolg: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB21:038575000:00266>

“... De voorstanders van boerenkolonisatie beroepen zich immer op de slechte voorbereiding dezer vestiging in 1845, maar *dit argument gaat niet meer op*. De Hollandsche boeren zijn nu reeds meer dan een menschenleeftijd gevestigd op deze gunstige terreinen nabij Paramaribo, terreinen waarvan alleen gezegd kan worden, dat de afwatering te wenschen overlaat, maar waaraan in die lange reeks van jaren door de boeren zelf ook nagenoeg niets ter verbetering is verricht. ...”

1934

Neerlandia. Jaargang 38 (1934)

https://www.dbnl.org/tekst/nee003193401_01/nee003193401_01_0015.php

Emigratie naar Suriname. A.A.L. Rutgers

“... Als vanzelf richt men zijn blik bij voorkeur naar de overzeesche gebiedsdeelen, waar de emigranten onder de Nederlandsche vlag een nieuw bestaan kunnen zoeken. Daarbij wordt met geestdrift gewezen op het dun bevolkte Suriname, door sommigen beschouwd als het land van belofte voor een deel der Nederlandsche boerenbevolking.

Is er voor die blijde verwachting voldoende grond? Zijn er feiten en cijfers aan te voeren, waaruit tot het welslagen van een eventueele Nederlandsche kolonisatie in Nederlandsch Guyana besloten mag worden? Is het verantwoord, emigratie van Hollandsche boerenzoons naar Suriname aan te moedigen?

Bij de beantwoording van die vraag laat de historie ons in den steek. Wel is er de geschiedenis van de boerenkolonisatie van 1845 bij Groningen in de Saramacca, maar conclusies voor dezen tijd mogen daaruit niet worden getrokken. Niet wat betreft de aanvankelijke mislukking - 'n nieuwe kolonisatiepoging zou beter worden voorbereid en de kolonisten zouden beter beschermd worden tegen ziekten -, maar evenmin wat betreft den betrekkelijken voorspoed van enkele boerenfamilies in latere jaren, na hun vestiging in de omgeving van Paramaribo. Die betrekkelijke voorspoed toch berustte op de hoge productenprijzen in de gunstigste jaren na den oorlog, terwijl in de daarop gevolgde jaren de strijd om het bestaan steeds moeilijker geworden is door de mededinging van Britsch-Indiërs en Javanen. ...”

1935

De Sumatra post d.d. 11-10-1935:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010971357:mpeg21:a0184>

De kolonisatieplannen in Suriname

Wat ik ervan denk? Misdadig! Zoo was het oordeel van Dr. v.d. Sleen.

Scherpe afkeuring door oud-gouverneur Rutgers.

Haarlem 29 Sept.⁵² – Uitvoerig hebben wij dezer dagen uiteengezet, dat de plannen van enkele Haarlemmers voor kolonisatie van werklozen in Suriname gedoemd zijn te mislukken. Menschen, die het land kennen, hebben ons dit volmondig bevestigd. ... [zie tekst]

Amigoe di Curacao d.d. 26-10-1935:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010281428:mpeg21:a0078>

Kolonisatie van blanken in Suriname

... voordracht die in het jaar 1932 door den heer D.S. Huizinga, voormalig directeur van de Landbouw in Suriname, gehouden werd onder de titel: **De afstammelingen der Hollandse boeren in Suriname** ... [zie tekst]

1937

Kolonisatie van Blanken in de Tropen. Tj. Pyttersen, 1937:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000004638:00005>

De mogelijkheid van landbouw-kolonisatie voor blanken in Suriname. E.F. Verkade-Cartier van Dissel, 1937

Delpher boeken basis: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00007>

PDF: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:pdf>

Blz. 38-40: Literatuur bij Hoofdstuk I. Algemeene beschouwingen ten aanzien van de kolonisatie van blanken in de tropen: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00053> [blz. 53 van PDF]

Tabel met namen van kolonisten: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00080> [blz. 80 van PDF]

Blz. 118-120: Literatuur bij Hoofdstuk II. Historisch overzicht van de kolonisatie van blanken in Suriname: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00141> [blz. 141 van PDF]

Blz. 187-191: Literatuur bij Hoofdstuk III. Suriname als kolonisatiegebied voor Europeanen:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00220> [blz. 220 van PDF]

Blz. 276: Literatuur bij Hoofdstuk IV. De bestaansmogelijkheden van den Europeeschen landbouwer in Suriname: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00331> [blz. 331 van PDF]

Blz. 288: Literatuur bij Hoofdstuk V. De gezondheidstoestand van den Europeeschen leider van een middel- of grootbedrijf in de Surinaamsche kuststrook:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00343> [blz. 343 van PDF]

Blz. 292-296: Synopsis [Engels]: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00297> [blz. 297 van PDF]

Blz. 80: PHOTOBLAD I. Hollandsche Boeren bij Paramaribo:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB06:000003778:00100> [blz. 100 van PDF]

⁵² Zie De Standaard d.d. 26-09-1935: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001885076:mpeg21:a00045>
Dr. A.A.L. Rutgers: "Nieuw-Holland" in Suriname? Een ernstige waarschuwing. Verwijst naar Haarlemsch Dagblad d.d. 19-09-1935

1. Cassaveveld. 2. En 4. Stallen en koeien. 3. Woonhuis van Hendrik van Ravenswaay. 5. Weiland en bananenveld (plantains). 6. Familie van Dijk, 2de, 3de en 4de geslacht van blanken in de tropen.

Ontbrekend in PDF:

*Bijlage I: Bevolkingsregister van de Kolonisatie van Hollandsche Boeren aan de Saramacca. Juni 1845- April 1853 (los bijgevoegd)*⁵³ ⁵⁵

Bijlage II: Stamboomen van enkele Hollandsche Boeren families nabij Paramaribo (1-5de geslacht van blanken in de tropen (los bijgevoegd)

Suriname d.d. 19-03-1937: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011024486:mpeg21:a0045>

Nog een dokter aan het ziekbed van Suriname.

“Uitknipsel” van proefschrift van E.F. Verkade-Cartier van Dissel

1938

De West d.d. 27-06-1938: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:003481072:mpeg21:a00004>

Schijn en Wezen.

Eenigen tijd geleden publiceerde in een Hollandsch blad de bekende Oost-Indische oud-planter Sibinga Mulder, een van geestdrift laaiend artikel betreffende het mechanisch rijstbedrijf in Nickerie. ... In navolging van den heer Sibinga Mulder wijdde ook Mevrouw Dr. E.F. Verkade-Cartier in de Groene Amsterdamer van 16 April j.l.⁵⁶ een eveneens warm geschreven artikel, aan het zelfde bedrijf.

Aan het artikel van deze dame, liggen evenwel geheel andere motieven ten grondslag.

Zij meent het wel met Suriname. ... [zie tekst]

De West d.d. 25-07-1938: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:003481083:mpeg21:a00001>

Gouden bergen, die in rook dreigen op te gaan

Gelijk wij in ons vorig nummer aankondigden, publiceeren wij heden, en wel hieronder, een Particuliere Correspondentie uit Paramaribo aan de Nieuwe Rotterdamsche Courant, betreffende het rijstbedrijf in Nickerie. ... [zie tekst]

1940

Drie documenten over wonen en werken in Suriname". Lens, P.C.Th.", 1940.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB31:036939000:00001>

⁵³ Gelders Archief:

https://www.geldersarchief.nl/bronnen/archieven?mizig=391&miadt=37&miaet=716&micode=Zoekhulp_07&miview=fag

⁵⁴ Deze tabel is de basis van de gegevens over Boeroes in het Nationaal Archief.

⁵⁵ Marinus van Raay, geboren 19 juni 1833 te Oosterbeek in Nederland, behoorde tot de Nederlandse boerenimmigranten. Overigens hier een veel voorkomend euvel: inconsequentie in de spelling. Verkade-Cartier van Dissel spelde Raaij, terwijl de resolutie de naam als Raai spelde. Bron: Creools-Surinaamse familienamen. Okke ten Hove, 1996: https://www.dbnl.org/tekst/_oso001199601_01/_oso001199601_01_0018.php

⁵⁶ De West d.d. 17-06-1938: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:003481068:mpeg21:a00026> **Een klein land met veel mogelijkheden voor kundige, kapitaalkrachtige vakmensen** [N.a.v. artikel Dr. E.F. Verkade-Cartier in de Groene Amsterdamer van 16 April 1938]

1. De mogelijkheid van Landbouw-Kolonisatie voor Blanken in Suriname. [E.F. Verkade-Cartier van Dissel]
2. Ir. H.N. van Dijk, Mechanische rijstcultuur. Economische en technische resultaten na zes jaren pioniersarbeid te Nieuw Nickerie, Suriname. "... Men ziet in de kolonie ongaarne Hollandsche kolonisten. Dit is gebleken in 1845 en het is nog zoo. Dat ook Hollanders in en buiten Suriname door zulk een campagne beïnvloed worden, blijkt uit het rapport van Prof. de Vos en uit de geringschattende en hatelijke artikelen, die de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 7 Juli⁵⁷ en 19 September 1938⁵⁸ van haar correspondent in Suriname heeft opgenomen. ..."
3. Het Rapport van Prof. Ir. H.C.P. de Vos.

1945

De West d.d. 07-02-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615016:mpeg21:a00026>
Surinaamse herdenkingsdag Boerenkolonisatie 1845-20 juni-1945

"De heer H.J. Loor schrijft aan de Surinaamse bladen.

De afstammelingen van de Hollandse boeren denken de honderdjarige verjaring van de kolonisatie (20 Juni) niet ongemerkt te laten voorbijgaan.

Teneinde aan hun plannen uitvoering te kunnen geven, hebben zij uit hun midden een bestuur gekozen, bestaande uit de heren: J.C. van Brussel (voorzitter), J.W. Tammenga, penningmeester, H.J. Loor, secretaris; G. van Dijk, E.A. Gummels, J.G. Veldhuizen en J. Rijsdijk.

Er zal een bezoek gebracht worden aan Groningen (oorspronkelijke vestigingsplaats), gevolgd door een officiële feestdag (20 Juni), terwijl later (vermoedelijk 1 September) een grote landbouw- en veeteelttentoonstelling zal worden gehouden."

Idem, Amigoe di Curacao d.d. 15-02-1945:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBDDD02:000210225:mpeg21:a00032>

De West d.d. 20-02-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615071:mpeg21:a00059>
Rijmpjeshoek: 1845-1945 [SONJA, alias van R.D. Simons]

De West d.d. 11-06-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615067:mpeg21:a00025>
Eeuwfeest Boerenkolonisatie

"... Zijne Excellentie Gouverneur Dr. J.C. Brons was bereid om het beschermheerschap van dit comite op zich te nemen. Het eerecomite bestaat uit de heeren ... [zie artikel]

De West d.d. 18-06-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615070:mpeg21:a00008>
De Kolonisten herdenken hun pioniers

"Door prachtig weer begunstigd hadden een hondertwintigtal afstammelingen der Hollandsche kolonisten zich opgemaakt om op den dag van gisteren te Groningen de gestorven pioniers te

⁵⁷ De West d.d. 20-07-1938: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:003481081:mpeg21:a00020>

De heer van Dijk en zijn mooie verhalen. In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van **9 Juli** van de hand van den particulieren correspondent te Paramaribo een vernietig[en]de critiek verschenen over het mechanisch rijstbedrijf te Nieuw-Nickerie. [zie hierboven, 1938, De West d.d. 25-07-1938, citerend uit deze correspondentie.]

⁵⁸ In Delpher zijn alleen scans van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* aanwezig tot aan 31-12-1929.

herdenken, in verband met het feit, dat het over enkele dagen honderd jaren geleden zal zijn, dat de eerste kolonisten bij Groningen voet op Surinaamschen bodem zetten, met welk feit de kolonisatie een aanvang nam. ...

Herdenkingsnummer Protestantenblad

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615070:mpeg21:a00029>

Ter gelegenheid van het eeuwfeest der Hollandsche Boeren, heeft het Protestantenblad een bijzonder nummer uitgegeven, met artikelen van verschillende deskundigen.

De heer J.C. van Brussel, voorzitter van het Herdenkingscomité, vertelt de wijze waarop het eeuwfeest zal worden gevierd.

Dr. H. Muller geeft een kort maar lezenswaardig overzicht van de geschiedenis dier kolonisatie en de economische beteekenis daarvan.

De heer J. ten Meer, die zelf drie jaren hoofd was der Tammengaschool, herdenkt het feit, dat deze genoemd is naar den laatst levenden kolonist R.A. Tammenga, die in 1921 tachtig jaar oud was.

Ds. Hoekstra wijdt een Snelklik aan "de boer" terwijl Ds. Paap beschouwingen ten beste geeft onder het hoofd: Verleden en Toekomst.

Een zeer geslaagd nummer.

De West d.d. 20-06-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615071:mpeg21:a00027>

Rijmpjeshoek 1845 - 1945

En andere artikelen over "Het goudenjubileum der Boerenkolonisatie" op deze pagina.

De West d.d. 22-06-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615072:mpeg21:a00001>

Het eeuwfeest der boeren

[verslag van de dag]

De West d.d. 20-07-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615084:mpeg21:a00019>

Landbouw-, Vee- en Bloemententoonstelling Nederlandsche Boeren

Het heeft Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden behaagd een eereprijs, in den vorm van een kunstvoorwerp, beschikbaar te stellen op de op 1 en 2 September te houden tentoonstelling op de terreinen van de Centrale Garage, Verlengde Gemeene Landsweg. Ook de Minister en de Gouverneur stelden prijzen beschikbaar.

Zijne Excellentie de Minister van Kolonien heeft van zijn belangstelling doen blijken door een eereprijs in den vorm van een zilveren medaille beschikbaar te stellen. Dit bewijs van medeleven van de Nederlandsche Regeering wordt eveneens hoogelijk gewaardeerd.

Zijne Excellentie de Gouverneur van Suriname, Beschermheer van de tentoonstelling, heeft ook een eerepijs toegezegd en is daarenboven bereid gevonden de eereprijzen op den eersten dag van de tentoonstelling uit te reiken.

Het herdenkingscomite van de Nederlandsche Boerenkolonisatie is met den koninklijken, den ministerieelen en gouverneursprijs zeer vereerd en hoopt dat de inzenders een eerlijken en verwoeden strijd om het bezit ervan zullen voeren. Iedere veehouder, dus niet alleen de Nederlandsche boeren, kan met zijn landbouwproducten en vee meedingen naar deze mooie prijzen.

De West d.d. 03-09-1945: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB23:001615102:mpeg21:a00014>

De tentoonstelling aan de Gemeene Landsweg

[verslag]

“... De Koninginne-prijs viel ten deel aan den heer E.A. Gummels, die evenals bij de vorige vee-tentoonstelling op Beekhuizen de meeste prijzen wegdroeg.

... De Gouverneursprijs werd welverdiend door den heer F. van Ravenswaay met zijn inzending van die landbouwproducten, welke doorgaans op de boerderijen worden geteeld. ...

Er waren geen inzendingen van suiker, koffie of rijst. ...”

1946

De West d.d. 15-05-1946: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:110636824:mpeg21:a0058>

“Neerlandia. In dank ontvangen wij het Jan./Feb. nummer van Neerlandia, in Holland gedrukt.

Het adres van het hoofdbestuur, redactie en administratie is Surinamestraat 28, Den Haag.

Het blad bevat o.m. een artikel over het eeuwfeest der Boerenkolonisatie, verlucht met foto's. Op dit foto's komt het portret voor van wijlen de oude van Ravenswaay en R.A. Tammenga, blijkbaar zijn zij genomen bij een vorig jubileum.

Vertegenwoordiger in Suriname van het Alg. Nederl. Verbond is de heer A.Ph. Samson.”

Helaas is dit nummer niet via DBNL beschikbaar:

<https://www.dbnl.org/titels/tijdschriften/tijdschrift.php?id= nee003neer01>

De Radboud Universiteit heeft Neerlandia. Jaargang 50 (1946) in bezit:

<https://ru.on.worldcat.org/oclc/781589715>

1948

Het nieuws d.d. 14-08-1948: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010480918:mpeg21:a0034>

Suriname een eeuw geleden (1)

Radiorede Ph.A. Samson 28 juli 1948

Het nieuws d.d. 21-08-1948: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010480924:mpeg21:a0013>

Suriname een eeuw geleden (2)

Radiorede Ph.A. Samson 28 juli 1948 [appelboom]

[met vermelding boerenkolonisatie, en toezing in juni 1948 van een appel aan de Gouverneur, van een Europese appelboom die op Groningen heeft gebloeid.

1950

De Gooi- en Eemlander d.d. 24-11-1950:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011155528:mpeg21:a0148>

Archieven vol rapporten en plannen maar geen ... daden

[Bezoek aan boeroes, maar zonder vermelding van namen]

1965

Nieuwsblad van het Noorden d.d. 28-08-1965:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010870012:mpeg21:p011>

Ook dit is Groningen

Kleine politiepost in Suriname werd hoofdplaats van district [met relaas 1845]

1968

Marten Douwes Teenstra in Suriname, 1828-1834 (J.S. Weerden, 1968)

Een Groninger pionier in de West

https://brill.com/view/journals/nwig/46/1/article-p164_14.xml

“... Het is merkwaardig, dat noch in de brochure van ds. Uden Masman, noch in de dissertatie Verkade-Cartier van Dissel, de naam van Marten Douwes Teenstra wordt vermeld en toch is deze het geweest, die 10 jaren vóór de kolonisatiepoging van 1845 in twee lijvige boekdelen een beschrijving van Suriname, land en volk, heeft gegeven, die hun bij de bestudering der Surinaamse aangelegenheden van groot voordeel had kunnen zijn. ...”

Zie ook Bibliografie bij dit artikel.

1979

Amigoe d.d. 05-07-1979 [Surinam Airways Inflight Magazine]

Berichtte dat het jongste nummer van het Surinam airways inflight magazine, dat voornamelijk bestaat uit het Suralco magazine, aandacht besteedde aan de boerenkolonisatie in Suriname. “Zoals te doen gebruikelijk, is het blad fraai verzorgd met interessant foto-materiaal ...”

1995

De Volkskrant d.d. 03-01-1995:

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010870727:mpeg21:a0103>

Suriname's boeroes worden minder wit [op boeroes-website]

Amigoe d.d. 24-06-1995: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010645075:mpeg21:a0105>

[Eenmalig nationale vrije dag voor herdenking boerenkolonisatie]

20 juni 1995 was eenmalig een nationale vrije dag, voor de herdenking van 150 jaar boerenkolonisatie. Ook vonden er decoraties door de president plaats van enkele nakomelingen van de boeren.

Van Ravenswaaij en van Rabenswaaij: Surinamers met een Veens verleden: geschiedenis en fragment genealogie ter gelegenheid van 150 jaar boerenkolonisatie in Suriname:

<https://www.veluwsegeslachten.nl/genealogie/bibliotheek-digitaal/van-ravenswaaij-en-rabenswaaij/>

1998

OSO. Tijdschrift voor Surinaamse taalkunde, letterkunde en geschiedenis. Jaargang 17. (1998)

Stichting Instituut ter Bevordering van de Surinamistiek, [Nijmegen]

Geen bakra's maar boeroes. Nederlandse boerenkolonisten en hun Surinaamse nakomelingen.

Anke Welten

https://www.dbnl.org/tekst/oso001199801_01/oso001199801_01_0022.php

“Bij het eerste grote onderzoek naar de kolonisten van 1845 en hun afstammelingen in Suriname (*Verkade-Cartier van Dissel 1937*) stond de vraag centraal of blanken in de tropen in staat zijn te overleven, en specifiek, lichamelijk werk te verrichten. Eerdere studies belichtten de politieke, economische en landbouwtechnische aspecten van deze kolonisatie (zie onder meer *Halberstadt 1871, Van Raders 1860, Muller & Hoekstra 1896*). De sociaaldemograaf *J. Gemmink* deed in de jaren vijftig en zestig van deze eeuw onderzoek naar copulatiepatronen van afstammelingen van de Nederlandse kolonisten (*1970, 1971, 1980*). In 1974 verscheen een artikel van *C. de Jong* over de Nederlandse boeren in Suriname, dat in 1996 is opgenomen in een gebundelde uitgave van archiefstukken en oude werken over de boeroes. Ter gelegenheid van het honderdvijftigjarig jubileum van de Nederlandse kolonisatie in Suriname is in 1995 een aantal werken verschenen, voornamelijk van de hand van boeroes of familie van boeroes zelf (*Loor & Van Brussel 1995; Van Barneveld & De Jong 1995*). In dat zelfde jaar is er in de Surinaamse en in mindere mate de Nederlandse media enige aandacht aan de boeroes besteed. In 1997 deed *Marieke Duindam* antropologisch onderzoek naar de etnische identiteitsbeleving en partnerkeuze van de boeroes. Alle bovengenoemde auteurs zagen de boeroes als een van de Surinaamse samenleving losstaande groep Europeanen.

...

In 1839 publiceerde Hostmann in het tijdschrift *De Kolonist* een artikel⁵⁹ waarin hij pleitte voor kolonisatie van Europeanen in Suriname, met als argumenten het oplossen van enerzijds het armoedeprobleem in Nederland en anderzijds het tekort aan arbeidskrachten vanwege het ‘dreigende’ einde van de slavernij in Suriname. De emancipatie van de slaven zou in zijn ogen de plantagelandbouw onrendabel maken. Blanke kolonisten zouden met de vestiging van kleinschalige landbouwbedrijven de economische structuur van het land kunnen verbeteren en een middenklasse van hard werkende mensen creëren (Pyttersen 1893; De Jong 1996).

...

Terwijl de schepen pas in mei 1845 zouden vertrekken, waren er in 1843 al gezinnen die al hun bezittingen verkocht hadden om geld voor de eerste tijd in Suriname te hebben. ...”

2016

Boeroes: een familiegeschiedenis van witte Surinamers. Karin Sitalsing.

Recensie in OSO: https://www.dbnl.org/tekst/_oso001201601_01/_oso001201601_01_0025.php

Bol.com: <https://www.bol.com/be/nl/f/boeroes/9200000059528202/>

2018

Buku Books (Carl Haarnack, 2018): 50-jarig jubilé der boeren in Suriname. Julius Muller en C. Hoekstra

<https://bukubooks.wordpress.com/2018/12/24/boeren/>

⁵⁹ Google Boeken:

<https://www.delpher.nl/nl/boeken1/gview?query=%22De+Kolonist%22+Hostmann&coll=boeken1&identificer=zKBTAACAAJ&rowid=1> Idem:

https://www.google.nl/books/edition/De_kolonist/zKBTAACAAJ?hl=nl&gbpv=1&dq=%22De%20Kolonist%22%20Hostmann%201839&pg=PA405&printsec=frontcover

“Het boekje is bescheiden van omvang (het telt slechts 14 pagina's) maar is wel één van de weinige 19e eeuwse publicaties over de Nederlandse boerenfamilies die zich vanaf 1845 aan de Saramaccarivier, tegenover Groningen, vestigden.”

2020

Buku Books (Carl Haarnack, 2020): Europeesche kolonisatie in Suriname. Pyttersen, 1896.

<https://bukubooks.wordpress.com/2020/11/07/europeesche-kolonisatie-in-suriname-pyttersen-1896/>

2023

Historisch nieuwsblad [betaald]

Witte boeroes werden echte Surinamers, Anke Welten, 2023

<https://www.historischnieuwsblad.nl/witte-boeroes-werden-echte-surinamers/>

Een Verloren zaak (1), Vincent Erdin

Aankondiging d.d. 20-06-2023: <https://gereformeerdebond.nl/de-waarheidsvriend/artikelen/een-verloren-zaak/>

Een verloren zaak (2), Vincent Erdin

Volledig artikel d.d. 22-06-2023: <https://gereformeerdebond.nl/de-waarheidsvriend/artikelen/een-verloren-zaak-2/>

De Waarheidsvriend, wekelijkse uitgave van de Gereformeerde Bond

Historiek. De dominee en de Boeroes. Hollandse kolonisten in Suriname.

Auteur: Lex Veldhoen: <https://historiek.net/de-dominee-en-de-boeroes/157792/>

Historiek. Boeroes, heimwee van een witte Surinamer

Auteur: Karin Sitalsing: <https://historiek.net/boeroes-heimwee-van-een-witte-surinamer/64870/>

2003

Samenvatting van de scriptie van Vincent Erdin

https://web.archive.org/web/20210514222724/https://cf.hum.uva.nl/nhl/samenvatting_erdin.htm

Als titel voor mijn scriptie heb ik gekozen: *De Europesche Colonisatie in de kolonie Suriname onder leiding van ds. A. van den Brandhof, Ned. Herv. predikant te Elst bij Amerongen.*

De scriptie bestaat uit drie delen: I is het onderzoek en een overzicht van de problemen die ik tijdens mijn onderzoek ben tegengekomen; deel II en III bevatten de aantekeningen van ds. A. van den Brandhof.

Over Europeesche Colonisatie is in het verleden meer dan eens kritisch geschreven. Het onderwerp zou dus al voldoende uitgediept zijn. Naar mijn mening was dat tot op zekere hoogte ook wel waar, maar ik dacht er toch nog een nieuw aspect aan toe te kunnen voegen. De predikant heeft tussen 1840 en 1845 een literatuurstudie gemaakt om zijn reis die vooral een emigratie had moeten worden voor te bereiden. Omdat hij van twee boeken een uittreksel heeft gemaakt, kan worden nagegaan wat iemand in de negentiende eeuw wist van de kolonie Suriname voordat hij naar dat land zou vertrekken. Deze uittreksels zijn bewaard gebleven en door mij voor het eerst opgemerkt en bij de

doctoraalscriptie gebruikt. De predikant heeft tevens een titellijst met boeken opgenomen in zijn aantekeningen.

Voor mij was dat voldoende aanleiding om me verder te gaan verdiepen in het onderwerp. Als iemand een boek leest en daar een uittreksel van maakt is het interessant om na te gaan wat de aandacht krijgt van de lezer en in mindere mate: wat laat de lezer (hier ds. A. van den Brandhof) weg. Nu heeft dat laatste in mijn studie gaandeweg meer aandacht gekregen. De vergelijking tussen het uittreksel en het oorspronkelijke boek kon worden gemaakt omdat ik de beschikking had over de boeken van **John Gabriël Stedman: *Reize naar Suriname en door de binnenste gedeelten van Guiana***. Verschillende zaken vallen dan op. In de eerste plaats over de literatuurlijst. Voor die periode (medio 1843) staan voor zover ik na heb kunnen gaan de meest relevante boeken aangegeven. Ik merk dat op omdat ik aan de hand van een in 1835 verschenen boek de beschikking had over een controlelijst. Van **M. D. Teenstra** verscheen in **1835** het boek ***De landbouw in de kolonie Suriname voorafgegaan door eene geschied- en natuurkundige beschouwing dier kolonie***. Dit boek gaat in belangrijke mate over de landbouw in Suriname. M.D. Teenstra heeft evenals Stedman een literatuurlijst opgenomen. Wonderwel heeft ds. A. van den Brandhof helaas niet het boek van Teenstra gelezen; ik noem dat een jammerlijk gemiste kans. Zou de predikant dit namelijk wel hebben gelezen dan was hij van alle recente ontwikkelingen volledig op de hoogte geweest en kon hij alle andere boeken gevoeglijk overslaan. **M.D. Teenstra** was een zoon van een grote Groningse herenboer in Zuurdijk en hij heeft enkele jaren in Suriname gewerkt voordat hij zijn uitvoerige beschrijving over de landbouw kon gaan schrijven. Ik heb de literatuurlijsten vergeleken en zie dat Van den Brandhof de meest bekende boeken over Suriname te pakken heeft gehad. Hoe waardevol een boek van 1720 nog is ten opzichte van een boek uit 1820 laat ik verder buiten beschouwing. Ik volsta met een opmerking dat de ontwikkelingen in die tijd minder snel plaatsvonden dan nu. De stoommachine was in Amerika en Europa net in ontwikkeling. Dan het tweede en voor mij meest belangrijke deel van de studie: de handschriften of aantekeningen van de predikant vormen voor mij het manuscript. Ik heb ze een plaats gegeven in deel II en deel III van de scriptie. Deel II bevat hoofdzakelijk aantekeningen uit Stedman en deel III aantekeningen uit kranten en tijdschriften. Van den Brandhof heeft in de pastorie te Elst **de vier boeken van Jonhn Gabriël Stedman** vrij nauwkeurig bestudeerd. Sommige passages schrijft hij letterlijk over, andere laat hij ongemoeid. Ik zocht naar een verklaring voor zowel het één als het ander. Stedman gaat met zijn legeronderdeel in 1773 naar Suriname om de opstandige negers en weggelopen slaven te bedwingen. Op momenten dat de militairen niets te doen hebben en de verveling toeslaat, zoekt Stedman een aangenaam tijdverdrijf. Hij begint een dagboek en schrijft daarin alles op wat hij ziet. Dat gaat over de stad Paramaribo, de natuur, de culturele verhoudingen en niet te vergeten de verhouding tussen de verschillende bevolkingsgroepen: vrije en slaaf, wit en blank. Heel opmerkelijk is dat ds. A. van den Brandhof bijna niets van deze grote verschillen overneemt. Hij isoleert zich in zijn studie al van de Surinaamse samenleving.

Tegenwoordig maken velen reizen naar andere continenten en nemen kennis van hun cultuur en gewoonten van de autochtone bevolking. Het is veelzeggend dat Van den Brandhof niets schrijft over de verdrukking van de slaven en de mishandeling die zij vele malen ondergaan. Ook schrijft hij niets over de geneeskracht van kruiden die in Suriname groeien **of over de Hernhutters die zending bedrijven**. Hij is in hoofdzaak gericht op zijn landbouwkundige onderneming. Ik vind dit een eenzijdige benadering van de hele expeditie waar hij zich voor geplaatst ziet. Van den Brandhof heeft zijn literatuurlijst dus vooral gelezen met het doel landbouwkundige kennis op te doen. Maar daar leent Stedman zich niet voor. Stedman schrijft een dagboek, de aantekeningen staan dan ook niet

thematisch gerangschikt. Dat heeft tot gevolg dat het handschrift nogal 'van de hak op de tak springt'. Ik schrijf ook dat een predikant geen landbouwkundige is. Al moet ik dat beeld enigszins nuanceren: hoogstwaarschijnlijk hebben predikanten in de negentiende eeuw loon in natura ontvangen naast een laag tractement. Een boomgaard en een groententuin bij een pastorie waren heel gebruikelijk. In de provincie Groningen waren begin negentiende eeuw zeer vooruitstrevende predikanten die in hun moestuin zijn gaan experimenteren. Zij beschikten wel degelijk over landbouwkundige kennis waarmee zij de boeren in hun kerkelijke gemeente van dienst konden zijn. Een van mijn conclusies is dat de predikant van goede wil is geweest maar zich toch niet volledig op de hoogte heeft gesteld van alle facetten van zo'n omvangrijke onderneming. Er ontbrak een zakelijk plan, de noodzakelijk kennis van de lokale gebruiken ontbreekt en Van den Brandhof heeft geen politieke antenne. Hij krijgt een aanstelling als bestuurder van het kolonisatieproject en valt hiërarchisch rechtstreeks onder de gouverneur. Van deze positie maakt hij te weinig gebruik om zijn eisen kracht bij te zetten. Hij dwingt geen periodiek overleg met de gouverneur af om over de voortgang van het project te spreken. Hij ziet de ontwikkelingen met lede ogen aan zonder er iets aan te doen. Hij had zich als een spin in het web moeten vechten om zo de belangen van zijn onderneming te kunnen verdedigen. Nu maakt zijn gelaten en afwachtende houding geen al te sterke bestuurlijke indruk.

Nog iets over de wijze waarop ds. A. van den Brandhof in Suriname terecht is gekomen. Dit is het meest bekende deel van de hele onderneming waar al vanaf 1848 over is geschreven tot aan een proefschrift in 1937 toe. Op dat punt was ik dus niet origineel. De meerwaarde van mijn studie zit dan ook in wat ik hierboven heb beschreven. Arend van den Brandhof werd in februari 1796 in Leersum geboren. In 1813 gaat hij theologie studeren in Utrecht en wordt in 1821 predikant in Schalkwijk (nu gemeente Houten). Vervolgens gaat hij in 1825 naar Elst, bij Amerongen. Daar staat hij een bijzonder lange tijd. Op classicaal en provinciaal niveau krijgt hij weinig bestuurlijke functies en in al die jaren slechts een enkel beroep. Medio 1839 moet hij een artikel hebben gelezen over Suriname. En het lijkt hem wel wat om daar als predikant naar toe te gaan. In 1840 bespreekt hij dat plan met zijn zwager ds. D. Copijn in Wilnis. Die brengt hem in contact met de kerkelijke autoriteiten en ambtenaren op het departement van Koloniën. Er is in die periode geen plaats voor hem in Suriname. En vanaf dat moment begint het plan te groeien om een kolonisatieproject te starten. In Nederland was het armoe troef. De landbouw- en de economische crisis waren aan de orde van de dag. In Suriname zag hij nieuwe toekomstmogelijkheden voor zijn gemeenteleden.

Het plan wordt in 1842 aan de minister voorgelegd en vervolgens aan koning Willem II. In 1843 krijgen drie predikanten J. H. Betting uit Beesd (Betuwe), A. van den Brandhof en D. Copijn opdracht om het plan verder uit te werken. De werktitel is een proefbedrijf voor protestantse boeren uit Holland in Suriname. Betting gaat met enkele boeren het nieuwe land en de mogelijkheden verkennen. In Suriname aangekomen is hij uitermate somber en schrijft dat ook aan Van den Brandhof. Het project gaat toch door; er zijn in 1843 al enkele honderden belangstellenden. Vooral uit de omgeving van Elst, Rhenen en Veenendaal. Maar ook enkelen uit de Betuwe en de omgeving van Wilnis. In 1845 vertrekken ruim 380 mensen op vier schepen naar Suriname om daar op de verlaten militaire post Groningen een kolonisatie te beginnen. Vooraf waren er selectiecriteria opgesteld. Waarom daar nooit scherp de hand aan is gehouden, valt nu niet meer te achterhalen. De leeftijdsopbouw was bijzonder onevenwichtig: veel grote kinderrijke gezinnen en een groot aantal ouderen boven de 35 jaar. Kortom weinig mensen die het zware werk op een plantage zouden kunnen gaan doen.

De Nederlandse overheid zag wel wat in deze onderneming. In Europa werd nagedacht over de algehele afschaffing van de slavernij. Engeland en Frankrijk waren daar al toe overgegaan. Nederland dacht er wel over na maar zag nog concrete mogelijkheden om het mogelijke arbeidsprobleem op te lossen. Daarin moest de kolonisatie van de drie predikanten een belangrijke bijdrage gaan leveren. Het ging dan ook om een modelproject. Vrije boeren konden laten zien dat het mogelijk was het land te bewerken zonder gedwongen arbeid. Vrijkomende slaven zouden dat voorbeeld vrijwillig moeten volgen. Als dat experiment zou slagen, was de wankele economie van Suriname van de ondergang gered, zo werd in Den Haag gedacht. Het pakt echter heel anders uit. Binnen enkele maanden na aankomst in Suriname tussen juli en november 1845 zijn al 180 personen aan typhus overleden. Van den Brandhof staat er alleen voor, ds. Betting was ontslagen vanwege zijn kritische houding in 1843, hij had het hele project verschillende keren ontraden. Ds. Copijn was één van de eerste slachtoffers van de epidemie. Van den Brandhof zit met een onderbezetting en in een neerwaartse spiraal waar geen redding meer aan is geweest. Op sommige momenten laten het gouvernement in Paramaribo en de regering in Den Haag het volstrekt afweten. Op een begroting voor het departement van koloniën in 1843 van 61.000 gulden en een grote staatsschuld is het nauwelijks mogelijk steun te bieden. Vanaf 1848 wordt iedere vorm van hulp gestaakt.

In 1853 keert Van den Brandhof met zeven kinderen terug, zijn vrouw is in Suriname overleden. Hij woont enkele jaren in Wijk (bij Duurstede) en gaat dan in Terborgh wonen in de Achterhoek. Daar wordt hij in april 1863 ook begraven. Op de algemene begraafplaats staat de grafzuil nog op het familiegraf. Het is één van de weinige herinneringen in Nederland aan de Europese Colonisatie. Op het predikantenbord in de NH kerk van Elst staat dat hij in 1845 is vertrokken naar Suriname. Maar dat is alleen voor kerkgangers waarneembaar. Ik heb dan inmiddels ook het verzoek gedaan aan de kerkvoogdij en de gemeente Rhenen om een blijvende herinnering aan de buitenzijde van deze kerk te bevestigen.

Vincent Erdin

april 2003

Alphen aan den Rijn/ Zuidhorn